

# НИКОЛАЙ ХАЙТОВ

## ЛАМЯТА

[chitanka.info](http://chitanka.info)

## ГЛАВА ПЪРВА

### ЗАГАДЪЧНАТА ЛЮСПА

Това стана през един горещ летен ден. Беше съвсем тихо, както е през всички най-горещи летни дни край кулата на болярина Калота в Трипетли. Нищо не подсказваше, че нещо има да се случи. Селяните се бяха пръснали по горите и ливадите на работа, а самият болярин спеше на хладовина в своята каменна кула. А заспеше ли той, никой не смееше да вдига шум, дори ковачът спираше да кове своите палешници и мотики, за да не разваля спокойния му сън. Дори пчеличките се страхуваха да жужукат с пълна сила, а жужукаха тихо, като че ли шепнешком, защото Калота не си поплюваше, не! Той беше накарал собственото му куче, най-страшното и силното, да сложат в един козиняв чувал и да го хвърлят от скалите в реката, защото през нощта се бе опитало да вие и бе обезпокоило с това нощната му дрямка. Стари хора бяха продумали тогава, че щом е вило кучето, то ще да е на прокоба, инак за какво може да вие едно куче, което носи сребърен околошийник с позлатени бодли? „Кучето — казваха старите — е усетило, че нещо ще се случи. Ето защо е вило!“ Инак за какво ще вие едно куче, хранено от болярските кучкари само с живи петли?

Защо?

Боляринът бе дочул нещичко от тези приказки и макар да не показваше, че се страхува, увеличи стражниците на вратата. По-преди пазеше само Бранко с дървения крак, а след прокобата бе изпратен на вратата и Стелуд — един от най-силните и послушни стражници между болярските вратари.

Минали бяха девет дена, откакто боляринът Калота бе удвоил стражата пред главните порти, а още нищо лошо не се бе случило. Пък и какво можеше да се случи през един горещ летен ден, когато жива душа нямаше в колибака Трипетли, боляринът спеше, а ковачът беше спрял да кове своите палешници и мотики?

Така си мислеха двамата стражници Враико и Стелуд, та затова си бяха снели броните и седнали на земята, играеха на зарчета. Играта

им беше забавна и те, увлечени в нея, не усещаха колко високо викат и се закачат.

— Пет и шест! — радваше се Бранко на щастливия зар. — Бия те, Стелуде сиромаха, защото в тоя колибак аз съм първият играч!

— Кой е пръв и кой последен — сега ще видиш! — заканваше му се Стелуд, и тракането на заровете продължаваше с викове, препирни и упреци, че другият не бил разбъркал заровете както трябва.

Играта между вратарите беше толкова разпалена, че те не чуха виковете за помощ. Чува ги, но чак когато гласът се разнесе съвсем наблизко. Двамата хвърлиха заровете, изправиха се и тогава забелязаха, че към селото от гората тичаше едно момче.

— Помо-ощ! Помо-ощ! — викаше то и продължаваше да тича, а не се виждаше някой да го преследва. Все пак стражниците нахлузиха набързо броните и като взеха копията в ръце, приготвиха се да го посрещнат.

— Скоро, войници! — извика момчето, като наближи вратарите. — Скоро, че Зико изчезна!

То искаше да каже още нещо, но се задъха, глътна си езика и замълча.

— Дай вода, Стелуде, дай вода! — досети се Бранко, защото знаеше, че студената вода успокоява най-добре. И наистина, когато пи от студената вода, момчето веднага се съвзе и разказа какво се беше случило: тръгнали те със своя приятел Зико в гората за дърва, а пък Зико му казал: „Аз зная едно голямо дърво пред една пещера, хайде да отсечем него, че от него стават по-хубави дърва!“ Витко не искал, защото дървото било много дебело, но Зико започнал да му се подиграва, че не можел да сече, и тогава Витко се съгласил. Грабнали брадвите и — пата-кюта — отсекли дебелото дърво.

Докато изплашеният Витко на пресекулки и със заекване разказваше на стражниците, как отсекли със Зико дебелото дърво, виковете му за помощ бяха подплашили колибака Трипетли и от там се бяха стекли много старци и жени. Като чува какво е станало — вдигна се голяма врява.

— Тихо, свинари-колибари. Ще събудите болярина! — извика им Стелуд.

— Отсекли сте голямото, Свещеното дърво?! — изкрещя един от колибарите с гащи от пърчова кожа, приближи се до Витко и ревна,

току-речи, в лицето му. — Така ли, бре?

— Така! — потвърди Витко.

Като чуха „Свещеното дърво“, колибарите се хванаха за главите и завикаха един през друг:

— Ах, горко ни! Ах, горко ни!

— А какво стана със Зико? — попита Бранко.

— Той изчезна! — продължаваше да заеква и трепере Витко. — Само веднаж извика, но докато се обърна — не беше вече там. И гърмеше много страшно...

— Кое гърмеше? — попита Пърчови гащи.

— Не знам! — сви рамене Витко и се сниши, сякаш очакваше да го ударят. — Не видях какво беше, но ревеше, та се дереше!

— Колибари-и, не е на добро това! — завайка се Пърчови гащи.

— Аз предлагам — викна един с чаталеста брада, за да го чуят всички, — предлагам да помолиме болярина да изпрати въоръжените си хора. Хайде, Бранко, събуди Калота!

— Вие сте луди, бе! Не напразно боляринът ви хока и ви нарича гниди! — разсърди се Бранко. — За какво да събудя болярина? За това, че някакво си щуро изчезнало в гората, а друго се било подплашило? Та всеки ден не гинат ли хора из гората? Разкъсани от вълци и от мечки, отровени от гъби, удавени в реката, паднали в дълбоките пропасти?... Ако рече боляринът за всекиго да праща въоръжени хора, къде ще му излезе краят? Я се дръпнете! — завърши Бранко кратката си реч и като насочи колието към колибарите, още веднаж извика: — Назад!

— Слушай! — започна да го увещава Пърчови гащи. — Едно е да се загуби човек, друго е да се отсече Свещеното дърво. Това е за беда, ето защо боляринът трябва да се събуди!

— На вратарите е забранено — рече и отсече стражникът Стелуд. — Вие не разбрахте ли?

— Тогава ние ще викаме сами! — Чаталата брада подскокна на един дувар, сви двете си ръце на фуния около устата и започна да крещи:

— Е-е-е-ей, болярино, стани! Калота, покажи се!

— Не викай, ще те бодна с маждрака! — закани му се Бранко и го замери с копието.

— Махнете се, пърчове вонящи! Махнете се, че стрелям! — извика Стелуд и бръкна в колчана със стрелите.

Той нарече селяните „пърчове вонящи“, защото повечето бяха с панталони от нещавени пърчови и кози кожи и когато слънцето ги напечеше, наистина воняха страшно. Въпреки това селяните се ядосаха от думите на стражника и започнаха да сипят върху него всякакви упреци и хули:

— Комарджия такъв!

— До вчера беше въглищар и ти, кратуно кривоноса!

— Пърша с пършата проклета!

Хулите долитаха от всички страни и така разяриха иначе спокойния Стелуд, че той остави стрелата и колчана, измъкна меча и се спусна да гони колибарите, ала един от тях хвърли гегата си в краката му, Стелуд се препъна и падна. В същото време прозорецът на болярската кула се отвори и там се показа — жълтозелен от яд — боляринът Калота.

— Каква е тая кучешка врява, глупаци! — развика се той. — Не знаете ли, че в тоя час боляринът Калота спи?

За миг настъпи тишина, защото от Калота се бояха всички. Но след първата уплаха оня, с чаталестата брада, който пръв се бе качил на дуvara и бе извикал, излезе малко напред, поклони се и заяви:

— Човек се е затрил, болярино! Пропаднал е човек! Затуй прекъснахме сладкия ти сън.

— Е-е какво, да го съживя ли искате от мене? А? — чу се гневният болярски глас.

— Лошото е, че са отсекли Свещеното дърво! Това е лошото — обади се Пърчови гащи, като разбра, че боляринът се кани да затвори прозореца.

— Дървото ли?... Свещеното дърво? — ококори се изведнаж Калота и всякакви следи от дрямка по лицето му изчезнаха. Челото му се раздвижи и нагърчи, веждите се събраха и навъсиха. — Тогава идвам! — рече той и главата му изчезна.

След малко сребърните шпори на болярските чизми зазвънтяха по калдъръма, появи се Калота — кормест, дебеловрат, с недоспали кръвясали очи, и отдалече се развика:

— Кой нещастник се е осмелил да отсеке Свещеното дърво? Кажете ми кой?

— Две момчета, болярино — доложи Бранко. — Едното е изчезнало, другото е тука — озърна се той да покаже виновника, но от Витко — ни следа. — Избягало — поправи се въоръженият вратар.

— Да пипнат те Свещеното дърво! — продължаваше да вика боляринът с такава сила, че скъпоценното наметало на раменете му затрепера като живо. — Баща му ще наръгам аз на кол! Колибата им ще подпаля, а виновника ще одера с кремък! Бързо да се повикат старците, за да ни кажат какво ще стане!

Бранко свирна два пъти с уста и в същото време от върха на стражната кула се разнесоха силни барабанни удари.

— А сега, Стелуде — обърна се Калота към втория вратар, — скочи на коня и бягай до пещерата! Виж пресечено ли е дървото! Провери следите! Взemi повече стрели! Върви!

Докато боляринът да изрече „върви“, пъргавият стражник се беше метнал на вързания до болярската порта буен кон и препускаше с пълна сила. В същото време навалицата се размърда да даде път на старците от болярския съвет. Те се събраха в кръг около Калота, поклониха му се и — сложили ръце върху дебелиите старейшински тояги — зачакаха какво ще ги попита. Бяха и те облечени в кожени панталони и пояси, само че не от сурови, а от щавени кожи, шити с червени и зелени ремъчета.

— Старци-и, отсекли са Свещеното дърво — обърна се тържествено Калота към своите съветници, като ги видя пред себе си. — Събрал съм ви, за да ви питам знае ли някой какво ще стане.

Старците не отговориха веднага. Те се спогледаха, помълчаха, някои се почесаха по вратовете, други се покашляха и чак тогава най-младият (и най-дебелият) чукна с тоягата по калдъръма и започна да говори:

— На мене това ми е предадено: дървото да се пази, инак — беда! Аз, Трътко, толкова зная.

— Беда, но каква? — трепна боляринът.

— Това не зная! — отговори Трътко. — Зная само, че когато бях дете, под Свещеното дърво се колеше курбан за нещо, но за какво, защо?... Кому е било до главата, че да пита? Ние тогава питахме за друго: къде има хралупи на диви пчели, да издавим пчелите и да изядем меда, а не като сегашните деца да чакат да им втъкнеш храната в устата...

— Ти, Кутура, какво ще кажеш? — обърна се Калота към стареца с най-дългата и бяла брада.

— Аз зная — започна Кутура, като гладеше брадата си, — че станеше ли дума за Свещеното дърво, дедите ни си поплюваха в пазвите и казваха „зло да мине“, но де ще ми дойде на ума тогава да ги питам какво ще е туй зло?

— Ехе! Че толкова и аз знам! — присмя се Пърчови гащи. — И то без да ме наричат „старец“, без да имам тояга с топуз, да нося наметало от щавена кожа и да получавам от болярските хамбари по три крини пшеница на месец за хатъра на дългата си брада.

— Тихо там или ще взема да отрежа някому езика! — викна разярен Калота. — Кой от старците ще говори? Дядо Варадине, ти?

— Какъв съм ти аз „дядо“ — сопна се нисичкият и закръглен Варадин. — Че аз още сто не съм навършил. — Ти мене, болярино, питай за илачи и треви. Ако има стрела от рана да се извади, навехнато да се намести или пък да се завие пъп развит — питай мене за това, но когато е за дървета, трябва да се пита Панакуди. Той увива смок около врата си, без да му мигне окоето, и знае да брои от сто нагоре.

— Веднага да се доведе! — заповяда Калота, а като видя, че колибарите не се затичват достатъчно бързо, ревна след тях:

— Още ли сте тука, дяволи проклети! Мърши с мършите! Курбани ви дай на вас и кратуни с вино, а когато...

Калота не можа да довърши своите думи, защото в това време се чу силен конски тропот и се зададе стражникът Стелуд.

— Болярино — слезе той от коня и се изправи пред Калота, — ходих до пещерата. Дървото е пресечено, ала момчето не видях. Потърсих в букака — никаква следа! Само ей това нещо намерих до Свещеното дърво.

— Виж го, Трътко! — заповяда Калота.

— Мяза ми на люспа! — рече Трътко, като взе от ръцете на Стелуд странното нещо и го разгледа с внимание. — Люспа от шаран — добави той, само че голям.

— Каква ти люспа! — нетърпеливо се намеси Кутура. — Та това е голямо нещо, става дори за щит. Дай ми, Бранко, меча да опитам!

Докато Бранко да разбере какво му казват, Кутура го приближи, измъкна меча от ножницата му и удари с него по странното нещо. Нещото се оказа толкова твърдо, че оръжието отхвърча.

— Чудо е за щит! — обяви Кутура.

— Само че не е! — възрази му Варадин.

— Дайте път за Панакуди! — викна някои. — Път за Панакуди, път!

Колибарите се отместиха и Панакуди се изправи пред болярина Калота. Беше дребно старче, сухо, като че нарочно изсушено и не носеше гащи, а дебела конопена риза до петите, стегната на кръста с лико; и не се поклони, а само кимна с глава. Това накара Калота да се намръщи.

— На колко си години? — попита той, като се взираше в Панакуди с кръвясалите си очи.

— Дини ли? — престори се Панакуди, че не чува, и сложи ръка на ухото си.

— Години! Години! — развика се Калота.

— Че кой ги е броил... Стотина, сто и шейсет трябва да имам — отговори Панакуди.

— Толкоз като си живял — продължи боляринът да го разпитва, — можеш ли позна какво е туй?

Калота смигна на Бранко и стражникът поднесе пред очите на Панакуди странното нещо, което Трътко нарече „люспа от шаран“, а Кутура — „щит“.

Старецът пое нещото, повъртя го в ръце, погледна го отпред, отзад, почука с нокътя на големия си пръст и го върна пак на Бранко:

— Това е люспа от ламя! — отсеке той. — Имам я в къщи същата.

Калота се облеци:

— Ламя ли?

— Точно тъй — повтори Панакуди, — люспа от ламя. Дядото на баща ми...

— Къде е тази ламя? — пресече го боляринът.

— Ламята е в пещерата... Приспана е там не зная откога — заговори Панакуди. — Били са се дедите с нея, а тя все им надвивала, докато се намерил най-сетне някакъв си умник, който засадил пред входа на пещерата едно дърво, това е то Свещеното дърво. Листата му изпускат миризма — дявол я знае каква — упоителна. От нея ламята заспала и вече двеста ли, триста ли години — спи...



— А какво ще стане, ако някой отсече дървото? — попита Пърчови паши.

Панакуди сепнато го погледна в очите:

— Това не бива! — рече той. — Има си хас такава беля! Има си хас!

— Но дървото е отсечено! — изтърси Чаталата брада. — Свещеното дърво е повалено на земята от топорите на две лекомислени момчета.

— Лошо тогава! Лошо-о! — изправи се Панакуди, забравил, че е гърбав. — Аз съм стар, но вие му мислете!

— Горко ни, селяни-и-и-и! — чу се в настъпилата тишина дрезгавият глас на Пърчови гащи, а след това навалицата загълча и забръмча като съборен кошер.

Старците се спогледаха уплашени. Калота се хвана за меча и се развика:

— Мълчете, глупаци! От люспа направихте ламя! Ти, Панакуди, виждал ли си ламята? — обърна се той към стареца с конопената риза и дръзките очи.

— Не! — рече Панакуди. — Аз ламята не съм виждал, но чувал съм от...

— От видено до чуто знаеш ли ти каква е разликата, чучело конопено? — закрещя Калота с всичка сила. — Знаеш ли каква е разликата, а?...

Панакуди се тъкмеше да отговори на Калота, но в същото време наблизко се разнесе силен вик:

— Калота-а, болярино Калота-а-а!

С виковете се чу тропот на бягащи крака и скоро по пътя откъм реката се зададе, целият в пот и прах, едър мъж с гугла и тояга в ръката.

— Болярино, беда! Аз съм от житарите! — извика мъжът с гуглата, спря да си поеме дъх и продължи: — Както си минаваше керванът, нещо профуча, обърнах се и — ни камила, ни магаре. Оглавникът ми остана само в ръцете, ей го на! Отиде ми цялото жито и добичетата клетки...

— Да не е било вихрушка? — попита го Трътко. — Обърна ли се да погледнеш към небето?

— Може да е било вихрушка! — потвърди Калота. — Силните вихрушки могат...

Калота не довърши какво могат и не могат силните вихрушки, защото заедно с облак прах по пътя откъм реката се зададе нов човек с гега в ръка и с развято наметало.

— Ти пък кой беше? — посрещна го боляринът, като се взираше в бягация, за да си го припомни.

— Аз съм бе, Гаки, чобан Гаки — отвърна мъжът с гегата. — Идвам да ти кажа, болярино, че в пещерата има ламя!

## ГЛАВА ВТОРА

### СУМАТОХА И ТРЕВОГА В ТРИПЕТЛИ

Всички забелязаха как боляринът Калота пребледня и ръката му върху дръжката на меча затрепера, когато за трети път чу думата „ламя“.

— Ти ввидя ли я? — заекна той.

— С очите си видях: една уста нарина изведнаж пет ли, десет ли овце, не мога да ти кажа, защото нямах време да ги броя. А след това една лъскава опашка се навлече в пещерата. Туй видях... А и чух как ламята ревеше.

— Да не би да е някоя вихрушка? — обърна се Панакуди към Калота, но боляринът беше загубил всякакво желание да се шегува. Той седеше неподвижен, като че краката му бяха вкопани в земята, и се чудеше какво да предприеме.

А какво би трябвало да предприеме един болярин, ако имаше ум в главата, при вестта за появяването на ламята? Да събере военен съвет, да вдигне цялата си войска на крак и да пречука тази ламя.

Така трябваше да постъпи един болярин с ум в главата, ала Калота не бе от тях. И вместо да стори това, той се обърна към Бранко и му заповяда да залости портите на кулата.

— И моста прибери, висящия! — викна подире му той, когато Бранко се упъти да затвори портата. — Нека да се приготвят казаните с вряла смола! Да се наточат повече стрели!

С тези думи Калота обърна гръб на колибарите и съпроводен от своите стражници, тръгна към още незатворените врати на кулата.

Като видяха, че боляринът обръща гръб и със своите старейшини и стражници тръгва към кулата, някои от колибарите хукнаха подире му и се понесе разсърден вой от стотици гърла.

— Стой, болярино! — гърмеше гласът на Гаки над останалите гласове. — Стой, къде вървиш? Вие се затваряте в кулата, а ние, като нямаме кули, в кои тръни ще вървим?

— Тая кула ние сме градили и ние ще влезем вътре! — одързости се един от дърварите, метна брадвата си на рамото и кимна към останалите. — Хайде, след мене!

Десетина души се втурнаха след безстрашния дървар, навалицата цялата се люшна и тъкмо да ги последва, за да нахлуе в болярската кула, силният глас на Гаки ги накара да спрат и да се замислят.

— Ние — вътре, а стадата? — викаше Гаки. — Воловете и овцете какво ще станат? На ламята ли ще ги оставим?

Врявата ставаше все по-голяма: едни бяха „за“, други — „против“ и вече нищо не се разбираше от викове и крясъци, когато сред навалицата се изправи Панакуди.

— Колибари-и-и-и-и — заговори Панакуди, — това, че сте глупави, не е беда! Лошото е, че сте и луди. Побере ви, да речеме, кулата, ами можете ли все вътре да седите, питам ви аз? Вижте се бре, колко сте мъже; съберете се, пречукайте ламята или пък умрете! Ала не от глад в зимника на кулата, а в бой! Под небе! Треперковци-и-и-и — викна още по-високо старецът, — дайте ми лък!

Гласът на Панакуди беше отдавна затихнал, но мъжете стояха засрамени и смълчани, без да вдигат очи. Боляринът се беше прибрал зад кованите с желязо порти и от върха на стражницата наблюдаваше какво ще става по-нататък, а край него се тълпяха неговите съветници.

Пръв от мъжете се окопоти Гаки. Той изправи широките си плещи и гласът му се разнесе над Трипетли:

— Прав е старият! Аз ще поведем мъжете и ще отмъстя за моите овце! Тъпанджии, бийте за сбор!

„Ту-тум, ту-тум! Ту-ту-ту-у-у-ум!“ — зазвучаха ударите на бойния барабан от върха на кулата — два бързи, един разтеглен като за война и толкова силни, че мнозина си запушиха ушите.

Усетили война, конете в болярската конюшня започнаха да цвилят, а мъжете, пламнали от бойни чувства, фукнаха да се въоръжават. Жените разплетоха косите си и започваха да оплакват според обичая бъдещите жертви, а децата, накачили се по сламените покриви на колибите, запяха бойната песен на колибарите от Трипетли:

*„Вятърът свисти, реката плющи,  
вятърът свисти, реката плющи,  
ала не е вятърът, не е вятърът,*

*а свистят нашите стрели.  
Не е реката, не е реката,  
а плющят  
бойните ни прашки  
с камъни и какалашки  
и летят към враговете  
и се забиват във вратовете.  
Ра-ра-рам-та, ра-та-та-там!“*

Бойната песен имаше още думи, но децата ги знаеха само до прашките, затова допяваха с „ра-ра-рам-та, ра-та-та-там!“ Въпреки това колибарската бойна песен звучеше от устата на децата много добре, защото те се бяха досетили да напълнят няколко стари кратуни със ситни камъчета и ги тръскаха в такта на песента, излизаше нещо хем хубаво и шумно, хем пък и страшно.

Толкова хубаво и страшно, че се позапалиха и възрастните: боляринът Калота, който наблюдаваше от високото какво ще стане, извади меча си и започна да го блъска в щита на един от вратарите в такта на бойната песен. Военните от свитата и старците, за да не останат по-назад, също започнаха да блъскат: старците своите тояги, а военните — своите мечове в ножниците. В това време на мегдана пред болярските порти се събираха все повече мъже, въоръжени с геги, брадви и топузи, с подковани тояги и дълги прашки. Когато се събраха всички, тъпанът млъкна и чобан Гаки отново се изстъпи да говори:

— Колибари-и-и-и — започна той, — нека не се помайваме. Аз, чобан Гаки, се наемам да убия ламята. Който се усеща юнак, да дойде около мен! Готови ли сте? — размаха гегата си Гаки.

— Готови сме, готови сме! — отговориха мнозина и вдигнаха оръжията си, но изведнаж сред навалищата премина ропот.

— Който е готов, да върви! — обади се предводителят на дърварите Браван. — Ала ние, дърварите, под гега няма да се наредим... Та Гаки ли е най-юнак от всичките мъже под това небе? Ами че той не знае от коя страна се хваща меча.

При тези думи гълпата зашумя и даже се прокраде кикот. Гаки не очакваше такава подигравка, затова гневно разбута мъжете около себе си и се намери до Браван.

— Ти, „брадво“, излез с меч, аз ще изляза с кривак, че да видим кои ще надвие! — скръцна му със зъби Гаки.

Той не викаше силно като Брадван, но червенината по лицето му говореше, че обидата е смъртна и може да се изличи само с проливане на кръв.

— Хайде, какво чакаш? — повтори Гаки поканата за двубой.

— Да не ме уплашиш? — кипна и Брадван и като измъкна меча, завъртя го над главата си с бойния вик на брадварите: — Ухе-е-е-й!

Миг след това кривакът и мечът се преплетоха над главите на двамата предводители и един от тях непременно щеше да падне ранен или мъртъв, ако силен и страшен глас не беше ги накарал да спрат:

— Стойте, луди хора! — гърмеше гласът. — Дерикожа ви говори, предводителят на ловците!

Гласът на Дерикожа прозвуча като тръба и макар че той самият не беше нито едър, нито страшен в лицето, Гаки и Брадван се спряха.

— Сбили се двама за слама — продължи Дерикожа, когато тишината се възстанови — дървар с овчар! Ако е за борба, всеки знае, че борбата е занаят на ловците в тая гора. Тука трябва стрели да играят, а вие си нямате хабер от стрели. Ето защо предводителят в бъдещата битка с чудовището трябва да е ловец!

— Право е! — подкрепиха го някои от ловците. — Няма да играем „сляпа баба“, ще се бием с ламя!

— Ламята щял да трепе със стрели! — закикоти се Брадван. — Ама ха! Бълхите по ламята ще биеш ти с твоите стрели! Та люспата ѝ прилича на корито, бе хей! Едната ѝ люспа, кожо неодрана! Тука брадва само трябва да играе и затова предводителят трябва да е от дърварите.

— Вярно, вярно! — подкрепиха го неговите хора.

— Ние, овчарите, ще водим, а не брадварите! — инатеха се овчарите.

— Ловците — настрана! Не се смесвайте с тази паплач! — загърмя отново гласът на Дерикожа и лисичата му шапка се заноси из навалищата към групата на ловците.

— Ние ли сме паплач? Ние ли, бе?! — спусна е един дървар подир Дерикожа. — Я да те чукна топора, че да помниш кой е паплач! — ръмжеше той, като се мъчеше да го догони, но все не успяваше, защото десетина ловци се изпречиха на пътя му и като наизвадиха камите, започнаха с дърварите бой. Овчарите и те не останаха мирни, и

те развъртяха гегите и скоро джаскането на брадви с ками, на геги с криваци се размеси с крамолни викове и ругатни:

— Дървар подир чобан — не!

— Не дай си боже, ловците — след дървар!

— Брадвари да подсмърчат зад ловците — ни-ко-га!

— Разберете се, дяволите да ви вземат! — дереше се Панакуди. — Не си трошете ребрата за нищо! Така викаше Панакуди, но никой не го чуваше. Най-сетне Чаталата брада си пое дъх и надвика всички:

— Жребий! — изрева той и повтори още по-силно. — Жребий! Хвърлете жребий кой да води пръв! По-добре жребий, отколкото сами да се трепем!

Думите му подействуваха. Мъжете спряха да се бият, запъхтените предводители кимнаха с глави и жребият беше приготвен — три сламки в шепата на Панакуди, с различни дължини. Който изтеглеше най-дългата, той щеше да се сблъска с ламята пръв.

Падна се на Гаки да поведе.

Приготовленията за похода започнаха веднага. Най-напред той събра около себе си овчарите и накара Панакуди да ги преброи: на мегдана се оказаха сто и трима, мъже все мустакати и брадати, въоръжени с криваци и с геги. После започна преглеждането на криваците.

— Тоя е добър, минавай! И тоя си го бива — тежичък. А туй не е кривак, а перце! — лютеше се Гаки. — По-добре е да го хвърлиш! Или не! Чакай! Вържи му камък, ей с тая връв и ще стане боздуган! — съветваше той собственика на кривака-перце и спираше очите си на следващия:

— Ах, виж, ето ти кривак, обкован с кремък! Тоя ще реже! Тоя ще сече като секира! Тоя е буков, не струва, ще се строши! Дряновица, дряновица намери!

С такива думи на укор или похвали чобан Гаки прегледа криваците на своите хора, след това ги нареди по двама и извика с пълно гърло:

— Овчари-и-и! Сто кривака подковани, ако лупнат по ламята отведнаж, тя, кълна се в небето — няма да шавне!

— Няма! Няма! — развикаха се овчарите и заудряха с криваците по калдъръма, та се вдигна страшен грохот.

— Тогава — напред! — вдигна Гаки гегата си и с твърда стъпка ги поведе към леговището на чудовището.



— Вземете си двойни гащи, бре-ей! — подметна зад тях Брадван. Някои се засмяха, ала овчарите вече пееха бойната песен и не чува нито закачката, нито подигравателния смях.

Слънцето клонеше на залез. Сенките ставаха все по-дълги и по-страшни. Над колибата се спускаше една пълна с тревожни изненади лятна вечер.



## ГЛАВА ТРЕТА

### ГАКИ — СРЕЩУ ЛАМЯТА

Макар че се стъмни, колибарите не пожелаха да се разотидат. Пропъдиха само жените, а мъжете останаха в очакване на първите вести от битката. И боляринът не се прибра, и той продължи да стърчи с хората си на върха на стражевата кула, за да види какво ще се случи.

Докато Калота чакаше, вперил очи в пътя за пещерата, а пред болярската порта колибарите гадаеха какво може да стане с овчарите, вътре в кулата кипеше усилена бойна подготовка: войниците проверяваха своите копия и брони; стрелците отбираха най-дебелите стрели; секироносците точеха брадвите, а боздуганчиците опитваха здрави ли са шиповете на боздуганите. Явно бе, че Калота се страхуваше за кулата, и затуй с такова нетърпение очакваше изхода от борбата с ламята.

Мина време, а вест — никаква. Калота накара един от стражниците да се качи чак на покрива на кулата, но пещерата не се виждаше и оттам. Вече се мръкна съвсем. Посиняха съседните гори, потъмняха след това, а вестител — никакъв. И тъкмо когато боляринът се канеше да заповяда на Стелуд да възсяда коня, страшен рев долетя откъм тесния планински проход. Реването се повтори и потрети с такава сила, че тъпанът на стражевата кула затрепера сам и забуча.

Брадван, Дерикожа и житарят, който донесе новината за ламята, Пърчови гащи, Чаталата брада и други колибари, както бяха наклекали пред портата, скочиха и наостриха уши.

— Да изпратим помощ, а? — продума най-сетне Пърчови гащи, но Дерикожа кипна:

— Помощ ли?! — развика се той. — Та да каже сетне Гаки, че той е победил ламята?

— Не! — отсече и Брадван. — Нека да им стане ясно на овчарите, че те без дърварите са нищо!

Предводителят на дърварите едва довърши думите си — и ревовете на ламята се разнесоха отново, още по-силни и по-зловещи.

— Вижда ли се нещо, бре? — чу се гласът на Калота.

— Не! — отговори стражникът от покрива на кулата.

— Небесни татко! — вдигна ръце Калота. — Дано да пречукат тази ламя, че водениците ми край реката ще запустеят до една...

— Дано! Дано! — чуха се гласовете на болярските „старци“ и военни.

— Ние за живота си треперем, а той за водениците си мисли! — заръмжа някой в мрачината, но кой — не се разбра.

След малко същият глас отново подвикна:

— Абе хей, болярино, защо не прати стражите да помогнат малко на овчарите?

— А кулата ми кой ще пази? — кресна боляринът от върха на стражната. — Кажй де! Магаре!

Гласът в мрачината вече не се обади, нито пък резове се чуха повече. Настъпи подла и неясна тишина.

Но какво всъщност означаваха резове на ламята? Предсмъртни резове ли бяха те или победни? Какво се беше случило с безстрашните овчари? С тези въпроси си блъскаха главите и колибарите пред болярската порта, и военните от свитата не болярина, и старците от съвета, и войниците, та и жените, и децата, легнали под овчите кожи уж да спят. Мислеха, мислеха, но никой, никой не можеше да налучка страшната истина.

А истината беше ето каква.

Отначало всичко вървеше добре. Чобан Гаки храбро стъпваше с дрянова гега в едната и с меч в другата ръка и дори си тананикаше бодрата бойна песен. Когато приближиха пещерата, където се белееха треските на Свещеното дърво, овчарите още по-силно стиснаха криваците и застъпваха тихо, на пръсти. При входа ги лъхна не, а просто ги удари в лицето отвратителна миризма на ламя и ги оглуши грозно, нечувано хъркане.

— Небето е с нас! — пошепна Гаки. — Ламята хърка, а това е добре! Защото когато една ламя хърка, тя не чува, а щом не чува, ние спокойно ще можем да я приближим и заобиколим. След това, като извикам: „У-ха-ху!“, всички вдигате криваците — продължи той бойните си наставления — и, пата-кюта, докато я направиме на пита. След ме-ен! — махна Гаки, премести меча в дясната, а гегата — в лявата ръка и нахълта в пещерата пръв.

Отначало овчарите виждаха слабо, а след това започнаха нищо да не виждат, защото тъмнината по-навътре се сгъсти. Няколко прилепа се подплашиха и захвърчаха, един бухал пропляска с криле, ала наялата се с овни ламя безгрижно продължаваше да си хърка. Това позволи на овчарите да се промъкнат все по-навътре и по-навътре, докато туловището на ламята прегради пътя на първите. Тогава по даден знак храбрите мъже се разделиха на две: едните на едната, другите — на отсрещната страна и започнаха да заобикалят спящото чудовище. И внезапно се случи бедата: един се препъна и без да ще, изохка:

— Ох-ха!

Някои помислиха това за уговореното „у-ха-ху“ и боят пламна: вдигнаха се подкованите геги, изсвистяха и заплющяха по гърба на безгрижно спящата ламя.

Когато се стресна и разбра, че е в опасност, ламята изрева. Най-напред тя се опита да се извърти към входа на пещерата, но десетте овни в корема, нагълтани заедно с рогата, ѝ пречеха. Тогава чудовището се замята, взе да блъска с опашката наляво и надясно и за овчарите настъпи страшното. С едно махване наляво ламята забиваше в скалата десетина души, с друго махване тя залепваше други десетина в обратната страна. Чуха се първите предсмъртни викове. Трясъкът от строшени сопи и грохотът на съборени камъни се смеси с бойното „у-ха-ху-у“, а ламята не спираше да блъска и да размазва храбрите мъже, които продължаваха да развъртат сопите безстрашно и блъскаха здраво, ала тежките криваци отхвърчаха като перца от коравите люспи на ламята и не можеха да ѝ направят нищичко.

Предводителят — чобан Гаки, пръв разбра, че криваците, подковани или не, няма да помогнат. И тогава той се опита да забие меч си във врата на ламята; опита се да го провре под една люспа. Но мечът и той, уж здрав, се пречупи! Усетила бодването, ламята изрева за втори път, а след това — за трети, когато друг от нападателите я халоса зад ухото. За жалост, това бяха последните сполуки на овчарите. Разлютеното чудовище тъй затрепера и се завъртя, че изпочупи и размаза всичко наоколо.

Само онези трима, дето се бяха скрили в пещерните цепнатини, само те останаха живи и те единствени успяха да се измъкнат навън. Единият издъхна пред входа, другият — по пътя, защото беше тежко

ранен, а третият — последният от сто и тримата, заминали с Гаки, успя да се довлече до болярската кула и да съобщи грозния хабер.

И наистина, по-страшна вест не можеше да се измисли: сто и трима овчари, най-отбраните, цвета на Трипетли, да загинат!

— Добре че устите си не можеше както трябва да отваря — обясняваше раненият на любопитните, — а инък щеше да ни свърши до крак! Криваците ни като сламки натроши, че люспите и — кокал! Опитах с ножа, ала той — се подви, ей го на! — показваше си ножа той и продължаваше да се вайка. — Ех, размаза ни чудовището, ех!

— Така е то, като командува овчар! — изстъпи се пред всички предводителят на дърварите, Браван. — Да вкара той в пещерата всичките си хора! Как може-е! Ако беше останал жив, заради подобна глупост Гаки трябваше да се обеси! Аз да бях...

— Е добре де, ти бъди, Браване, ти бъди! Вземи си дърварите и върви! — пресече го Дерикожа. — Или се уплаши? — загледа го той присмехулно в очите.

— Аз да се уплаша? — кипна Браван. — Докато е бравата ми в ръката!

— Но тя има три глави! — обади се раненият овчар.

— И все пак всяка една глава се държи на врат, който може да се отсече! — окуражаваше се сам Браван.

— Люспите й са корави! Трябва да се внимава! — вече не говореше, а шепнеше с последни сили раненият овчар.

Ала предводителят на дърварите мислеше за друго:

— Я по-добре кажи ми ти — попита той овчаря — ламята има ли очи?

— Едно око видяхме само — заговори с последни сили раненият — и то беше на средната глава... и святкаше от време на време като въглен, затова го и видяхме.

— Това е важно за мене! — каза Браван и като се обърна към колибарите, решително и строго обяви:

— Колибари! Вървете да спите, а утре по изгрев да се съберат на тоя мегдан всички дървари от Трипетли, въоръжени с бравди! Един да донесе тръстикова цев и кривач пипер! Лют пипер от люти чушки, ясно?

— Ясно! — отговориха му три дърварски гласа едновременно.

— Тогава — лека нощ! — каза Браван, като се поклони най-напред на болярина, наляво, надясно и още по-високо изрече, за да чуят всички. Лека нощ и да помните, че утре, преди слънцето да се е вдигнало една копраля, ламята ще бъде убита и довлечена на този мегдан! Небето да ме гръмне, ако това не стане! — закле се дръзкият предводител на браварите.

## ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

### СРЕЩУ ЛАМЯТА — БРАДВАН

На другия ден, преди още слънцето да бе изгряло, мегданът пред болярската кула се напълни с колибари. За първи път в живота си преди изгрев слънце се събуди и боляринът Калота. Заобиколен от своята свита, той се възкачи на стражевата кула и зачака да види какво ще се случи. Мрачният му изглед и сенките под очите му говореха, че той — въпреки тържествената клетва на Браван — беше прекарал една безсънна нощ на тревоги и на тежки размисли.

Последен на мегдана се появи Браван. Не носеше ни меч, ни нож. Въоръжен бе с една едничка излъскана като огледало тежка брадва. Полюлявайки широките си плещи, загърнати в късо наметало от рисова кожа, предводителят на дърварите спря по средата на мегдана и гласът му се понесе над стихналото Трипетли:

— Дървари-и-и-и-и — около мен! Имате ли всички брадви? — попита той, когато се събраха около него.

— Имаме, имаме!

— Вдигнете ги! — заповяда Браван.

Много брадви блеснаха изведнаж, огрени от първите лъчи на слънцето и изтръгнаха възхищението на слисаните колибари.



— Майчице, цяла гора! — чуха се гласове на радост и скрита надежда.

— А где е тръстиквата цев? — попита Браван.

— Ето я, предводителю! — пристъпи към него един със заешка устна бравар. — Тука са и пиперът, и тръстиката! Както заповяда ти! Лют пипер от люти чушки!

При тези думи някой от тълпата се засмя.

— Нека невежите се смеят! — заговори Браван. — А вие, дървари, чуйте моя хитър план за унищожаването на ламята. Знаете къде е пещерата, нали?

— Знаем, знаем! — дружно отговориха дърварите.

— Знаете край нея лесковите храсти и пречупените дънери на входа!

— Знаем! Знаем! — нов задружен отговор долетя от всичките страни.

— Тогава слушайте заповедта ми! — загърмя отново Бравановият глас над целия мегдан. — Всички ще се скрият зад храстите от двете страни на пещерата, ще стискат брадвите и ще мълчат. Ти, дете ми донесе тръстиката и пипера, ти ще се покачиш на пещерата от горната страна, до самата козирка и ще сипеш в цевта пипера, дете ти е в ръката... — А пък аз самият — продължи предводителят, — аз пък ще се скрия до входа на пещерата и ще зарева като магаре. Чуе ли магарешкия рев, огладнялата ламя ще изпълзи навън. И тогава, щом тя си покаже главата, ти, Заешка бърно, ще духнеш изведнаж пипера в окото и... разбрахте ли?

— И още как! — засмяха се дърварите. — Щом пиперът влезе в окото на ламята, тя ще бъде сляпа!

— Сляпа ламя, сляпа ламя! — понесе се кикот.

— Точно тъй! — кимна Браван. — Ламята, макар и за кратко, ще бъде сляпа! Ето как чудовището ще разбере каква е разликата между дървар и овчар!

— Нека! Нека! — ревноха дърварите.

— А сега гледайте! — подкани Браван и като дръпна тръстиката от ръката на Заешката устна, сипна в нея малко пипер, след това бързо, преди околните да разберат какво ще се случва, насочи тръбата в очите им и — духна! Резултатът беше поразителен: едни дървари се задавиха



и силно се разкашляха, други започнаха отчаяно да кихат, да търкат разплаканите си очи и да крещят:

— Ослепяхме! Дайте ни вода!

— Това е то пипер! Истински боен пипер! Точно такъв ми трябва за ламята! — радваше се Браван. — Дайте сега вода да свестяваме дърварите.

— Бранко, занеси вода! — заповяда Калота на вратарина и погледна укоризнено своите военни, с което им даде да разберат, че трябва да се помисли за въвеждането на пипера и във войската.

След като дърварите бяха свестени, Браван погледна, слънцето, забеляза, че е време за тръгване и крясна неочаквано и силно:

— Бравари, мирно-о!

Браварите се просто заковаха.

— Брави на ра-амо! Певците начело! Към пещерата на ламята — тръгвай!

Дърварите изпълниха заповедите с такава бързина и точност, че Калота отново бодна военните с поглед и нещо ги смъмра — но за какво, не се разбра, защото в този миг се разнесе мощна стъпка и екна бойната песен:

*„Вятърът свисти, реката плющи,  
вятърът свисти, реката плющи,  
ала не е вятърът! Не е вятърът,  
а свистят нашите секири.  
Не е реката, не е реката,  
а плющят бойните ни прашки  
с камъни и какалашки  
и летят към враговете,  
и се забиват по вратовете...  
Ра-та-та-та, та-та-там!  
Ра-ра-ра, та-та-та, та-та-там...“*

Някои от дърварите в увлечението си бъркаха последните редове на бойната колибарска песен:

*„И летя, към вратовете (пееха те),  
и се забиват във враговете.“*

вместо да пеят обратното, но в суматохата това не се разбра и маршът, макар и грешен, продължаваше да гърми, а ехото му да се блъска в кулите, скалите и стените като сляпо.

— Видяхте ли? — обърна се Трътко към неколцината стари овчари, които изпращаха бойците с погледи на страх и съжаление. — Тия ще се, борят както трябва, а не джаста-праста като вашите.

Засрамените овчари не отговориха нищо, ала ухапаният от завист, Дерикожа се засегна и завика в лицето на Калота:

— Аз пък, Дерикожа, ще ти кажа: защо е нужно подло да се ослепява ламята с пипер, когато може със стрела?

— Да, ама стрелата може и да не случи! — намеси се в спора Варадин, който мразеше Дерикожа, защото на времето бе извадил от бедрото му една стрела, а той, предводителят на ловците, не му беше платил.

— Стрелата може да не случи — повтори Варадин.

— Зависи коя ръка ще я стреля! — прониза го с присмехулните си очи ловецът, а след това добави със страст и гордост: — Стрелата на Дерикожа никога не е летяла напразно!

— А че и с пипера може, защо да не може? — обади се и Калота, комуто хитрият Браванов план се бе наистина харесал.

— Защото пиперът само ще разплаче ламята! — отсече Дерикожа.

— Щом ламята се разплаче, то тя не може да гледа — настояваше на своето боляринът.

— Тя може и да плаче, и да гледа! — заинати се Дерикожа, макар че обикновено се пазеше да се препира много-много с Калота.

— Ако плаче, тя не може да гледа! Хващам се на бас! — окуражи се Варадин, щом видя, че Калота е с него.

Препирнята между старците, болярина и Дерикожа се пренесе и сред тълпата на мегдана. Едни твърдяха, че ламята можела да плаче и да гледа, други — че не можела. Така виковете се превърнаха в крясъци, крясъците преминаха в ръкомахане, ръкомахането — в размяна на юмруци, в скубане на коси и хващане за гушите. Настъпи истинска бъркотия. Това разгневи Калота:

— Тихо-о! Свинари-колибари! — ядосано кресна той. — Старейшините ще решат въпроса, затова млъкнете! За какво са тука старейшините! Хайде, старци, елате около мен, размислете и кажете: може ли една ламя с разплакани очи да гледа или не може?

Старците се събраха около болярина и тъкмо се канеха да започнат, рев ужасен разтърси Трипетли.

Хората на мегдана се притиснаха един о друг. Боляринът, старците и военните се сринаха зад зъберите на кулата и затулиха уши, за да не чуват ревовете на страшилището, които не секваха, като че някой дереше ламята с кремък...



Ала, уви, истината беше много по-ужасна! Там, край пещерата, гинеше не ламята: гинеха дърварите!

Защо се случи така? Лош ли беше планът на Браван или бойците му отстъпиха? Нито едното, нито другото: дърварите бяха храбри и надеждни хора, а планът на предводителя им — наистина хитър. И навярно всичко щеше да си стане, както си бе замислено, ако Заешката устна не се беше стреснал в най-решителния миг.

Заешката устна, както си спомняте, трябваше да дочака ламята върху козирката на пещерата. И оттам, с едно силно духване, да изпрати лютивия пипер в единственото и око. Това — добре. Но когато, подмамена от магарешкия рев, ламята подаде глава, ръката на Заешката устна трепна и вместо в окото, пиперът влезе в огромните и ноздри. Тогава се, случи страшното. Ламята се заклати и кихна! Сякаш страшна вихрушка издуха и помете дърварите по урвите към реката.

Кихавицата се повтори и, потрети, та и ония, които се бяха залостили зад камъните и храстите, и те полетяха надолу. Хора и дървета, камъни и брадви, се смесиха в една лавина, а ламята, подлютена от пипера, не спираше да киха и реве, да троши скали с опашката си и да засипва дърварите с порой от камънаци.

Това не уплаши Браван. Заедно с най-храбрите дървари, той пролази обратно към ламята, готов да я убие или да умре в бой, с брадва в ръка. Ала нова кихавица ги помете. Най-сетне, разбрали, че всичко е напразно, оцелелите малцина се запромъкваха към съседната поляна.

Там се бяха събрали вече някои дървари. Като видя Заешката устна, Браван като че ли побесня.

— Сега ще те съсека, негоднико! — хвърли се насреща му той. — Баба с баба! Диване! Да не може да издуха той един пипер! Треперко с треперкото! Страхливец! Предател!

— Не у-у-умерих! — оправдаваше се Заешката устна.

— Остави го! — увещаваха дърварите разярения си предводител. — Не съкращавай дните му! Нека да живее в позор, така по-добре ще си плати за малодушието и за грешката.

— Ами аз!? Как ще преживея аз подигравките на Дерикожа? Как? — вайкаше се Браван — Кажете ми как?

— Добре че отлетяхме от кихавицата, иначе нямаше да бъдем живи! — утешаваше го един със счупена ръка.

— Пламък излизаше от носа и, ей! Видяхте ли? Мустака ми препърли, дяволите да я вземат и ламя! — вълнуваше се друг, а не виждаше, че главата му е цялата в рани.

— Изгореният мустак отново ще поникне! — продължаваше да се ядосва Браван. — Ала такава сгода да пречукаме ламята няма вече да ни, се падне, няма-а!... Ах, как ще ми се подиграва Дерикожа, ах, ах! По-добре заколете ме с брадвата! — замоли се той.

— А не е ли по-добре да се заколи Дерикожа, ако се опита да ни подиграе — вместо да се трепем ние, дърварите, сами? — обади се едно младо дърварче с дреха, съдрана до пъпа, и с глава до половината обелена.

— Наистина е по-добре... И дори много по-добре — светнаха в мрачен блясък очите на Браван и като тупна с крак, извика:

— Напред към Трипетли! Напред!

Беше към обяд, когато върволицата, кое с куцукане, кое с охкане, приближи селото. Начело вървеше Браван, гол до кръста, без наметка, с отоци и синини от жестокото натъртване, но с дръзки очи и вдигната глава. Малката им група спря на мегдана пред кулата.

Като го видя и разбра какво се е случило, Калота започна да ругае.

— Ай, ай, ами сега? Отстъпи, значи, Браване-готоване, отстъпихте, значи, говеда с говедата, изоставихте селото, а?

— Не сме отстъпили ние, болярино! — мъчеше се да му обясни Браван. — А ламята ни издуха.

— А защо не си напълнихте гащите с камъни? Нали бяхте уж много по-хитри от чобаните? — продължаваше Калота.

— Това можеш да го направиш ти, болярино, с твоите войници и слуги! — озъби се Браван, дръзко се изправи пред Калота и стисна в ръка брадвата, готов да срещне всеки удар или обида.

— А кулата ми, глупако, кой ще пази от такива като тебе? — попита ехидно Калота. — Ако аз отида да се бия с ламята заедно с моите войници и слуги, кулата ми кой ще брани?

— Отдавна трябваше да я сринем ние тая кула върху тебе! — закани му се със секирата вбесеният Браван. — Много отдавна!

— Бунтовник! Вържете го! — развика се Калота. — Вържете го!

Стражите се спуснаха напред, но настръхналите дървари оградиха своя предводител и дадоха да се разбере, че връзването му

няма да е лесно.

Схванал какво е положението, Трътко зашепна на Калота:

— Болярино, ти не знаеш какво правиш! Време ли е за такова нещо? Ще разсърдиш колибарите и както са насъскани заради ламята, току-виж — вдигнали бунт. Трябва да се пипа кротко.

— Щом е тъй, аз се затварям в кулата! — зачерви се Калота. — Ще се затворя в кулата — повтори той, — а колибарите да си трошат главите, както си щат! Да видят те какво е без болярин! Неблагодарници!

Трътко го дърпаше да говори по-ниско, но разлютеният властелин на Трипетли все пак успя да изкрещи „неблагодарници!“ още веднаж.

— Върви по дяволите, ако щеш! — чуха се гласове на мегдана и се надигна ропот. В това време Трътко, кое с бутване, кое с подшушване, накара Калота да си тръгне. След болярина пое и военната му свита, а старците, по съвета на лукавия Трътко, решиха да останат, за да наблюдават какво ще се случи. И добре направиха, защото подир скриването на Калота врявата сред колибарите стана по-шумна и от преди.

— Боляринът се затвори — заговори Пърчови гащи — и години може да се крие там, защото складовете му са пълни с пастърма, жито и вино! Ами я да помислим ние какво ще правим, ако ламята пролази нагоре към Трипетли? В кои тръни ще се денем?

— Ако ламята тръгне насам, то ние ще отидем по-нагоре. Ще се качим на скалите — обади се, дърваринът с ранената глава.

— Къде нагоре? При орлите ли? — запита житарят. — Ами вода? Ами хляб? Не-е! — извика решително той. — Или ние, или ламята! Да сме си на ясно.

— Гората запалете! — предложи някой. — Нека изгори ламята.

— А ние, въглищарите, какво ще работим, като нямаме гора? — надигна се един черен като дявол, стар и сбръчкан въглищар.

— Ами ние, ловците?

— И козарите не са съгласни, не! Коза пепел не пасе — чуха се други гласове.

Тогавя пред всички се изстъпи един зидар:

— А защо не зазидаме ламята в пещерата? Защо?

— Тя с едно махване на опашката събаря вековни скали, а той с трошляк и кал — ще ѝ прегражда пътя! — настръхна срещу зидаря

един дървар.

— Тихо-о-о! — прекъсна споровете Трътко и като се покачи на по-високо място, продължи: — От името на болярския съвет аз предлагам да се сключи с чудовището мир!

— Мир ли? — зачуха се удивени възгласи от всички страни.

— Мир! Мир! — повтори Трътко. — Това е най-добре. Ще си даваме на ламята храна и тя ще мирува. На всеки десет кози — една на ламята, на всеки двадесет крави — една за нея... Както на болярина!

— Ще рече, двама боляри да храним!? — изръмжа Браван, забравил още болярската обида.

— Две лами! — поправи го Пърчови гащи. През навалищата сякаш премина тръпка, надигна се глъчка, дочу се ропот, но в това време Дерикожа размаха лисичата си шапка, за да въдвори мълчание, и гласът му прозвуча високо, та да го чуе и Калота:

— Колибари-и-и! Наистина е по-добре вместо да горим гората — да направим с ламята мир. Наистина е по-добре, казвам ви го аз, Дерикожа, който има върху снагата си десет рани от глигани, три от мечи зъби и десетина от вълци...

— Вълци да бяха те изяли! — кипна Пърчови гащи. — Нека да се подмаже на болярина, за да го направи капитан на стрелците, а не пита откъде ще се намерят толкова кози и крави, че да стигнат, за две лами!

Това каза Пърчови гащи, ала ловците на Дерикожа шумно подкрепиха своя предводител, а за Трътко това беше добре дошло.

— Ето умни думи! Ето — подхвана той отново. — Аз предлагам от името на болярина някой да попита ламята съгласна ли е и — това е! Да се радваме на щастие и мир!

— Кой ще отиде? — огледа се Варадин. Мълчаха всички, защото едни се страхуваха, а други просто не желяеха да се сключва с ламята мир.

— Кой ще отиде? — повтори Трътко.

— Да отиде някой от старейшините, бе! Някоя умна глава да отиде! — обади се Чаталата брада и смигна дяволито на селяните до него.

— За тая работа глава се не ще! Искане се крака и глас. Да може да вика, за да го чуе ламята. Говедаринът да отиде! — неочаквано предложи Трътко. — Неговият глас е силен.



Тълпата се раздвижи и пред Трътко застана дебеловрат човек с диво лице.

— Я викни да чуем можеш ли да викаш! — заповяда му Трътко.

— Ехе-хе-хо-хооо-о-о-о-о-о! — ревна говедаринът, без да чака повече покани. — Ехе-хо-о-о-о-о! — повтори той, но и първото „ехе-хо-хо“ беше достатъчно да се разбере, че в Трипетли няма друг подобен глас.

— Стига, стига! — замоли го Трътко, като държеше ушите си запушени. — Хайде, върви да приказваш с ламята! Само от пещерата да се пазиш! Ще викаш отсреща, от върха! Питай я какви добичета и колко ще иска! Нали разбра?

— Уха-а! — потвърди говедаринът на Трипетли, стегна вървите на цървулите си и тръгна с важно изражение и бързи крачки да преговаря със страшната ламя.

## ГЛАВА ПЕТА

### ПРЕГОВОРИ С ЛАМЯТА.

### КАК, УЗРЯ РЕШЕНИЕТО ЗА ВОЙНА

Говедаринът на Трипетли изпълни най-точно наставлението на старейшината. Вместо да тръгне по течението на реката, към пещерата на ламята, той пое към насрещните скали. От това високо място дупката се виждаше много добре, а в същото време беше и безопасно, защото дълбока пропаст делеше пещерата от скалите, както и една река, която се пенеше с грохот в дъното на пропастта.

Гласовитият пратеник избра най-високата скала, качи се върху нея и зовът му се понесе над дерето:

— Е-хе-е-е-ей, ламя! Чуваш ли бе, ламя-я-я?

— Я-я! — долетя отсреща ехото.

„Я-я“ в езика на колибарите от Трипетли означаваше „да-да“.

Говедаринът, който не разбираше какво е ехо, повярва, че говори с ламята. Затова продължи да вика с пълен глас:

— Старейшините и боляринът Калота ме пратиха да те попитам: искаш ли ние да те храним и да си живеем в мир? Искаш ли бе, ламя-я-я-я? — Я-я-я! — долетя отново откъм пещерата.

— Щом е тъй — продължи да вика зарадваният говедар, — я ми кажи ти може ли с кози да те храним, а-а?

— Аха-аха-а-а! — отсече ехото.

— А коне? Ще ти трябват ли коне?

— Не! Не-е-е!

— Гледай я ти, гадната ламя. Не щяла коне, а магаретата на житаря глътна като нищо! — тихо замърмори говедаринът, като чу двукратния отказ. — А телета ядваш ли, а? — отново се разнесе гласът му и отново долетя отсреща утвърдителното:

— Аха-аха-а-а-а!

— Знаела тя какво се яде! Не е вчерашна ламята! — отново тихо промърмори пратеникът, а след това пак се наду и гласът му прехвърли

дерето:

— А по колко ще изяждаш бе, ламя? Отговори-и-и!

— Ри-ри-и-и-и! — върна ехото отсреща.

— По три на ден?! — хвана се глупакът за главата. — Майчице, яка ни душа! Да бяха поне волове стари, чеда я задавят, а то — меко, телешко месо.

— А ще искаш ли друго добиче-е-е? — викна пак и ехото отсреща зазвуча като „момиче-е, момиче-е-е!“

Нещастникът изпули очи и заскуба косите си:

— Момиче ли? Добре ли чух? Но това е страшно нещо: момиче да се дава на ламя! Я да попитам още веднаж добре ли чух! — рече той и боязливо повтори:

— Момиче ли бе, ламя-я, момиче ли, а-а-а-а?

— Аха-аха-а — затъркаля се ехото.



— Пуста опустяла и ламята, момиче дето искаш ти — започна да проклина говедаринът. — Аз момиче още не съм докоснал, а тя иска да ги яде.

— Абе ламя-я, може ли момичето да се замени с теле или не-е? — сети се да попита той, което показваше, че не е чак дотам глупав, ала отговорът, както можеше да се очаква, беше:

— Не-е... Не-е-е!

Тогава говедаринът се реши на една последна и много смела хитрост и викна към пещерата:

— А старейшини тлъсти ядат ли ти се бе, ламя-я-я? Ядат ли ти се или не-е-е?

— Не-не-е-е-е!

— Знае си тя — старейшините са корави, а момичетата — крехки! Знае мръсното чудовище, но няма как — избухна момчето, което, макар че имаше диво изражение, беше с добро сърце. И като нарами тоягата, отправи се към Трипетли, не спирайки да си мърмори: „Ще кажа на старейшините каквото чух, пък нека да решат те какво да правят. Ще им кажа...“

Той спря да си припомни какво трябваше да им каже и започна да изрежда на пръсти: „Ще им кажа, значи: кози, три телета и момиче. Всеки ден! Всеки ден! О, небе! — внезапно изохка говедаринът, сякаш го боднаха с меч, и като издигна и двете си ръце, завика със сълзи на очи: — Аз момиче не съм докоснал, а ламята ще ги яде! О-о, небе, защо си тъй несправедливо към мъжете!“

Новината, че ламята иска всеки ден кози, по три телета и по едно момиче, разтревожи колибарите до смърт. Всички се събраха на мегдана и започнаха да викат и да се препират един през друг:

— Момичета — не! — силно и рязко извика Пърчови гащи. — Дори под робството на дебелоглавите не е имало такова нещо — мирът да се заплаща с момичета!

— Кози, телета — може, но момичета — не! — подкрепи го и младият дървар с обелената кожа. Ами ако тоя мир с ламята се проточи да речеме триста дни? Откъде ще и намериме триста момичета, когато се знае, че и сега в Трипетли момичетата не достигат и повечето млади мъже ходят да си крадат от съседните болярства!?

— Ти чу ли добре, че ламята иска да и се дава момиче? — питаше Трътко нещастния говедар вече за трети или за четвърти път.

— Гръмотевицата да ме гръмне, ако не бях го чул ей с тези, двете си уши! — кълнеше се и той вече за трети или за четвърти път. — Аз я попитах не обича ли някакво друго добиче, а тя ми отговори: „Не! Момиче, момиче!“

— А че ламята може ли да приказва, бе! — обади се Панакуди, но Калота го сряза от прозореца на кулата:

— Ами щом с ушите си е чул! При това не с едното, а с двете... Нали с двете, бе? — викна Калота. — Нали чу с двете си уши?

— С двете! С двете! — потвърди говедаринът, но Панакуди си остана недоверчив:

— Та ти не си си мил ушите! — продължаваше да се съмнява той.

Но Калота отново го прекъсна:

— Че не си е мил ушите, това не пречи. Зная го от собствен опит! И тъй, събранието продължава — разнесе се гласът на болярина от прозореца. — Думайте, колибари, и решавайте! Аз момичета нямам.

— А болярката Анна-Мария-Лизекалите не е ли твоя дъщеря? — запита Браван.

— Тя е вече сгодена за болярина от Долни брод и в нашите владения тя за мома не се брои! — отговори Калота и очите му светнаха с коварен блясък.

— Айде-е-е-е, пак започна да извърта! — надигна се ропот, двама-трима извикаха „лъжеш!“, но не се показаха открито, а Чаталата брада три пъти изруга: „Шкембе! Шкембе! Шкембе!“

— Накарайте ги да млъкнат! — кресна Калота на своите стражници и въпреки знаците, които му даваше Трътко да остави на него да се оправя с тълпата, продължи да крещи.

Стелуд наду бойния си рог, а останалите стражи пригответяха, лъковете за стрелба, отправиха ги към навалищата и тишината се възстанови. Тогава Панакуди отново се изстъпи по-средата на мегдана и започна да говори:

— Предлагам да заприщим реката! — извика той. — Така водата ще се вдигне и ламята ще се удави...

— Не! — долетя гласът на Калота. — Не! Ако вие заприщите реката, водениците ми ще пресъхнат и колибарите няма къде да си смелят зрънце жито! Та вие ще изпукате от глад, бе, как я мислите?

— Житото може и варено да се яде — чу се глас.

— Жито ако няма, желяд ще съберем и ще ядем! — обади се втори, но и Калота не се предаваше:

— Току-виж, рекли сте и сено да ядете! Но не! Аз няма да позволя да се замени хляба с желяди, за да се каже сетне, че при управлението на болярина Калота народът се е хранил с желяди като дивите прасета.

— По-добре ламята да ни изяде! — подмаза му се Трътко.

— По-добре, по-добре! — подкрепиха то и другите старейшини. — Трябва водениците да се запазят.

— Водениците, водениците, че в тях са на болярина париците! — чу се гласът на Панакуди.

— Рече ли нещо, Панакуди? — попита Калота и със строгия си поглед накара смеещите се да млькнат.

— Рекох си нещо за паниците! — хитро се измъкна Панакуди.

— За кои паници?

— За тия бе, глинените, дето малко само като ги допреш и се трошат! Такива едни паници правят днешните грънчари.

— Панакуди, душата си кривиш! — погледна го Браван с укор.

— Не душата, а устата! — отговори Панакуди. — Друго не остана за кривене.

— Да, но ние имаме годеници, имаме жени! — викна Браван.

— Че като имате, пазете си ги, дяволите да ви вземат!

Думите на Панакуди окуражиха колибарите и се зачуха викове от всички страни:

— Не! Не си даваме момите!

— По-добре война на ламята!

— Изедът ли ни жените — за къде сме!

Глъчката се усилваше:

— Кой ще ражда, ако не са жените?

— Кой ще жъне?

— Кой ще ни завива през нощта?

— Кой градините ще прекопава?

— Кой ще преде?

— Кой, ще ни събува вечер и ще ни обува сутрин?

— Кой софрата ще слага за обед и вечеря?

— Кой ще мете?

— Кой ще пере?

Тези и още много други въпроси заваляха като дъжд, докато всички гласове се сляха в един:

— Не-е-е-е-е! Момите си не даваме, не-е-е-е-е! Защото те са нашите утрешни жени.

— Това ще рече война на ламята! — опита се Трътко да надвие врявата, но дружният отговор не закъсня:

— Война на ламята, война-а-а-а!

— Щом решавате — добре! — махна Калота с ръка. — Но кой ще води?

При тия думи колибарите се запоглеждаха. Едни забиха очи в земята, а други, които бяха по в средата, се отместиха.

— Няма ли желаещи за предводители? — огледа се Трътко. — Карахте се вчера кой да води, а сега?...

— Аз си опитах късмета! — обади се Браван и като съдра ризата си, откри пред очите на всички кървавите още рани.

— Де е Дерикожа? Де е главатарят на ловците? — развика се Пърчови гащи. — Нали той искаше да стане предводител?

— Да се намери Дерикожа! Да се намери Дерикожа! — чуха се и други гласове и скоро отделните викове се сляха в едно:

— Дери-ко-жа! Дери-ко-жа! Дери-ко-жа-а-а!

Къде беше по туй време Дерикожа? Сред навалицата или в някоя от съседните колиби чакаше изхода на бурното събрание — това не знаем, но като гръмна неговото име, той разблъска тълпата и се появи.

— Ето ме! — изпъчи се той в средата на мегдана, с победоносен поглед.

— Ставаш ли предводител на ловците в борбата с ламята? — попита го Трътко.

След кратко мълчание и размишление Дерикожа вирна глава и отсече:

— Може!... Може! — повтори Дерикожа. — Но имам условия. Ако се върна жив, старините ми да бъдат осигурени. Това — първо. И второ: от всички моми, които ще спасява прославеното ми оръжие — две да избира за себе си, по свой вкус — едната за жена, другата — за нейна помощница.

При тези думи колибарите наведоха глави, но сред момите настъпи оживление, те събраха глави, за шушукаха и една от тях, най-



личната и хубавата мома от Трипетли, Джонда, се изстъпи и обяви решението им:

— Ние, момите, сме съгласни! — каза тя. — Но и ние имаме условие: ако на двете си избраници донесеш огърлици...

— По две... дори по три огърлици ще донеса на всяка! — прекъсна я предводителят на ловците.

— Да, но хубаво чуй условието ни, юнако Дерикожа — провикна се Джонда. — То е огърлиците да са не от миди или от черупки, а от ноктите на триглавата ламя! Върнеш ли се с такава огърлица — ето ти момите! Избирай която си щеш! Всяка ще се съгласи да ти стане жена или на жената ти — помощница.

— Браво, момиче! — рече Панакуди, навалищата зашумя, а ловецът побърза да се съгласи:

— Дадено! Дерикожа казва „да“! Огърлиците ще бъдат от ламя... А сега, ловци — обърна се той към ловците, — около мене!

## ГЛАВА ШЕСТА

### ПОХОДЪТ НА ДЕРИ КОЖА.

### КАК ТРЪГНА ТОЙ

Дадоха път на ловците и след малко Дерикожа беше заобиколен от стотина мъже с лъкове, колани, кожени колчани на коланите, криви ножове в поясите им забити и с шапки от зверски кожи.

— Вземете си клещи! — започна Дерикожа своите нареждания, щом се събраха всичките ловци. — Клещите ще ни трябват да извадим ноктите от краката на ламята! Вземете и върви, за да нанижем ноктите на огърлици, защото аз, Дерикожа, обещах на всичките жени от тези колиби не по една, а по две огърлици от ламя!

— Че ще има ли толкова нокти по краката на ламята? — обади се един от ловците, с опърлени вежди.

— Ако ноктите не стигнат, ще направим огърлици на жените от ламените зъби! — ревна Дерикожа и тупна с крак.

— Браво, bravo-o! — разнесе се от всичките страни. Викаха „bravo“ и Калота, и Варадин, и Кутура, и дори военачалниците. Мълчаха само овчарите, дърварите, Пърчови гащи, Чаталата брада и Панакуди. И не само мълчаха; тримата последни, клатеха глави, а Панакуди дори се обади:

— Хайде пък, дано!

Разбира се, тези подробности останаха незабелязани, защото гласът на Дерикожа продължаваше да гърми над колибарския мегдан с нови нареждания и нови заповеди, докато най-сетне започна бойната проверка.

Ловците минаваха пред Дерикожа, а той преглеждаше лъковете, ножовете, стрелите, опипваше здрави ли са коланите, има ли достатъчно лой и овесени питки в торбите, а гласът му летеше над мегдана ту ласкав (когато оръжието беше в ред), ту пък укорителен и строг, когато трябваше.

— На тая стрела перото ѝ да се оправи! — На тая върхът и да се наточи!

— Тази дръжка е от леска — дрянова да си направиш!

И се чуваше пукотът на негодните стрели.

— Тази е добра — минавай! — продължаваше прегледът. — И тази! Тази е ръждясала! Ще ти я забия във врата, глупако! Бързо да я загладиш на точилото и втори път да се научиш да си мажеш стрелите с меча мас!

Така един по един пред Дерикожа се изредиха всичките ловци и дружината можеше вече да се строява за поход.

— Застани-и-и! — гръмна Дерикожовият глас и докато строгата команда да се блъсне в стената на, кулата и да се повърне ехото, ловците се подредиха като под конец.

— Ръката на колчана, хат-хат!

Ловците изпълниха и втората команда точно.

— Стрелите-е-е въл! Хат-хат!

Чу се едно зловещо съскане, нещо като „ззъл-зззъл“, и във всяка ръка се появи стрела.

— Тетивата опъ-ъ-ъни! — последва новата команда и сега в ръцете на ловците се появиха страшните лъкове, готови да изпратят своите стрели в целта, която Дерикожа им посочи.

— Мирр-но! — разнесе се високо и тържествено командващият глас. Ловците като че се вкамениха. Тогава пред очите на слисаните колибари, които още не можеха да си поемат дъх от невиджаните бойни хватки, Дерикожа с твърда стъпка се отправи към болярина, спря и като измъкна меч и го издигна над главата си, силно извика:

— Явява се Дерикожа, предводителят на ловците! Дружината ми е готова да се срази с ламята за прослава на болярското ви име!

— Ах, подлец! — чу се ръмжене сред навалищата. — Той иска да се подмаже на Калота!

Ухилен, доволен и щастлив от направената чест, боляринът Калота махна с ръка:

— Убийте ламята! — викна той и без да има защо, измъкна своя меч.

— Ре-ре-рее-е-ей! — дружно отговориха ловците с бойния си вик.

— А сега, напре-ед! — ревна Дерикожа.

При този знак ловната дружина се люшна след предводителя, и за трети път от вчера бойната песен на колибарите се разнесе над пълния с мъже, старци и жени мегдан:

*„Вятърът свисти, реката плющи,  
вятърът свисти, реката плющи,  
ала не е вятърът, не е вятърът,  
а свистят нашите стрели.  
Не е реката, не е реката,  
а плющят бойните ни прашки  
с камъни и какалашки  
и летят към враговете,  
и се забиват във вратовете.“*

Накрая вместо рара-рата, ратата-там, ловците допяваха песента с бойния си вик:

*„Рере-ре-ей, рере-ре-ей!  
Рере-ре-ей, рере-ре-ей!“*

Така започна походът на Дерикожа, прославеният предводител на ловците, с десет рани от глигани, три от мечи зъби и десетина от вълци.

## ГЛАВА СЕДМА

### КАК ПРОДЪЛЖИ — И ОЩЕ ПО-ВАЖНО — КАК ЗАВЪРШИ

Дружината на ловците се отправи през гората, но не хвана пътя за пещерата на ламята, а Дерикожа я поведе към скалите. Подир нея се проточи втора върволица, в която имаше и брадвари, и дървари, и рибари, та дори деца и старци.

— Дерикожо, пещерата не е там! — рече да го поправи един от овчарите, който вървеше с ония, които искаха да видят с очите си какво има да става.

— Първо, аз не съм Дерикожа, а „войвода“ и ще ми казваш не „Дерикожо“, а „войводо“! — сопна му се предводителят. — А що се отнася до пещерата и ламята — това е работа само на войводата и на военния съвет.

Овчарят сконфузено млъкна, ала Дери кожа — не.

— Кажи „слушам, войводо“! — заповяда му той, като го пронизваше с поглед.

— Слушам, вайводо! — подчини се засраменият овчар.

— „Войводо“, а не „вайводо“ — срязва го отново Дерикожа. — Това не ти е пата-кюта с криваците, разбра ли? Ти се намираш сред ловци!

След мъничкото сблъскване нищо повече не наруши похода на ловната дружина и скоро тя се намери при скалите, срещу пещерата.

От същото това — място говедаринът беше преговарял с ламята сутринта.

— Готови-и! — извика Дерикожа, щом забеляза дупката. — Ловците — зале-е-е-гни!

Ловците се пръснаха във верига и залегнаха.

Прав остана само Дерикожа. Той поглади разрошената опашка на шапката си и хвърли победоносен поглед наоколо. И този поглед спря

върху пъстрата тумба от зяпачи и съчувственици, които се трупаха в единия край на ливадата и шумно разговаряха.

Първият ловец слисано зяпна. Неорганизираната тълпа беше многобройна от собствената му войска, и всеки миг по пътечките и храсталаците прииждаха все повече и повече.

Той разтърка очи, присви ги, ококори ги широко, понечи да извика, ала изведнаж млъкна и се замисли. В главата му се завъртя нов план, много по-фантастичен и чудесен. Той усети, че би могъл да поведе сега не само ловците, разбра, че най-сетне е настъпил мигът да поведе след себе си цялото войводство Трипетли... Защото кой няма да се подчини на един герой, достойно сразил една ламя?!

Дери кожа притвори отново очи, заслепен от собственото си величие, преглътна и вече кротко, но отчетливо каза:

— Колибари! Благодаря ви за доверието. Вие искате да споделите с нас радостта от победата. И аз ви разрешавам. Вслушвайте се в заповедите ми, изпълнявайте ги, а после ще празнувате, с нас. И тъй — копиеносците да чакат знак! Брадварите и рибарите — в резерва! Децата — в храстите. Старците — по дърветата! Свирачо, надувай бойния рог! — полетяха вдъхновените заповеди.

Всички заеха места, а звуците на бойния рог се понесоха над пущинака, призовавайки невидимия враг.

— Прицел в пещерата-а-а, ххх-хат! — даде Дерикожа своята последна заповед и към пещерата на ламята се насочиха сто и повече, добре наточени, загладени и с меча мас намазани стрели.

Измина доста време. Ехото на Дерикожовия глас десет пъти има време да се върне и да отлети обратно към насрещните скали, а ламята не се показваше. Ехото, заглъхна, настъпи тишина, но от чудовището ни вест, ни звук. Ловците задържаха лъковете опънати, което никак не беше лесно, като се знае, че лъковете бяха от яки дрянови корени, и то добре изсъхнали. Но ламята не се явяваше.

— Ще чакаме ли още? — обади се най-сетне ловецът с опърлените вежди.

— Що за глупави въпроси?! — сопна му се Дерикожа. — Ламята рано или късно ще се покаже!

Слънцето клюмна на залез, сенките на копиеносците станаха два пъти по-дълги от тях самите, а ламята никаква я нямаше.

— Напразно се пулим! Няма я ламята! — обади се отново Опърлената вежда.

— Врагът е уплашен, не излиза! — обясни Дерикожа.

— Ами че тя може хич да не излезе! — каза Браван, който, срам не срам, също беше дошъл.

— Така е! Ламята може да си лежи в пещерата колкото си ще, тъй че защо да държим лъковете опънати? — попитаха някои от ловците.

— Вярно! — съгласи се неохотно Дерикожа. — Нека тогава да обмислим какво ще правим по-нататък! Хайде, говорете! — подкани той ловците и другите помагачи.

— Абе аз иначе си я представях — започна Браван. — Аз мислех да скочим върху ламята и кой с брадва, кой с лък или кривак — да я пречукаме... А ние — застанали сме тука и клечим...





— Изказва се невежа дървар! — кипна Дерикожа. — Един невежа във военните дела. Препоръчва ръкопашна битка, срамувам се да го кажа — битка с криваци. Та това е тактика съвършено остаряла! — загърмя Дерикожовият глас. — Тъй са се били диваците, когато още не са били измислени стрелите.

— Така е, така е! — подкрепиха го ловците.

— И какво е това „пречука“. Това не са думи за военен, който работи с лък и стрели. А стрелите са страшно нещо, когато са в ръцете на стрелец! — продължаваше да се перчи Дерикожа. — Аз глигана когато застрелях, стрелата му влезе под опашката, излезе през носа и както си беше нанизан, тъй го и опекох в жарта...

— Да, ама ламята не е глиган! Аз вече й ядох попарата! — обади се дърварчето с ранената глава.

— Вие дърварите сами се натопихте в тая попара, та и с червен пипер я подлютихте — закикоти се Дерикожа.

— Слушайте! — изправи се един от овчарите. — Я ме оставете аз да ви подмамя ламята, че да се свърши тая препирня.

— Приемаме! — съгласи се Дерикожа. — Започвай!

Без да чака втора покана, овчарят се изправи на скалите и започна жално да блее — като овца, на която току-що са заклали и опекли агънцето. Не стана нужда да блее много. Откъм пещерата се дочу нещо като пукот на сухи съчки, след това хрипкаво хъркане, което постепенно се засили, превърна се в грохот, а грохотът — в рев, докато най-сетне от дупката се подаде една от главите на чудовището.

— Идва! — изрева един от копиеносците и се захлупи на земята.

— Майко мила-а! — чуха се гласове на ужас.

— Лъковете! Бързо! — извика Дерикожа. — Стреляйте!

Най-малко сто лъка се опънаха и сто и повече стрели със свистене и бръмчене полетяха към страшната ламя. Ала стигнали бронята на чудовището, те отскачаха и падаха на земята, изкривени или пречупени.

Овчарят пръв забеляза това.

— Напразно, момчета! — завика той. — Стрелите се чупят в бронята като перца. Спрете, не съсипвайте желязото.

— Бронята, значи — замисли се Дерикожа. — Ето бедата! Трябва, значи тая броня да се съблече.

Всички го загледаха с учудване.

— Какво искаш да кажеш? — попита един от брадварите. — Ламята да се одере? Така ли?

— Защо да се дере? Ламята може само да се попари! — сети се изведнаж Дерикожа, но видя, че другите не го разбират, и започна разпалено да обяснява:

— Ако ламята се попари, люспите и сами ще си окапят. А окапят ли те, стрелите няма да отскачат! И горко тогава на газии ламя, когато сто лъка зашибат в търбуха и по една стрела! Горко на тази нещастна ламя! Остава, значи, само да се попари ламята. Това е, момчета!

— А как, вайводо, тая работа ще стане? — обади се оня овчар. — Като как? Хайде, предводителю, кажи, командвай!

— Много просто! — отговори с достойнство Дерикожа. — Жените ще стоплят пет казана с вряла вода; мъжете ще ги пренесат до пещерата; рибарите ще хвърлят мрежи и ще хванат ламята да не шава. Ще се залее тогава тя с врялата вода и...

— И ето ти парена ламя! — прихна Браван. — Тогава ти, вайводо, ще я нанижеш на една стрела и ще опечем ламята върху жар! Какво ще кажете, рибари?

— Може! — съгласи се старейшината на рибарите. — Само да ни покаже вайводата как се хваща ламя в рибарска мрежа.

— Аз съм ловец, не съм рибар! — тупна Дерикожа с крак.

— Ти вайводо, си глупа-ак! — изправи се младият овчар. — Глупак, и то невидан! Ще ми пари той ламя! И ще я пече на жар! Ха-ха-ха-ха!

— Ха-ха-ха! — закискаха се през глава дърварите, последваха ги копиеносците, брадварите и рибарите, а след тях един след друг, макар и тихичко, засмяха се и някои от ловците.

— Хе-хе-хе — кикотеха се децата в храстите.

— Хо-ха-хо! — деряха се от смях и старците. — Как смеете! — изпули се Дерикожа, бледен от яд. — Това е неподчинение! Бунт!

— Браване, светни го тоя по врата! — обади се един рибар.

— Ловци-и, защитете ме! — закрещя Дерикожа и се хвана за меч, ала вместо да се бие, започна бързо да отстъпва към Трипетли, като не спираше да вика. — Неподчинение! Това е бунт!

И в тази минута ламята ревна! Ловците си помислиха, че идва и хукнаха след Дерикожа към Трипетли. Тъй на поляната останаха само помагачите, а сред тях и Браван.

— Хе-е-е-ей! — викна Браван след бягачия Дерикожа. —  
Огърлиците забрави, хе-е-е-ей!

Извика Браван, но предводителят на ловците не се обърна, нито  
спря.

\* \* \*

Никой в Трипетли не очакваше походът на Дерикожа да завърши  
тъй безславно. Никой! Най-малко от всички — боляринът Калота. Той  
беше толкова сигурен в победата на Дерикожа, че бе накарал да  
разпънат една овча кожа и да изрисуват върху нея софра, лъжица и  
тлъста овнешка опашка. Софрата и лъжицата означаваха на  
колибарския език „добре дошли“, а тлъстата овнешка опашка —  
„славни победители“. Защото на пиршествата след всяка победа  
тлъстите овнешки опашки се даваха винаги на най-храбрите.

Две момчета държаха кожата разпъната, а зад тях се трупаха  
момичета с букети от иглика, жени с пълни кратуни отлежала  
медовина за уморените и ожаднели ловци. Там бяха още много от  
старците и старците, а също и Калота — със светнало лице и  
празнична броня на гърдите, заобиколен от своите телохранители.

От време на време боляринът се обръщаше към стражника от  
наблюдателницата и питаше: „Вижда ли се нещо?“, а стражникът все  
отговаряше с „не“.

— Ще я премачкат те! — окуражаваше се Калота сам. — Няма да  
й се размине на ламята. Дерикожа е служил под знамената на моята  
войска и знае как да се справи с чудовището! Знае! Само че защо се  
бавят тези ловци?

— Може би дерат ламята — досети се Трътко.

— А какво ще правиме одраната ламя? — любопитствува  
Варадин.

— Ако месото й е като мечото, ще направиме от нея пастърма! —  
предложи Трътко. — Знаете ли каква слава ще бъде за нашия колибак,  
ако занесем на пазара пастърма от ла-мя!

— От кожата й ще направиме цървули! — отсече Варадин, като  
че гледаше пред себе си трупа на обезглавената ламя. Цървули от ла-  
мя!

— Защо цървули? — намеси се в спора и Кутура. — Не е ли по-добре ботуши? Ще обуем цялото село в ботуши.

— Гледай го ти! Селото ще обува в ботушите кипна Калота. — Де се е чуло и видяло селяни да ходят с ботуши! Може да се направят ботуши, но за войската.

— Точно така — побързаха да се съгласят и останалите старци.

— А от люспите на ламята — въодушеви се Калота — ще се изработят щитове. Двеста, триста, може и хиляда! Кораби като копита... Може да завоюваме тогава съседните болярства като нищо! Данък ще ги накараме да плащат, а на щитовете ще накараме да изрисуват трите глави на ламята! А, старей, какво ще кажете? — изгледа той своите съветници, като че искаше да им каже: „Видяхте ли как хитро измислям аз чудесните неща?“

Всички бяха готови да кажат „да“, но гласът на Кутур а ги пресече:

— Не! Така не бива! — зачеса той брадата си. — Не е ли по-добре кожата на ламята да се напълни със слама и да се направи чучело? Я си помислете какво ще бъде, ако поставиме чучелото на шейна и тръгнем с него по света?

— За какво ни е пък чучело? — попита Трътко.

— Много просто! — разпали се Кутура. — Та ние ще сплашим с него всичко живо, а щом хората се страхуват от нас, те ще ни се подчиняват, а и данък може да ни плащат... Ще натрупаме планини с пари!

— Заслужава да се помисли — да! Заслужава — кимна одобрително Калота, след като чу думата „планини“, а след нея и „пари“. — Отдалече още като ни видят с чучелото и ще викат: „Ето ги, идат ламеубийците! Олеле, какви са-а! Олеле, олеле, какви са!“

— Олеле-е-е-е-е-е-е! — чу се в същото време, но вече не от устата на Калота.

— Олеле-е-е-е-е-е-е! — повтори се то и тогава се разбра, че идва от кулата.

Всички обърнаха очи нагоре и видяха как стражникът от наблюдателницата сочи с ръце по пътя за пещерата... А по пътя, сред облак от прах, се носеха ловците на Дерикожа.

В същото време глухи резове процепиха тишината над Трипетли и разтърсиха съседните скали.

— Какво е това? — викна Калота и посегна да извади меча, но вместо в канията, разтрепераната му ръка бръкна в колчана със стрелите.

— Сигур е ламята! — несмело се обади Трътко.

— Божичко-о-о! Отидоха колибите! Хубавите ни колиби-и-и-и-и!  
— писнаха жените, захвърлиха кратуните с медовина и хукнаха към своите домове.

— Ама че ловци-и! Ама че фукльовци-и! Ама че негодници-и! — възроптаха мъжете, когато начело на бягащите се зададе самият им предводител.

— Как посмя? — закрещя Калота, като го видя. — Та ти разваляш всичките ни планове, негоднико, всичките ни планове!

— Аз, болярино, не съм виновен! — просна се Дерикожа в краката му. — Не съм! Никак не съм! Виновни са рибарите, че отказаха да попарят ламята, а дърварите се разбунтуваха пред лицето на врага. Те трябва да бъдат вързани и наказани със страшни мъки!

— Пак ли тези дървари! Тези дрипави негодници! — развика се Калота и затърси с поглед стражите, за да вържат дърварите.

В същото време ревът се повтори още по-ясно и по-страшно, което показваше, че ламята може би се движи към Трипетли.

Разбрал това, Калота млъкна, а навалицата се разшава и развика:

— Войската, болярино, войската! Спаси ни от ламята, чуваш ли, спаси ни-и!

— Войската ли?! — съвзе се Калота. — Ами ако вие зашавате? Тогава? Не-е! На тая въдица Калота няма да се хване!

— Аз, Трътко, ви казвам — вдигна Трътко своята тояга, щом забеляза, че навалицата застрашително се раздвижи и разшумя, — аз, Трътко, ви казвам, че няма време за губене: събирайте телета и мими, та да ги изпратим на ламята, за да спреме идването и насам. Вижда се, че е гладна.

— Не само е гладна, тя е сърдита и свирепа! — изправи се Дерикожа, доволен, че повече не го питат за бягството.

— Вярно! — отрече Калота. — Трябва да се даде на ламята да яде. Ей вие там! — викна той към настръхналите на мегдана колибари.  
— Доведете бързо десет кози!

— Само кози ли? — подшушна му Трътко.

— И телета, и телета! — добави Калота. — Три-четири телета тлъсти.

— А момиче, болярино, момиче? — подсети го Варадин.

— Ще се намери и момиче — рече Калота. Бранко ще прати към небето една стрела. На чийто покрив падне тя, от там ще вземем първата мома.

— Какво говориш ти, болярино? Това е произвол! — викнаха старейшините дружно, както никога. — Това не може да се реши току-така! Трябва то да се обмисли!

Навалицата отново се наежи, заръмжа и Калота разбра, че ще трябва да отстъпи.

— Добре! — съгласи се той. — Нека говедаринът да закара телетата и козите, за да се наяде и да се укроти ламята, а ние през това време ще обмислим за момичето. Хайде, говедарю, припчай!

Скоро смесеното стадо от телета и кози се изгуби по пътеката. Малко след това ревовете на ламята спряха и навалицата си отдъхна.

— Слава на небето! — рече Трътко. — Настъплението на чудовището засега е спряно!

— Кажы по-добре „слава на телетата!“ — започна мрачно Пърчови гащи, но млъкна, защото Дерикожа, пронизвайки го с очи, се хвана за меча и завика:

— Безбожни-ик! Ето такива отказаха да изпълняват заповедта ми и се разбунтуваха пред лицето на врага. Ето такива провалиха похода ми срещу ламята!

— Остави ги! — дръпна го Калота. — Те ще ни платят! А сега, хайде в кулата, на тихо да обсъдим въпроса с момичето!

Калота тръгна, след него се нанизаха старците и военните и скоро стъпките им отзвучаха зад дъбовата, обкована с желязо болярска порта. Стелуд и Бранко и още трима застанаха пред портата, кръстосаха копия и се вковаха като каменни статуи.

— Нахранихме ламята, а сега да си вървиме, пък утре — нов ден, нов късмет — рече дядо Панакуди.

— Видял се е нашият късмет! — заговориха неколцина изведнаж. — Давай телета, кози, моми — туй е то нашият късмет!

— Разотивай се-е-е-е! — изръмжа Стелуд, като чу ропотните думи на колибарите, и очите му заплашително блеснаха под козирката на железния му шлем. — Разотивай се-е-е-е!

Пръв си тръгна Панакуди, последваха го другите колибари и скоро мегданът пред кулата болярска запустя. Слънцето едва се скри зад настръхналите планински зъбери и ето — сенките на дървета и скали бързо се спуснаха една към друга, наловиха се и налегнаха, тъмни и зловещи като дяволи, сламените хижички на Трипетли.

Остана да свети само в болярската кула, гдето болярският съвет взимаше съдбоносни за колибарите решения...

## ГЛАВА ОСМА

### ЕДНА ТРЕВОЖНА НОЩ В ТРИПЕТЛИ

Залата за болярския съвет се намираше в средата на кулата. Представляваше голяма кръгла стая с каменна маса и каменни пейки около масата, където сядаха съветниците на болярина. Нищо интересно нямаше в тая зала. Интересно беше само влизането в нея, защото залата имаше два входа: единият само с една врата, а до другия имаше девет врати и той се наричаше „дългият“ или още — „страшният вход“. Казваше се „дългият“, защото се минаваше през девет различни подземни и надземни помещения и зали, а му викаха „страшния“, защото в тези помещения и зали можеха да се видят всички страхотии и ужасии на кулата.

В първата вала например се намираха бойните кучета на болярина Калота, обучени от нарочни кучкари да нападат и разкъсват живи хора. Бяха стотина, едри като телета, кръвожадни като вълци, с железни гердани на шията и с по едно изострено като кама шило на гърдите.

Осъдените на смърт бунтовници се даваха на болярските кучкари, за да обучават с тях бойните кучета и в края на краищата всеки осъден загиваше от страшна смърт.

Втората зала се казваше „Змийската“ — без прозорци, потънала във вечна тъмнина, осветявана, когато бе необходимо, с факли.

Третата зала се наричаше „Морско око“, защото можеше да се наводнява. Имаше и зала „Оръжейна“, „Зала на призраците“, „Зала на мъките“. В тази последната, приковани на ръждиви синджири, доживяваха последните си дни осъдените на затвор — брадясали, побледнели, измършавели, превърнали се в задгробни сенки нещастници. Те нямаха сили да издават викове, а само скърцаха със зъби и разхлопваха синджириите, за да покажат, че са още живи. В „Трофейната зала“ се виждаха пленените в битките оръжия и всичко беше подредено така, че посетителят да види с очите си безмерната сила и могъщество на болярина Калота и да си прави по-нататък



сметката, когато преговаря с него или го съветва. Ето защо ония, които идваха при болярина, за да се карат с него, ставаха сговорчиви и отстъпчиви, а пък другите, които се канеха да го съветват — гледаха да не му противоречат.

Затова, когато болярските съветници се намериха в тържествената зала около каменната маса и боляринът ги покани да се изкажат, никой не пожела да вземе думата пръв.

— Ще се решава коя мома да се изпрати на ламята! — обяви Калота за втори път. — Говорете!

Кутура се уж замисли, Варадин се уж закашля, а Трътко гледаше все в лицето на Калота, за да отгатне какво е намислил, че да му каже същото.

— Хайде, старци! — подкани ги боляринът за трети път. — Или чакате ламята сама да дойде да си прибере момата?



— Все пак аз ще попитам — осмели се Кутура — защо не пратим срещу ламята войска? Да я нападнат отведнаж триста бронирани мъже, това ще бъде...

— Това ще бъде дивотия! Да се пролива войнишката кръв, когато може да се уреди по мирен начин! — тропна Калота и шпорите му зловещо звъннаха. — Ти, Кутура, все такива глупави въпроси зачекваш. По-добре изкажи се за момата.

Освен че тропна с ботуша и шпорите звъннаха, боляринът тъй нелюбезно изгледа Кутура, че той реши да бъде кратък:

— Да се хвърли тогава жребие! — предложи Кутура. — Най-справедливо е това!

— Нова глупост! Ха-ха-ха! — викнаха старците единогласно.

— Знаеш ли ти какво означава жребият? — изправи се Трътко срещу Кутура. — Това ще рече ние да се откажем от нашия си ум и да предоставим едно важно решение на слепия късмет? Ами я си представи ти, Кутура, че жребият се падне на дъщеря ти? Това ще рече да се намали ценната порода на старейшините! Признай, че предложението ти е глупаво!

— Най-добре е — взе думата и Варадин, — да изберем момиче от семейство с няколко дъщери.

— Кое семейство ти предлагаш? — впери Калота жабешките си очи във Варадин.

— Ковачът има три момичета.

— Ковачът — не! — подскокна Кукуда като ухапан от змия. — Ковачът — не!

— Защото ти е сват ли? — заяде се Кутура.

— Защото е ковач! — развика се Кукуда. — Я ми кажи кой ще ни прави брадвите и мотиките, ако се разсърди единственият ни ковач? Кой ще изковава стрелите на войската? Мечовете кой ще закалява? Кажи де, кой?

— Право е! — намеси се в спора и Калота. — Въпросът е военен.

— Тогава да се вземе на Къртизьб една от трите дъщери — обади се отново Варадин.

— Аз съм против! — скокна този път Калота. — Братовчед му е десетник на копиеносците, Бутниплет — всички го познавате. Такива не бива да се дразнят.

— Да, да, военните не бива да се дразнят — побърза Трътко пръв да се съгласи. — Я да помислим за някой друг...

— Абе защо не вземем някое сираче, дето си няма ни майка и баща — обади се изведнъж Трътко. — Няма кой да го жали, няма кой да се гневи, не е ли така? Инак помислете си каква олелия ще настъпи. Представете си — ревнат майки и бащи, притурят се към тях братя и сестри и става една — ела, че ми трябваш! А така ще се тревожи само момичето и никой друг.

— А за какво пък да се тревожи? — заговори Калота, комуто Трътковото предложение допадна изведнаж. — За какво да се тревожи, питам? Че отивала на смърт? Ами ако беше войник, нямаше ли да отива? Щеше да отива не, ами и „ре-ре-рей!“ да вика на това отгоре. Не е ли тъй? Най-сетне — веднаж е смърт!

— Че е тъй, тъй е! — съгласиха се единогласно болярските съветници.

— Всеки ще умре — добави Трътко, — поне да има за какво.

— Ами я си представете — взе думата Кутура, — че ламята каже „искам богатска дъщеря“? Тогава? Има в приказките такива случаи, когато ламята не ще каква да е мома, а родовита! От коляно!

— Ако е дума за моето момиче — пръв се окопити Трътко, — такава грозница ламята няма дори да помирише, камо ли да я яде.

— И моята е слаба — каза Кукуда, — а ламята иска тлъсто-о!

— Абе какво сте се раздрънкали? — хлопна Калота, с меча по каменната маса. — Нали решихме: си-ра-че! Кажете кое и да свършим. Ей сега ще се разсъмне и ламята пак ще ревне.

— От сирачетата най-хубава е Джонда — рече Трътко.

— Жалко! Такава хубост да се съсипе за ламя! — тихо измърмори Варадин, ала веднага се поправи: — Аз съм съгласен, защото ламята може да се разсърди, ако и дадеме грозна.

— Право е! Да не сърдиме ламята — съгласиха се останалите старци.

Единствен Кутура не каза „да“, а само кимна, но и без неговото „да“ решението беше взето. То гласеше: като се разсъмне, Бранко и Стелуд да заградят колибата на Джонда, да вържат момичето и заедно с телците и козите да я поднесат на чудовището за закуска.

Решението записаха с няколко резки върху тоягата на Трътко и чак тогава старците тръгнаха да си вървят. Поклониха се на Калота

един след друг и съпроводени от стражника, излязоха навън.

Останал сам, Калота плясна с ръце и от една невидима врата се показва, въоръжен от петите до главата, със сребърен нашийник на врата, началникът на стражата.

— Говори! — заповяда му боляринът. — Как е?

— В кулата всичко, господарю мой, е в ред, ала шпионите ми донесоха, че в колибите хората говорят зле...

— Какво точно?

— Че си се страхувал да удариш войската с ламята, че си сключвал с чудовището позорен мир, че това не можело да се търпи.

— Не можело да се търпи?! Но това е бунт! — тропна Калота с ботуша и очите му се наляха още повече с кръв. — Кои са мръсните езици, които трябва да отрежем, или по-право — мръсните глави?

— Много. Първо на първо — пригответи се да изброява началникът на стражата, — първо на първо оня злоезичник Панакуди. След това има един пройдоха, викат му Пърчови гащи. Друг един, подобен на него, наречен Чаталата брада...

— Ще му я оскубна аз косъм по косъм — изсъска боляринът. — Други?

— Неколцина от овчарите, мнозина от дърварите...

— Дърварите винаги са били твърдоглави — скръцна със зъби Калота. — Други?

— Бладван...

— С бладва ще те насека на сто парчета, небето да ми е свидетел! Това куче краставо, дето съм го хранил от собствената си ръка и съм го направил пред-во-ди-тел! — гневеше се Калота и тропаше ту с единия, ту с другия си крак.

— Готови ли са твоите момчета? — попита той, когато изрече най-после всичките си ругатни.

— Стражата е винаги готова, но, господарю мой, трябва да се внимава, защото предсказанията не са добри: върху дясната плешка на жертвеното агне гадателите забелязват лоши знаци...

— Какво предлагаш тогава да се направи за усмиряването на злоезичниците? — попита Калота поомекнал.

— Каквото трябва, ще го направя, ала точно какво — попитай Гадателя, той е, господарю, по съветите! — скромно отвърна началникът на стражата и още веднаж се поклони.

— Добре! Повикай Гадателя!

Три пъти обходи Калота тържествената зала напред-назад, с ръце на кръста и тъкмо започваше да я прекосява за четвърти, пред него изникна Главният гадател. Беше мършав, сякаш не беше турял залък в уста, с нокти дълги, необрязани, а в чорлавата му коса стърчаха забодени три паунови пера. Щом чу за какво го е повикал боляринът, Гадателят заклати глава и кратко, но твърдо каза „не!“

— Какво „не“? — попита боляринът.

— Стражата — не! — поклати още веднаж глава Гадателят. — Стражата не бива нито да хваща, нито да избива виновните колибари, а ти, болярينو, зарови справедливата си ярост в най-дълбокото подземие на кулата. Разбра ли?

— Все още — не! — призна Калота.

— Щом е тъй, слушай по-нататък — продължи Главният гадател. — Тебе колибарите и без туй те мразят, затова не бива да ги дразниш и да се навиращ в очите им със своята — прощавай за думата! — със своята грубост.

При тези слова Калота трепна, но замълча. Главният гадател държеше небесните тайни в ръцете си и той се страхуваше от него.

— Ти няма да им се навиращ в очите, а тъкмо напроотив — ще поканиш злоезичниците на софра. Ще поговориш с тях, ще се посмееш на техните остроумици, ще ги милуваш и галиш с очи, а в това време друг един, твой човек измежду тях, ще свърши каквото трябва. Ще ги нападне! И ще ги избие до един! Повод за това ще се намери — поясни Гадателят. — Колибарите обичат да се карат за какво ли не. Така и ще го нагласим: скарват се едните с другите, изваждат ножовете и набелязаните жертви падат в уж случайната борба.

— О-о, каква глава имаш ти на раменете си, Гадателю! О-о, каква глава, блазе ти! — провикна се Калота, схванал най-сетне хитрия и дързък план. — С твоята сила и с моя ум, исках да кажа обратното — поправи се Калота, — ние с тебе можем да направим чудеса. Аз дори намислих кой ще я свърши тази работа.

— Коя?

— С клането на моите противници. Тази работа ще я свърши Дерикожа.

— Той може! Той е истински подлец — съгласи се Главният гадател. — Той ще ги изтрепе, без окото да му мигне — да! Той и

неговите хора са добре въоръжени и са бойна сила, на туй отгоре са и обидени, на туй отгоре са ти задължени, че не ги наказва както трябваше. Те могат всяка минута да се сблъскат с дърварите, а сблъскат ли се, заработи ли ножът — да му мислят набеязаните хора!

— Чудесно! — зарадва се Калота и за първи път от много часове насам устните му се разтеглиха в усмивка. — Само че — помрачи се лицето му отново — колко ми се искаше преди това да ги помъча! Да ги поднеса на кучетата малко или с кремъчето да ги дерна, мъничко поне!

— Няма как. Трябва да се задоволим само с тяхната смърт. И не само това — ти, болярينو, ще трябва да пролееш сълзи върху пресния им гроб и да призовеш Дерикожа на съд, задето е пребил честните и добрите хора. Така ще спечелиш славата на болярин — справедлив.

— Но тогава Дерикожа може да разкаже...

— Преди да разкаже, той ще се опита да избяга и стрелците ще го съсекат на сто парчета.

— О-о, небе! Каква глава! Нека да те пипна! — замоли се Калота. — Да се уверя, че не си ти, пратениче на небето, призрак!

— Ето на, пипни ме! — наведе се Гадателят. — Само не дърпай косата ми, защото не е истинска.

— А къде е истинската ти коса? — полюбопитствува Калота.

— Опърлиха ми я с огън, когато бях още млад и неопитен гадател, защото предсказах дъжд, а то заваля градушка и завлече всичките посеви до крак! Това бяха тия същите хора, дето сега приказват срещу тебе. Те и в мене се съмняват: говорят, че съм нямал връзка с небето, че не съм познавал нищо!

— Туй е вече прекалено! — изрева Калота. — Те не знаят какво искат.

— Знаят, знаят — заклати Главният гадател мършавата си глава. — Те искат да няма ни кула, ни болярин, който да им взема третината от всичко, ни Главен гадател, който да им взема втората третина! Това е, дето искат те, ама няма да го бъде! Заклевам се в небето: ня-ма!

— И аз се заклевам! — каза боляринът. — А сега, пратениче на небето, върви да намериш Дерикожа и да уредиш с него всичко. Ето ти болярския ми пръстен, покажи му го, ако се съмнява, че думите, които ще му кажеш, са и мои думи, че твоята заповед е моя! Кажи му още, че

той ще е в бъдеще капитан на стрелците, ако сега докаже верността си към, нашето свещено дело!

— Чух те! — изрече Главният гадател и си тръгна, ала боляринът го спря:

— Чакай! — извика той. — Ами ламята?

— Първо да се справим с враговете, а пък за Ламята — лесно. Тя не може да прескача крепостни зидове — не е от хвъркатите лами, тъй че няма защо да се тревожим.

— Добре! Върви! — махна с ръка Калота и Гадателят изчезна през тайната врата с безшумни стъпки.

Доволен от свършената работа, Калота тръгна към спалните покои, а навън звездите гаснеха една по една и настъпваше зората...



## ГЛАВА ДЕВЕТА И ДРУГИ НЕ СПЯТ В ТРИПЕТЛИ

Не заспаха колибарите с моми в къщите си, защото никой не знаеше дали когато се разсъмне утре, неговата мома нямаше да отиде в устата на ламята. Не мигнаха и ония ергени, дето имаха годеници, не затвориха очи братята, които мислеха за сестрите си, и още много, много други.

Някои от по-смелите се събраха у Панакуди да обмислят какво да се прави. Сред тях бяха Пърчови гащи, Чаталата брада, младият дърварин с одраната глава, един-двама овчари и въглищаринът от Горна махала със своя седемнайсетгодишен син — Съботин.

— Аз казвам всичките моми да се заведат на скришно в гората! — започна Пърчови гащи.

— Аз пък — рече Панакуди — ще пи посъветвам първо да си турите по два ореха в устата и чак тогава да приказвате, че през стените на тая колиба всичко се чува, а съгледниците на болярина слухтят. Пък като са ви орехите в устата, не се разбира нито кой приказва, нито какво.

Всички кимнаха.

— Ха сега, да живее боляринът Калота, неговата свита и болярският съвет! Да са ни живи и здрави! — викна Панакуди и като налапа два ореха в устата, рече доста по-тихо:

— А шега нека да ши говорим иштината!

— Пак се разбира, бе дядо! — обади се внезапно въглищарският син Съботин. — Не е ли по-добре това същото, дето ти каза, да се каже инак?

— Как? — попита Панакуди, като гледаше момчето с учудване.

— Слагаме по едно „пи“ между сричките и същото, дето ти каза, става ето как: **пи-се-пи-га пи-не-пи-ка пи-да пи-си пи-го-пи-во-пи-рим пи-ис-пи-ти-пи-на-пи-та.**

— Гледай го ви желеначето какво ижмишило! Ами че това е много добре! — зарадва се Панакуди и изплю орехите. — Аз сто и

шейсет и нагоре години дето живея и го не знаех, а това дребосъче виж какво измислило! Гледай го ти! Ако аз това го знаех, нямаше цял живот да ми хлопат все орехи в устата и зъбите ми щяха да си бъдат цели, а сега, я вижте — цели три зъба съм изгубил, цели три-и! — зяпна Панакуди и всички видяха, че в устата на стареца три зъба — наистина липсваха.

— **Пи-до-пи-лу пи-бо-пи-ля-пи-ри-пи-на пи-Ка-ло-пи-та!** — викна Пърчови гащи.

— **Пи-чу-пи-дес-пи-но!** — съгласи се Панакуди. — Хайде сега да разговаряме, че **пи-вре-пи-ме-пи-то пи-не пи-ча-пи-ка!**

Ето какво си казаха по-нататък мъжете в колибата на Панакуди, като слагаха по едно „пи“ пред всяка сричка.

— Да изведем момите и да ги скрием в пещерите! — предложи Пърчови гащи.

— Стражите на Калота ще хванат мъжете и те ще кажат къде са скрити момите! — каза Панакуди.

— Само един ще знае къде са те — упорстваше Пърчови гащи. Но другите му обясниха, че момите, които бяха не по-малко от стотина, трябваше не само да се скрият, ами и да се хранят. А да се хранят стотина моми — не можеше да остане скрито от болярина.

— По-добре е да се разбере коя мома е определена за ламята и да се скрие само тя — предложи Панакуди.

Всички се съгласиха на това и се реши: Чаталата брада, който минаваше за приятел на Варадина, защото заедно беряха церовити билки в гората, да го причака в тъмното на излизане от болярската кула и да го попита на четири очи коя мома е определена за ламята.

Щом се реши това, Чаталата брада се измъкна от колибата и отиде да извърши възложената му работа, а вътре разговорът продължи.

— Все тоя болярин! — неочаквано рече Съботин. — А защо не му светите маслото?

При тези думи на момчето всички се обърнаха към него и го загледаха слисани, а баща му го дори изруга:

— Как смееш, калпазанино въртоглав! Такива думи! Мустаците му още непоникнали, а се меси в разговора на мъжете! Гледай го ти!... Ей сегичка ще ти лупна един по врата за тия никакви думи!

— Можеш и два да ми удариш, но позволи ми, татко, да попитам още нещо — рече Съботин.

— Какво ще питаш? — свъси тъмни вежди разядосаният въглищар.

— Ще попитам дядо Панакуди мъжете от нашите колиби с мустаците си ли мислят или с главите?

— Млък! — ревна бащата и замахна, но Панакуди го спря.

— Не закачай момчето! — отблъсна той ръката му. — В нашите колиби, синко, мъжете май наистина мислят с мустаците, а не с главите. Ако мислеха с главите си, нямаше предводителите да се разделят на три и да си трошат кокалите по сами. Нямаше Гаки да набута цвета на нашето овчарство в пещерата на ламята, нямаше Дерикожа да предлага да се пари ламята с вода и след тия думи ловците още да го следват и да го наричат „предводител“! Нямаше! Нямаше! — продължаваше да вика старецът, забравил, че трябва да слага заради шпионите по едно „пи“ на всяка сричка.

— **Пи-ти-пи-хо!** — напомни му Пърчови гащи.

— Няма пи-ти-пи-хо, няма пи-ми-пи-хо! Ще викам! — продължаваше да се вълнува Панакуди. — Пък ако щат, нека ме обесят или на кучетата да ме хвърлят! Аз съм без туй с единия крак в гроба.

Дядото се зачерви, затърси кожената си кесия с тютюна, натъпка лулата, а след това зачатка да лови огън, но вместо с чакмака по кремъка, той удряше кремъка в чакмака и продължаваше да мърмори:

— Дори не с мустаците си мислят нашите колибари, ами с вървите на цървулите!

— С каквото и да мислят — обади се младият дървар с одраната глава, — с ламята не е лесно човек да се пребори.

— Можеше да не се бори. Можеше... — Можеше, да речем, да я подпали! — продължаваше дядо Панакуди да се горещи. — Можеше да затрупат входа със сухи дърва и да я подпалят!

— С едно изпръхтяване ламята ще издуха огъня навън и ще подпали гората и пак ще изгориме ние, а не ламята.

— Може и така да е, но трябва да се мисли и да се измисли нещо! — продължаваше да блъска Панакуди кремъка си в чакмака, докато най-сетне Съботинчо му хвана ръката и му каза, че хваща огъня обратно. Тогавя Панакуди започна да бие чакмака в кремъка и след малко праханта се подпали, а в колибата замириса на хубаво.

През цялото време, докато Панакуди си хващаше огън, Съботин го гледаше в ръцете. Гледаше го и напрегнато мислеше, а щом праханта се подпали, той изведнаж, ни в клин ни в ръкав, попита стареца има ли още прахан у дома си.

— Защо ти е прахан? Да не си пропушил и ти? — зачуди се Панакуди.

— Пи-в-пи-маш пи-ли, пи-пи-пи-там?

— Друго в къщи нямам, но прахан и бълхи ще се намерят.

— Пи-кол-пи-ко пи-бе пи-дя-пи-до? — продължаваше да пита Съботин и очите му като че заискриха.

— Чувалче... Може и две... Дядо ти Панакуди друга работа си няма, ходи в гората и събира за лулата прахан.

— Два чувала! — викна Съботин вече без никакво „пи“. — Тогава смятайте ламята за убита! Дай да те целуна, дядо, дай! — Съботин се хвърли да целува Панакуди, но баща му скочи и го спря.

— О-о, гръмотевици, полудя момчето ми, побърка се!

— Как ще погубиш ламята? — наскочаха всички, ала Панакуди махна с ръка на Съботин да мълчи.

— Не! — извика той. — Не говори. Ако си намислил глупост — по-добре да остане скрита. Ако си намислил нещо умно, лоши хора могат да попречат, затуй, заклевам те, момче, нищичко не казвай! Мълчи! Може би само на мене би трябвало да кажеш.

— Може, дядо, ей сега! — припна Съботин и като се наведе над ухото му, бързо му зашепна нещо.

Панакуди отначало слушаше и мигаше спокойно, после спря да мига и се облеци, най-сетне вдигна ръката, в която държеше тоягата, хвърли я на пода и като грабна момчето, застиска го с всичка сила в старческата си прегръдка и завика:

— О-о, небе! О-о, гръмотевици небесни! Докато се раждат такива момчета в нашите колиби, Трипетли няма да загине! Няма! Няма! Няма!

\* \* \*

Ето какви разговори се водеха в колибата на Панакуди, докато събралите се там мъже очакваха Чаталата брада.

Но защо закъсняваше той?

Щом излезе от колибата, Чаталата брада първо си събу цървулите, върза ги на кръста, за да не вдига шум, и като се тулеше в сенките, дебнешком приближи до кулата. Луната бе прибулена от гъсти облаци и той спокойно се примъкна до тайния изход, откъдето се очакваше да излезе Варадин. Мракът скриваше добре Чаталата брада, а за още по-голяма сигурност съгледникът на колибарите хвана двата края на брадата, извърна ги нагоре и ги завърза върху темето, като забрадка. Тъй главата му заприлича на голямо, косматото гнездо, в което остро проблясваха само две очи.

Дълго чака пратеникът, но никой нито влизаше, нито излизаше от тайния вход. Всичко живо спеше или се правеше на заспало. Само стъпките на нощната стража по зъберите на кулата отекваха в тишината и показваха, че Калота не се доверява докрай на високите стени.

Варадин може да се е измъкнал от предния вход, помисли си Чаталата брада, но тъкмо да си тръгне, тихо скръцване го накара да вперя очи в стената. Една тайна врата бавно се отвори и оттам се промушиха двама с дълги ямурлуци. Непознатите се огледаха, послушаха се, тихо си казаха нещо, после се върнаха към вратата и започнаха да поемат някакви неща, които трети им подаваше отвътре. Изведнаж нещо падна! Звънна в калдъръма и Чаталата брада позна, че се изнасят или ножове, или мечове, или някакви други жезла. Все тъй безшумно двамата се натовариха с неизвестните предмети. Третият, който им ги подаваше, хлътна обратно в кулата и затвори портата, а непознатите с товара поеха към колибите. Само че тръгнаха не по пътеката, а направо през ливадите. Още малко и те щяха да изчезнат безследно в нощта, но луната неочаквано се подаде и освети, макар и за кратко, тайнствените посетители на кулата. При нейната светлина Чаталата брада забеляза, че по-едрата от двете сенки имаше кожена шапка с опашка! А такава шапка носеше един единствен човек в Трипетли — предводителят на ловците!

Луната бързо пак се скри, но Чаталата брада видя достатъчно, за да разбере, че нещо лошо се крои! Иначе защо се отваряше по никое време тайният вход и защо се изнасяха скритом неща?

А какви бяха тези тайнствени неща? Какво звекна по калдъръма? И не остана ли то пред вратата, на земята? Дали не можеше да се

намери?

Любопитството налегна Чаталата брада с такава сила, че той не устоя, притули се покрай стената, доближи до тайната врата и започна да опипва камъните и тревата. Най-сетне допипа нещо! Нещо студено и твърдо.

Беше стрела!

Чаталата брада я мушна в пояса и с бързи крачки се запъти назад. С една стрела и с една много странна новина.

У Панакуди го очакваха, нетърпеливи да узнаят коя мома ще бъде първата жертва на ламята. Ала вместо това. Чаталата брада им разказа за трите нощни сенки, за шапката на Дерикожа и стрелата.

— Дай я! — рече Панакуди. — А ти, Съботинчо, светни с една борина да я видим каква е.

На мъждукавата светлина видяха една лъскава, добре наточена стрела с „уши“. С други думи — една бойна стрела. Защото само бойните стрели в Трипетли се правеха с „уши“. И тъй, ставаше ясно, че Дерикожа, с един неизвестен помагач, бе получил през тайния вход няколко връзки с бойни стрели. А щом с такава предпазливост се даваха те на Дерикожа през нощта, тия стрели не бяха за война. Не бяха те и за борба с ламята. Ако бяха за ламята, защо трябваше да се крият?

За кого тогава бяха предназначени? В кого трябваше да се забият? По-право — в кои? Защото стрелите бяха не една и две, а няколко снопа. Но щом не бяха за война с враговете от съседните болярства, щом не бяха за борба с ламята, оставаше само едно: тези стрели бяха за враговете на Калота тука, в Трипетли. Калота не раздаваше току-тъй своето оръжие.

В опасност бяха, значи, най-добрите, най-смелите мъже и тази опасност идваше от дясната ръка на болярина Калота — предводителя на ловците, Дерикожа.

Много думи се размениха „за“ и „против“. Много планове се кроиха и прекрояваха и накрая всички в колибата на Панакуди се съгласиха в едно — че първо Дерикожа трябваше да бъде обезвреден и чак след това да се мисли за ламята.

Сега оставаше да се реши — как!

Въглищарят предложи колибата на Дерикожа да се подпали и да изгорят с нея и предводителят на ловците и бойните стрели. Младият

дървар с обелената кожа искаше сам да разцепи главата на Дерикожа с брадвата. Пърчови гащи настояваше да го върже и да нахрани с него ламята, ала Панакуди все клатеше брада нагоре-надолу и все не се съгласяваше.

— Ами нали боляринът това и чака, за да ни изтрепе с войската? Не! Аз ще помисля, а вие вървете да спите и да събирате сили, че утре, както се вижда, смелите хора ще ни трябват както никога!

— Щом казваш — добре — съгласиха се най-сетне всички.

— Съботинчо нека остане да ми помогне, че ме наболява кълката и не мога да се завия сам! — помоли Панакуди въглищарина от Горна махала. — А вие, щом слънцето изгрее, съберете се на мегдана и кротувайте. Ако трябва нещо да се прави, аз ще ви кажа. Лека ви нощ! — махна с ръка Панакуди и всички си тръгнаха.

Втори петли бяха пропели, когато колибата на Панакуди се опразни. Съботин започна да оправя постелките, ала старецът го спря.

— Не, не, няма време за спане, момчето ми! Аз познавам Калота от дете и мога да ти кажа: смъртта ни е в кърпа вързана, ако не намерим изход. А изходът — добави Панакуди, като зашепна тихо — е само един: да накараме Дерикожа да проговори истината.

— По-скоро ще накараме змията отровата си да изплюе, отколкото лъжеецът Дерикожа да каже истината! — рече Съботин.

— Да, ама аз ще го накарам! — закани се Панакуди и за първи път лицето му стана строго. — Аз имам средство — повтори той. — И ще го направя, ако ти се согласиш да ми помогнеш.

— Каквото трябва — ще го сторя, дядо! Инак нека гръмотевицата да ме гръмне! — закле се момчето.

— Тогава слушай — тихо зашепна Панакуди. Аз имам тука едни чудотворни грудки. Чудотворното им е в това, че като се даде на човека да изяде от тях едно парченце колкото грахово зърно, този човек започва да говори само истината и не спира, докато слънцето изгрее дотри пъти.

— А защо не дадеш тогава на колибарите по едно зърно от тия коренчета, за да говорят истината? — запита Съботин.

— При такъв глупав и жесток болярин небето да ни пази от подобно нещо! — разпери Панакуди и двете си ръце. — Та я си помисли, че дадох грудка, да речеме, на Пърчови гащи. И каже Пърчови гащи на Калота, че е кръвопиец и потисник? Каже на Трътко,

че е подлизурка и мръсник? Кажете на Главния гадател, че е лъжец? Тогава какво ще стане? Ще хвърлят Пърчови гащи в кучкарницата, за да го дернат болярските кучета на сто парчета... и ще станат добрите хора с един по малко.

— Така е — съгласи се Съботин. — Но тогава ние можем...

— Много хубаво се сети — аз очаквах! Много хубаво се сети, момчето ми! — тупна Панакуди по Съботиновото рамо. — Ние можем да подхвърлим на подобно смъртно изпитание само враговете! Ах, колко пъти ми се е искало да сторя това, като гледам безобразията на Калота и на първите негови съветници, ах, колко пъти! — въздъхна Панакуди. — Но винаги съм отлагал за още по-тежки времена. И ето че сега тези времена дойдоха! Сега вече можем и ще започнем с Дерикожа!

— Да започнем! — скочи Съботинчо и очите му засвяткаха.

— Цялата работа сега е — рече Панакуди — как да накараме Дерикожа да глътне грудката.

— С млякото бе! — сети се изведнаж Съботинчо. — Нали всяка сутрин един козарин оставя пред портата на Дерикожа ведро с козе мляко? Ще пуснем грудката във ведрото и — хайде готово!

— Добре! Вижда се, че туй с ламята си го намислил не случайно! Сече ти главата! — отново го потупа Панакуди. — Ето ти грудката. Върви бързо и спасявай враговете на Калота.

Съботин взе коренчето и тръгна, но изведнаж — се върна, хвана ръката на стареца и като я вдигна до устата си — звучно я целуна.

— Чакай! — сети се Панакуди. — Залисахме се с тоя Дерикожа и не те попитах за ламята... Кога?

— Щом свършиме с Дерикожа!

— Добре! — прегърна старецът момчето, а след това го тикна към вратата. — Бързай, въглищарски сине, и мълнията да ти е на помощ!



## ГЛАВА ДЕСЕТА

### ГРУДКАТА В ДЕЙСТВИЕ

Когато Съботин излезе от колибата, навън бе започнало да се разсъмва. Това беше часът, когато млекарите слизаха от мандрите и в кози тулуми отнасяха прясно мляко на болярската кула. Само че не влизаха в кулата. Не. Те разтоварваха тулумите пред високите стени и ги изливаха в големи дървени корита. Улуци отвеждаха млякото вътре и то излизаше през чучурите на две чешми, откъдето всеки знатен, страж или слуга можеше да пие колкото си иска.

Съботин пристигна пред дома на Дерикожа малко преди млекарина и начаса разбра, че работата му нямаше да е лесна, защото дворът на Дерикожа беше заграден с високи и подострени колове. Разбира се, имаше и порта, но тя беше залостена отвътре. А на това отгоре из двора се разхождаха три доста едри кучета. Ведрото пък стоеше зад вратата...

Докато се чудеше какво да прави, чу се хлопатарче и — ето ти и магарето на козарина, който носеше закуската на Дерикожа. Съботин се престори, че си вади трън от петата, но щом оня го наближи, пъргаво стана.

— Да ти помогна ли? — попита го той, като благо-благо се усмихваше в лицето му.

— Ами помагай! — рече човекът.

Млякото беше в два тулума. Те приличаха на гайди, само че големи и вместо ручило имаха по една запушалка. Млекаринът се залови да разтоварва единия тулум. А пък Съботин, докато уж подпираше другия, ловко отпуши тапата му и пусна грудката вътре. После бързо го запуши и продължи да помага — мило усмихнат, ни лук ял ни лук мирисал.

Млекаринът дръпна една скрита зад дъските връв, вратата се отвори и Съботин с очите си го видя да изсипва тулумите един след друг в едно ведро. Изчака го да затвори вратата, да се качи на магарето

и си тръгна чак когато оня му рече едно „да си жив!“ — и сам пое обратно към планината.

Съботинчо уж си тръгна, ала не си отиде, а се залости под клоните на една дива слива и зачака да види какво има да става.

Не чака дълго: най-напред се чу една дълга мечешка прозявка, след туй вратата на колибата с трясък се отвори и на двора застана сам Дерикожа. Щом разтърка очи и видя, че е вече светло, ловецът бързо влезе в колибата и още по-бързо се върна с лък и стрела. Той сръчно сложи стрелата на лъка, опъна тетивата срещу небето и пусна стрелата. Тя свирна и полетя и докато летеше нагоре, а след това надолу към земята — продължаваше все тъй пронизително да свири. Съботин реши, че това ще да е сигнал за „сбор“ и се притули под клоните на сливата, ала пак успя да види как предводителят на ловците се отправя към ведрото, как го вдига и как лакомо пие. Момчето радостно се усмихна. Сега вече нямаше работа тук. Той се измъкна от сливака и като се предпазваше да го не забележи някой, тръгна отначало бавно, а след това се затича презглава към колибата на Панакуди.

\* \* \*

Слънцето изгряваше сънено, червено, едро и едва отворило очи, видя ужасни неща: десет стражи заградиха колибата на Джонда, а други двама нахълтаха вътре, подгониха момичето, вързаха го и го поведоха към мегдана пред болярската кула. През цялото време слисаната Джонда не изрече нито дума. Но писъците на братчето й събудиха Трипетли. От съседните колиби наизскачаха, неумити и несресани, сънените колибари и като видяха какво става, завтекоха се с хули и викове подир стражите.

Дочул врявата, на прозореца на кулата се подаде в лепената си нощница Калота. Той видя настръхналите колибари, но заедно с това и друго: от горния край на Трипетли с твърда стъпка слизаха ловците начело с Дерикожа. Очите на болярина весело засветиха. Той се дръпна навътре и като плясна с пухкавите си ръце, радостно навика:

— Златната броня и звънчатите ботуши!

Слугите припнаха да изпълнят волята му и той започна да се облича, без да бърза, защото знаеше, че Дерикожа ще си свърши

работата както трябва.

Ако някой бързаше тая сутрин в Трипетли, това беше Панакуди. Щом чу врявата на колибарите и разбра какво ще се случи, когато пристигнат на мегдана и ловците, той започна да се обува, но тъй припряно, че си размени цървулите, и вместо да надене левия на левия крак, обу десния на левия крак, а левия — на десния, но нямаше време да ги оправя и фукна навън с разменените цървули, а след него — Съботин.

— Кажй, дядо, какво мога да направя вместо тебе! — рече той на стареца, като го видя, че от бързането се задъхва.

— Бягай! — зашушна му в ухото Панакуди. — Бягай, намери Пърчови гащи и Чаталата брада и кажи им да разгласят на всички да мълчат. Никой за нищо да се не обажда, докато не дойда аз. Да викат само „добре дошли!“ — ако много им се ще да викат, и „Какво ще правите, приятели добри?“ — ако много им се ще да питат.

Пъргав и лек, Съботин не се затича, а просто литна и скоро думите на Панакуди — от уста на ухо, от ухо на уста — станаха известни на всички. Колибарите се умълчаха.

В същото време на мегдана се изсипаха, въоръжени от петите до главата, ловците начело с Дерикожа. Той вървеше, стиснал здраво меча, и въртеше очи да намери с кого да подхване крамола, а после да започне и клането, според както го беше научил Главният гадател. Защото Главният гадател три пъти бе накарал Дерикожа да повтори: „Крамола преди клането! На всяка цена!“

И ето, вървеше той през навалищата, настъпваше колибарите по краката с подкованите си ботуши, пулеше се в очите им, разбутваше ги грубо да му сторят път, наричаше ги „свинари-колибари“, обиждаше ги страшно, а те, вместо да викат и да се лютят, както обикновено, посрещнаха го с възгласи „добре дошъл!“

Дерикожа видя болярина да се появява в златно въоръжение на стражевата кула. Сега вече неудържимо му се дощя да разиграе меча, ала проклетите колибари все тъй ухилено го посрещаха с „добре дошъл“ и все тъй покорно му се кланяха.

Най-сетне пред лицето на Дерикожа се изстъпи не друг, а Пърчови гащи.

— Какво ще правите, приятели добри? — извика той, но така, че да го чуят всички, и се наведе пред Дерикожа с дълбок поклон.

— Ще ви изколим! — отговори, без да се замисля Дерикожа.

— Защо-о? — долетя нов въпрос и Панакуди застана до Пърчови гащи. Макар и с разменени цървули, старецът бе смогнал да се яви тъкмо навреме.

— Такава е волята на болярина Калота — отговори пак тъй бързо Дерикожа. — Преди слънцето да е залязло, враговете му трябва да бъдат изклани до крак!

За миг настъпи тишина, а след това едно силно „ах“ се изтръгна от стотици гърди.

Калота не очакваше такива думи. Лицето му побледня, сетне под жарките погледи на колибарите почервения.

— Лъжеш, зверо! — викна той със страшен глас. — Лъжеш!

Дерикожа чу думите, но нищо в лицето му не трепна. С твърда стъпка той застана в подножието на стражната кула, тупна с ботуша и кресна не по-слабо от Калота:

— Лъжеш ти-и! Не ми ли даде Гадателят пръстена в знак, че волята е твоя? Пръстенът, който е на мене сега? — вдигна Дерикожа ръка и на нея блесна златният болярски пръстен.

— Негоднико! — скръцна със зъби Калота и се улови за меч.

— Негодник си ти! — отвърна Дерикожа, без да мигне. — Аз му убивам глиганите, а той се хвали! Ограбва ловната ми слава от години! Зайци гони, с глигани се връща, а на това отгоре и „негодник“ ме нарича!

— Замълчи! — просъска боляринът вбесен и лицето му стана синьо-червено. — Инак ей сегичка ще те пратя на кучетата! И се кълна в гръмотевиците небесни — ще те одера с кремък!

— Ха-ха-ха! Ще ме плаши той с драние! Мене — Дерикожа! А защо не слезеш да разделим мегдана и да се ударим с меч, че тогава да видим кой е негодник и кой...

Дерикожа не успя да довърши думите си. Едно копие, изпратено от стражната кула, профуча и се заби в гърдите му. Предводителят на ловците се строполи на земята.

— Да се хвърли на кучетата макар и полужив! — изрева Калота. — Да се завлече веднага, докато не е издъхнал! — продължаваше да вика той, обезумял от ярост. — С очите си искам да видя как ще го късат парче по парче... този изменник, дето бягаше от враговете като

врабец и се зовеше предводител! Та нали той искаше да паря ламята, глупакът му с глупак! Бързо да се завлече на кучетата, бързо-о!

Три-четирима стражи се бяха спуснали вече към умиращия и като го грабнаха, вмъкнаха го на бърза ръка в кулата. След малко страхотен вой от стотина кучешки гърла оповести на всички, че Дерикожа е заминал през тия същите гърла за оня свят.

## ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

### ХИТРОСТТА НА ПАНАКУДИ

Докато траеше сблъскването между Дерикожа и болярина, колибарите не продумаха ни дума. Не се намесиха нито с вик, нито с въздишка, а ловците, щом разбраха какво става, един по един, по двама-трима, изнизаха се кой накъдето види.

— Сега да продължиме! — рече Калота, като се изправи на кулата. — Болярският съвет след дълго обмисляне реши да изпрати на ламята момата Джонда.

— Та вие сте я вече вързали! — обади се Чаталата брада, но Панакуди го сръга в ребрата да мълчи.

— Вече сме я и вързали! Точно така! — продължи боляринът. — Но ето, аз имам нож, с който могат да бъдат разрязани въжетата на Джонда, ако някой поиска да я освободи. Говоря сериозно! — размаха ножа Калота. — Всеки може да го вземе от ръката ми и да разреже въжето, при условие: ако е мома — да застане на мястото на Джонда, ако е баща — да доведе дъщеря си вместо нея, ако е брат — да остави сестра си за ламята! Ето ви ножа! — размахваше ръка боляринът. — Давам го всекиму, нямам нищо против въжето на Джонда да се разсече. Ето ви ножа!

Колибарите не мърдаха. Най-сетне няколко души се отместиха и дадоха път на Съботин.

— Мене още никой не ме брои за мъж — провикна се той от средата на мегдана, — но аз ще ви кажа, че това е позор! Да се жертвува момиче, а мъжете да седят със скръстени ръце. Ламята трябва да се нападне и да се убие, а не да се гощава.

— Така е, така е! — надигна се глухо роптание.

— Та нали нападнахме ламята! — изправи се Трътко, който седеше досега със скръстени ръце и притворени очи от лявата страна на болярина. — И видяхме какво стана! Нали видяхме?

— Ламята трябва да се напада, докато се унищожи! — отново викна Съботин.

— Добре де, кой ще го направи? — попита Калота.

— Ще го направя аз!

Съботин мина, още, две крачки напред и загледа болярина в очите.

— А ти кой си?

— Въглищарският син Съботин.

— И ще я убиеш? Така ли? — засмя се Трътко.

— Ще я убия! — натърти момчето.

— Как?

— Като се напъха в устата й! — закикоти се Калота.

— Едър е много. Ще я задави! — добави някой от свитата.

— Горката ламя! — престорено изпъшка друг.

— Колибари-и, чуйте! — заговори Съботин, като, се обърна към колибарите, но Трътко пак го прекъсна:

— Чуйте бълхата как се ежи на свинята!

— Ха-ха-ха! — прихнаха хората от свитата. Не че толкоз им беше смешно, а искаха да ги чуе и види Калота. — Ха-ха-ха! — запревиваха се те, като все поглеждаха, към болярина.

— Уважаеми старци! — обърна се Съботин към болярския съвет. — Аз знам...

— Ти бозаеш още бе, какво ще знаеш? — изрева Калота, разярен от твърдоглавието му. — Толкова хора в битки побелели има тука, а ти, мъничето, ще знаеш! Я да се махаш! Стражи-и! Помогнете на това бозайниче да намери пътя за дома!

Стелуд и Бранко тръгнаха към Съботин, но той не ги дочака, шмугна се в навалищата и се изгуби от очите им.

Тогава напред излезе Панакуди. Три пъти поглади бялата си брада и каза:

— Братя колибари! Боляринът, нека да е жив и здрав — боляринът е прав! Предводителите не свършиха работа, и то предводители какви-и! Та сега щяло да ни спасява някакво си момче: Няма да стане това! Няма! Ами я да нахраниме ламята докато е време.

— Ето, това са думи! Думи на мъдрец — закима одобрително Калота. — Продължавай ти, мъдрецо, продължавай! — подкани го той и викна на стражите. — Дайте на човека стол! Срамота е старец да говори на крака!

— Благодаря ти, болярино, но няма нужда! — махна Панакуди.  
— Аз имам да кажа само няколко думи.

— Казвай, ние те слушаме — рече Калота.

— Момата не бива така да се праща! — продължи Панакуди. — Неумита, несресана и с тия парцали по снагата! Дар не може така да се предлага. Момичето трябва да се подреди. Да ѝ се ушие дреха подходяща, огърлица да ѝ се надене на врата, за да бъде достойна тя за чудовището страшно! Вярно, това може да ни позабави до утре, но по-добре така, вместо да сърдим ламята с едно неумито и несресано момиче. Така ли е, колибари?

— Така е! — изрева най-напред Пърчови гащи, а това накара Трътко да разтрие очи.

— Така е! Така е! — потвърдиха и други.

— Щом е така, да не сърдиме ламята, а? — обърна се Калота към Трътко. — Какво ще кажеш ти, предводителю на старейшините?

— Ако ламята е готова да чака... Защо не?

— Ако ѝ дадем три телета, ще чака не, ами ще зареве от радост — отговори Панакуди. Говедаря ще ѝ ги закара, а пък аз ще я попитам лично, ако нашият болярин — нека да е жив и здрав и небето да е с него, — ако нашият болярин, казвам, разреши запитването да извърша аз.

— Разрешавам! — махна с ръка Калота, поласкан от думите на стареца. — Утре по същото време те искам — на това същото място, но вече с мома сресана и подредена както трябва!

— Ще бъде! — поклони се Панакуди. — От моята уста всички колибари ти благодарят и ти се покланят до един!

Главният гадател, който се тулеше зад Трътко, се наведе до ухото му и му пошушна:

— Абе тоя Панакуди какво се е размазал? Какво ли иска?

— Нека се размазва — отвърна Трътко, — от това стените на болярската кула не стават ни по-тънки, ни по-ниски, нито пък мечовете на болярските войници затъпяват от това! Като иска — да се размазва...

— Все пак, хубаво е стражата на момата да се удвои! — рече Главният гадател.

— Остави това на мене — ехидно се усмихна старейшината. — Аз ще предупредя началника, а пък ти се погрижи един или двама



съгледници да тръгнат подир Панакуди, за да чуят с ушите си дали ламята ще се съгласи да чака или не.

— Страшен си! — намигна му Главният гадател. — Благодаря ти за подсещането!

Тази кратка сцена мина, речи го, незабелязано, защото съгласието на Калота да се отложи предаването на Джонда предизвика бурните възгласи на колибарите и главно на Пърчови гащи и Чаталата брада, които викаха колкото им глас държи:

„Да живее боляринът Калота! Нека живее с орлите!“ А заедно с това ръгаха в ребрата другите колибари, та да викат и те.

... Защото така им беше наредил Панакуди: да викат колкото могат и да се усмихват, да се усмихват!

## ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА

### ЗАЩО СЕ УСМИХВАХА ПЪРЧОВИ ГАЩИ И ЧАТАЛАТА БРАДА?

Наистина, защо се усмихваха и ръгаха в ребрата и другите да се усмихват и да викат?

Защото Панакуди ги беше повикал настрани и беше ги попитал: „Искате ли утре да няма тука нито, кула, ни болярин?“ „Искаме и още как!“ — отговорили му бяха двамата приятели. „А искате ли ламята да бъде разкъсана на сто парчета?“ „Искаме и още как!“ — зарадвали се бяха те, но след първата радост лицата им се помрачиха: „Защо да си, говориме за туй, което няма да, го бъде?“ — рекли бяха те на дядо Панакуди, а дядото им беше казал: „Утре това, дето ви казах, ще стане, иначе — нека болярските кучета да ме ядат! Само че — бе добавил Панакуди — ще трябва да ме слушате във всичко!“ „Ще те слушаме!“ — казали бяха Чаталата брада и Пърчови гащи. И ето, че го слушаха: викаха и се усмихваха както никога, усмихваха се и викаха: „Да живее боляринът Калота! Нека да живее с орлите-е-е-е!“

А сега пък ние да се попитаме: защо Панакуди рече тия страшни думи? Кога се родиха тези мисли в главата му?

Родиха се, когато Панакуди и Съботин наблюдаваха крамолата между Дерикожа и Калота. „Видя ли? — рече Съботин и сбута Панакуди в ребрата. — Видя ли какво стана? Ако имаше повече грудки, можехме да накараме всички в кулата да се изтрепят! И все пак — с въздъхнало бе момчето — боляринът и стените, за жалост, ще останат...“ „А защо пък да останат?“ — бе отвърнал дядо Панакуди. „Защото няма с какво да ги сринем!“ — казал беше Съботин.

През това време Дерикожа продължаваше да се кара с болярина, но Панакуди сякаш нито виждаше, нито чуваше. Той мислеше, мислеше напрегнато за нещо, сетне дръпна Съботинчо до себе си и му рече: „Кулата не можем да сринем, ала можем да я наводним! Изведнаж се сетих, да, да! — светнаха очите му. — Само че... но после

ще говорим за това. А сега ти върви да извикаш, че искаш да се сразиш с ламята! Върви!“

Дерикожа вече беше завлечен при кучетата, когато Съботин излезе пред болярина и се случи онова, което е известно. После, когато възгледарчето се скри от стражите, Панакуди поръча на колибарите да съберат телците за ламята и да го чакат, а той щял да отиде в къщи да изпие три яйца, че да е ясен гласът му, когато разговаря с чудовището.

Тъй рече Панакуди и закуцука към своята колиба, където го чакаше Съботин. Щом го зърна на вратата, момчето скочи и понечи да заговори, ала старецът му махна да мълчи, грабна една кожа от постелките, метна я върху главата си, кимна на Съботин да мушне и той глава отдолу и разговорът се поведе чак тогава.

— Можехме да приказваме на езика „пи-пи“ — забеляза Съботин, като вдъхна от вонливата кожа и сбърчи нос.

— С твоето „пи-пи“ става прекалено дълго, а време за губене няма. Затова, слушай какво ще ти кажа!

Панакуди пое дъх и бързо продължи:

— Работата, за която сме се хванали, е страшна: ако до утре не наводним кулата, Джонда, доброто хубаво момиче ще върви за обяд на ламята, а пък ние с тебе — в устата на болярските кучета.

— Такова нещо няма да се случи! — пресече го Съботин.

— Ти още не знаеш какво има да се прави, а вече казваш „няма да се случи“! Това показва, че мислиш не с главата, а с мустаците, и то преди да са ти поникнали — смъмра го Панакуди.

— Защо бе, дядо? Аз помислих и ще ти кажа какво съм намислил. Ти каза, че кулата можела да се наводнява. Е-е, откъде ще може да се наводни кулата, ако не от реката, която тече край кулата? Не може една кула да не е направена тъй, че ако враговете я обсадят, да не се снабдява от реката с вода. Щом е така, тогава в стените ѝ трябва да има таен проход за водата от реката. А такъв проход има. И аз дори го знам къде е: намира се някъде над водопада, защото там водата, като се блъска в стените — кънти. Забелязах го миналото лято, когато слугата на Главния гадател ни беше изпратил да събираме раци из подмолите. Водата беше дълбока, аз се гмурках и тъй още по-добре се чуваше как стената кънти на празно. Тогава нищо не си помислих — продължи Съботинчо, без да си поема дъх, — но одеде, когато ти ми каза, че

кулата можела да се наводнява, спомних си за това. А ти ми разправяш, че съм мислел с непоникналите си мустаци!

— Спри! Спри, че се срамувам! Ти, момчето ми, така хубаво и ясно разсъждаваш, че мене, стареца, ме хваща срам да те гледам. Но все пак работата не е лесна. След като накараме чрез моите грудки всички в кулата да говорят истината и след като там настане голямата бъркотия, ти, момчето ми, ще трябва да проникнеш някак през деветте страшни зали на дългия вход до тайната преграда на водата и да я отвориш. И, разбира се, да не се удавиш! Защото след кулата трябва да се преборим и с ламята, а това, умнико, можеш да сториш само ти! Ето какво те чака. Почти невъзможното!

— Кой в кулата знае как се отваря тайната преграда? — раздвижи се Съботин и кихна, защото при всяко помръдване от старата кожа се сипеше прах, а Съботин не беше навикнал на прахуляци в гората.

— Знаят най-малко двама — отговори Панакуди. — Единият е Калота, ако не е забравил, глупакът му с глупак, защото той мисли само за глигани и за печени овнешки бутове. Вторият — Главният лъжец в Трипетли, който се нарича Главен гадател. Тоя хитрец знае всичко, защото е началник на тайните съгледници и се надява някога да отрови болярина, за да стане болярин той.

— Това ми стига! — рече Съботин. — Смятай кулата за потопена.

— Ти забравяш дългия вход! — подскокна Панакуди като ужилен. — С деветте зали! И всяка една претъпкана с чудесии. В едната са кучетата, както знаеш.

— Кучетата имат само зъби, а пък аз имам и ръце — натърти Съботин. — А на това отгоре и непоникнали мустаци, с които от време на време се опитвам и да мисля. Така ли е, дядо? — засмя се тихо той и три пъти кихна, защото от смеха кожата отново мръдна и отново се посипа от нея лютивата стогодишна прах. — Хайде, дядо — рече той, като спря да киха, — остави входа с деветте зали и Главния гадател на мене, а ти върви да намериш колкото може повече грудки. Ето това направи, след като „говориш“ с ламята. Защото грудките единствено ще ми помогнат да стигна до тайната преграда.

— С ламята лесно ще се разговоря. Ще я попитам: „Отговори ли, ламя, с не или да-а!“ Ехото ще отговори „да-а“ и всичко ще бъде в ред.

Разбереме ли се с ламята — няма и да ходя при Калота да му го казвам, защото съгледниците на Гадателя ще му го донесат много преди мен. Тъй аз ще бъда свободен и с Чаталата брада и Пърчови гащи ще отидем в гората да събереме грудки. Дано да се намерят колкото ни трябват! Дивите прасета много ги обичат, та ги ровят и ядат.

— Дано! — въздъхна Съботин. — Защото без тях онова, хубавото момиче със златистите коси, току-виж, намерило се в търбуха на чудовището.

— Ти си го май харесал — рече Панакуди, свали кожата и погледна момчето в лицето. — Не! — поправи се той, като го разгледа по-добре. — Ти го май обичаш?! От кога?

— Не помня, дядо! — прошепна Съботин и се опита да се покрие отново, но Панакуди дръпна кожата и тя се свлече на земята.

— Ти на колко си години, бе! Да не си като мене на сто и шейсет, че да не можеш да си спомниш? Аз как помня! Помня Лека, Чубра, Комна, Вейка, Делебона, Чеца... всички помня, а ти — вчера ти се случило и да забравиш!

— Не вчера, а през миналото лято, дядо... Когато беряха боровинките в Меча поляна, тогава я видях през клоните...

— А не ти ли дойде на ума, като знаеш толкова, шепа боровинки да си поискаш?

— Нали ерген не бива да се показвана мома, докато не са му поникнали мустаци!... Нали е все така от стари времена? Аз инак щях да ѝ се покажа не, ами... — Съботинчо сведе поглед и червенината на бузите му се разля чак зад ушите и врата.

— Абе защо не кажеш бе, дядовото момче! — завайка се Панакуди. — Ами че аз имам такъв мехлем, че мустаци като къдели могат да ти пораснат за един ден и една нощ... Ако ги искаш — засукани, ако ги искаш — наведени, или пък увиснали, с тънки краища. Каквито мустаци искаш, мехлемът заиграва и — готово! Казвай какви! Ето ти мехлема! Аз и на Пърчови гащи направих мустаци. Неговите се бяха опърлили, колибата му когато изгоря. А Чаталата брада затова ми е благодарен, защото му намазах с мехлема и брадата, та му израсна чаталата брада. А той я искаше такава, защото му викаха Крадикоч. Не харесваше такава име и поиска чаталеста брада, каквато никой нямал в Трипетли, та по нея да му нагласели друго име. При мене са идвали за мустаци знаеш ли откъде? Чак от

Глиганица дойде на болярина момчето и ми плати не с желязо като нашите, а с жълтици, три! Но и аз му направих едни мустаци — дебели, руси, не увиснали надолу, ами засукани като овнешки рога. Я кажи ми, ти какви ще ги искаш?

— Ако сега ме намажеш, кога ще ми изникнат мустаците? — попита Съботин.

— Утре! Като подрипне слънцето една копраля!

— Тогава — слагай, дядо! — засияха Съботиновите очи. — Мустаците ще ми потрябват... Само че направи ги по-големи, за да мога да си ги връзвам през ушите на врата, та зимно време да не мръзна. И да скривам главата си в тях, когато потрябва...

— Мажа те! — пристъпи Панакуди към момчето с една кратунка мас от животно неизвестно. — Правя ти мустаци, каквито искаш, но знай, че мустаците могат и да пречат, каша когато се яде или се пие мляко, тъй че не бива да се правят гъсти.

— Нищо, дядо, аз ще пия млякото със сламка.

— Гледай, гледай! — зачуди се Панакуди, като продължаваше да маже с мехлема под носа на Съботина. — Сто и четиридесет и две години ходя с брада и досега не съм се сетил, че можело и със сламка, а ти, зеленако, си се сетил! Аз едно ще ти кажа — не е за тебе Трипетли! Не е за тебе — не!!! На такава умна глава, ако освен хубави мустаци се сложи и брада каквато трябва, предводителството над старейшините ти е вързано в кърпа. Разбира се, ако не казваш на глупавия болярин, каквото си мислиш, а обратното! Хайде, готово! — мазна последното пръстче Панакуди и добави. — Да ти са честити, момчето ми, и със здраве да ги носиш! Да им се радваш, а с тебе и момичето със златните коси!

— Жив да си, дядо! — благодари му Съботин. — А сега ти върви, а пък аз ще си наточа меч!

— От мене торбата грудки, а по-нататък спасявай ни, както знаеш — рече Панакуди и като махна с ръка, излезе навън с бързи крачки.

## ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА

### МЕЧЪТ НА СЪБОТИН

Щом Панакуди напусна колибата и затръшна след себе си вратата, ако могат да се нарекат „врата“ прътите, от които тя беше направена — Съботин вместо да си наточи меча, избра най-чистата кожа, легна възник и се загледа в тавана. Таванът беше прост таван от суха папрат, каквито бяха таваните в Трипетли, и в него нямаше нищо за гледане, но Съботин най-добре мислеше така — лежеше възник и гледаше в тавана, ако беше в колиба, или в небето, ако беше в гората.

Гледаше Съботин и мислеше как да отвори тайната преграда, а след това как да се спаси от буйната вода, когато тя нахълта през стената. Разбира се, всичко това не можеше да се постигне с меч, макар че мъжете в Трипетли много обичаха да се перчат със своите мечове. Срещу меча на Съботин, ако той влезеше в болярската кула, щяха да се вдигнат триста меча! Срещу копието, ако влезеше с копие — триста копия! Наистина, Съботин рече на Панакуди, че остава, за да си наточи меча, но с това той искаше да каже, че ще измисли нещо такова, с което да надвие триста меча и триста копия, ако се изпречат те на пътя му... Неговият меч — това беше неговата остра мисъл. И сега той лежеше възник и се мъчеше така да я изостри, че да срещне и отблъсне и мечове, и копия, и всички смъртоносни препятствия, подредени в деветте зали на дългия вход.

Съботин се надяваше гредките да му помогнат, но колко — не можеше отсега да знае. Той знаеше, че в кулата ще настъпят крамоли. Но кой с кого ще се хване за гушата и кой ще пострада от това — също не можеше да се предвиди. Само в едно беше сигурен Съботин — че трябва да използва бъркотията, за да се добере до Главния гадател, да научи от него как се отваря тайната преграда, а след това — да я отвори.

Момчето не се и замисляше как ще „нахрани“ обитателите на кулата с чудотворните грудки — това му се струваше лесно. Достатъчно бе да грабне един тулум с мляко уж да помогне на

млекарите и грудките щяха да полетят по дървените корита пред стените на кулата към болярските чешми. А от тия чешми си наливаха мляко всички в твърдината — от болярина до последния войник. Да, с грудките не беше кой знае колко мъчно.

„Главният гадател! Главният гадател! — нечуто си шепнесе Съботин. — Как да проникна до Главният гадател?!“ Лицето му гореше, дори клепачите му спряха да мигат. Най-сетне вик на радост се изтръгна от устата му: „Измисли-и-их! Измислих!“

Съботин скочи, но се сети, че е намислил само едно от двете най-мъчни неща. И отново легна и пак заби поглед в тавана от суха папрат...

\* \* \*

Вечерта Панакуди се върна, натоварен не с една, а с две торби.

— Всичко е в ред! — викна той от вратата. — Ето ти каквото искаше.

Старецът сложи торбите пред Съботин и като седна, заразказва как „говорил“ с ламята, как съгледниците на Гадателя го подслушвали, как подир това заедно с Чаталата брада и Пърчови гащи търсили чудотворните грудки, а те пък били изровени от дивите прасета и мъчно се намирали, та се катерили по скалите на Голи рът, докато набрали най-сетне колкото им трябвало.

— А ти какво направи? — попита Панакуди.

— Точих си „меча“! — отговори Съботин. — И го наточих, струва ми се, доста добре.

— Дано! И нека гръмотевиците да са ти на помощ! — изви старецът очи към тавана, над който се намираше священото небе. — А как ще се промъкнеш в кулата?

— Намислих! — отговори Съботин. — Само че трябва да ми дадеш ония три златици, дето ти е броило за мустаците болярчето.

— Ще ги имаш! Нещо трябва ли ти още?

— Не. Свирка и лют пипер ще си намеря сам...

— Вярно ли чух? — изведе се Панакуди.

— Съвсем — ти имаш, дядо, остър слух! — засмя се Съботин и след туй неочаквано попита: — Дядо бе, кога Главния гадател си слага



маската?

— Тръгне ли да разговаря с гръмотевиците, той винаги си слага свещената маска. Защо? Да не си решил да го заместиш в лъжите? — нагърчи се челото му.

— Питам бе, дядо. Нали ще говоря, утре с него.

— Ако е за питане — добре... Ще ти разкажа всичко. Защото не се знае кое за какво ще ти потрябва. Само че не сега — сега трябва да приготвя Джонда, както обещахме на Калота. Да я срещем и накичим за годеж, че утре ще видим за кого ще я сгодяваме, дали за ламята или за нейния победител — смигна му той.

— Аз ще те чакам — отговори Съботин, — само ми кажи къде са чушките?

— Ето ги — дръпна Панакуди една вързаница червени чушки, напъстрени с бели брадавици. Но се пази добави той, като ги подаваше, — пази се от тях, защото не парят, а горят!

След тези думи Панакуди излезе. Съботин взе дървената чутура, сложи чушките в нея и започна да ги бие с чукалото. Едновременно с това си тананикаше:

*„Чушки мои, люти чушки!  
Досега палихте стомасите  
на сиромасите,  
отсега ще палите, каквото трябва  
да се пали...  
Палете, не прощавайте!  
Разплаквайте!  
Лютите!  
Здраво място не оставяйте!  
Където попаднете —  
опожарявайте,  
опожарявайте!  
Мои чушки, люти чушки,  
дето палите стомасите  
на сиромасите.  
Палете сега да палим,  
палете, не прощавайте,*

*здрaво място не оставяйте,  
не оставяйте!  
Унищожавайте!  
Опустошавайте!“*

Чукаше Съботин в чутурата и тананикаше, тананикаше и чукаше, а времето минаваше, стъмняваше се и лека-полека нощта настъпваше в Трипетли.

Нощта, в която щеше да се решава: ще има ли потоп в болярската кула и за колибарите живот, а след това — ще има ли ламя!

По-право — две ли ще бъдат ламите или една, или най-сетне — нито една!

Ще живее ли обичаното момиче?

Ще пораснат ли мустаци на едно влюбено момче?

Всичко това щеше да се разбере в края на нощта, която лека-полека се спускаше над Трипетли и една след друга се появяваха безбройните звезди.

## ГЛАВА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА КОГАТО СЕ РАЗСЪМНА...

Когато се разсъмна и хлопатарите звъннаха над Трипетли, от колибата на Панакуди с торба на рамо излезе Съботин и се отправи към коритата с млякото.

Скоро пристигнаха и млекарите, разтовариха тулумите и тъкмо започнаха да ги наливат, магаретата им напериха опашки, разритяха се и хукнаха като бесни... Млекарите се втурнаха подире им, а през това време Съботин бързо отпуши един от меховете и сипа в него торбата с чудотворните грудки. Остана му време и да излее меха в коритото, че след него и всички останали, защото конските мухи, които беше пуснал под опашките на млекарските магарета, бяха не една и две, а цяла шепа. А всеки знае как магаретата подлудяват от тях.

Млекарите се върнаха, зачервени и задъхани, благодариха на Съботина, дето им е помогнал, после натовариха празните мехове и поеха към планината, а Съботин тръгна към Главната порта на болярската кула.

На вратата се случи Бранко с дървения крак.

— Ти ли беше, дето щеше да убиваш ламята, бе, празова главо?  
— извика той.

— Аз! — отговори Съботин.

— Ако те бях хванал аз вчера, щеше да видиш ти една ламя, ами краката ти са бързи и побягна-а! Макар че мога да те хвана и сега!

— Можеш! И трябва да го сториш, защото трябва да ме въведеш в кулата — отвърна Съботин, като го гледаше благо и кротко.

— А за какво ти е да влезеш в кулата? — сопна се стражникът и очите му станаха изведнаж корави и подозрителни.

— Ето защо — протегна Съботин ръка и в шепата му лъснаха трите пари на Панакуди. — Тези златици аз ги намерих. И сега искам да ги занеса на Главния гадател, че дами каже той от кого са те загубени.

Бранко не отделяше жаден поглед от дланта му, а Съботин, щом забеляза това, взе една с два пръста и му я подаде.

— Ако ти харесва — рече му той, — ето. За мене е все едно дали ще занеса на Главния гадател две или три.

Бранко се поозърна, грабна парата и я мушна под желязната си броня, после хлопна подкованата с желязо дръжка на дългото си копие в калдъръма и на портата се появи вратаринът.

— Заведи момчето при Главния гадател — нареди му Бранко. — Проверено е — добави той и смигна на Съботина, за да покаже каква отстъпка му е направил.

Отстъпката не беше всъщност никаква, защото вратаринът, макар и сънен, прегледа Съботина за скрито оръжие. Но освен свирчицата и торбичката с ядене, друго не откри и поведе ранния посетител към покоите на Главния гадател.

Ако беше бръкнал в торбичката, вратаринът навярно щеше да се учуди, че там имаше малко хляб, а много лют червен пипер, но той не я отвори, защото видя, че е малка и в нея не може да се скрие кама, камо ли пък меч или смъртоносно копие.

Първото нещо, което Съботин забеляза в двора на кулата, бяха многобройните слуги, които с ведра и кани в ръце отиваха към млечните чешми, за да нахранят с прясно мляко своите господари — болярските предводители, сановници, старейшини и всякакви други велможи. Едни слуги отиваха с празни кани, други се връщаха с пълни.

Ако вратаринът не вървеше напред и не беше сънен, щеше за забележи как Съботин се усмихна при тази гледка. И как мигновено скри усмивката си, когато се зададе отделение бронирани стрелци. На момчето се стори, че капитанът им се вглежда в него, и потръпна от вторачения му поглед. Но, за щастие, стрелците бързаха да сменят нощната стража и капитанът нямаше време да пита кой е тоя парцаланко и какво дири тук в тоя ранен час.

Като прекосиха калдъръмения двор, влязоха в тесен мраморен коридор. Изкачваха се по много стъпала, слизаха по други, минаха през три порти и четири преддверия и най-сетне се изправиха пред обкована със сребърни пирони врата. Пазеше я мъж в качулка и наметало от лисици.

— Един от съгледниците на Главния гадател! Желаете да му се яви! — рече вратаринът, който не можеше да си представи, че колибарин

ще идва при Главния гадател за нещо друго.

Качулатият само кимна, изуча и потъна зад вратата, но бързо се върна и махна на Съботина да влезе.

Като прекрачи прага, Съботин се намери в каменна зала с бойници вместо с прозорци, цялата постлана с мечи кожи. В средата го чакаше прав Главният гадател. Още щом забеляза момчето, очите му се свиха.

— Ти какво търсиш тука? — рязко попита той, пристъпи, втрени се в него с кръглите си керкенезови очи и повтори. — Ти не си от моите съгледници, как си се намерил тука?

— Аз съм тук, Главни гадателю на Трипетли — започна Съботин, — аз съм тук, за да ти покажа ей това! — Той протегна ръка, в която заблестяха двете златици, и едновременно с това се поклони. — Намерих ги — добави Съботин, като се изправи. — И съм дошъл при тебе да отгадеш от кого са те загубени, за да се върнат.

— Това е... това е добре! — промълви Гадателят, измери момчето от главата до петите и няколко пъти погледна в ръката му. — Това е много добре! — повтори още по-ясно, щом разбра с погледа на опитния сребролюбец, че златиците не бяха тукашни.

Докато Главният гадател гледаше златиците, Съботин успя да обгърне с поглед каменната зала и да забележи, че върху една сребърна масичка имаше кана — може би с мляко.

— О-о, горко ми! Какво направих аз! — завайка се момчето и се заудря по главата. — Аз прекрачих този праг, Гадателю, преди да си закусил! Какво направих! Баща ми няма да ми прости, никога няма да ми прости, ако научи, че съм попречил на твоята закуска!

— Ти на баща си няма да казваш! Това ще си остане между нас! — заговори Гадателят, като не вдигаше поглед от ръката му. — А колкото за млякото — добави той, не се тревожи ще го изпия ей сега!

И като грабна каната, жадно я пресуши до капка.

— Слава на гръмотевиците, олекна ми! — въздъхна с истинско облекчение Съботин, пристъпи и му подаде златиците. — Слагам намереното в ръцете ти — поклони се той.

— А сега кажи ми — рече Главният гадател, щом пусна парите в дълбокия си джоб, — кажи ми ти наистина защо дойде тук с тези две хубави жълтички?

— Аз дойдох — започна Съботин, — както ти казах вече, за да отгатнеш на кого са те.

— Ами! — кисело рече Гадателят.

Очите му се бяха разширили и гледаха като че ли по-направо.

— Аз дойдох при тебе, защото ти си най-умният от всички! — продължи Съботин.

— М-може да се каже такова нещо, ако не се брои Панакуди! — съгласи се Гадателят. — Няколко пъти се опитвах да отровя тоя пръч, но той се храни, речи го само с корени и затова опитите, въпреки цялото ми старание, не се увенчаха с успех.

Съботин се вгледа в лицето на магьосника и разбра, че с него, макар и бавно, ставаше нещо необикновено: синята жила на слепоочието зашава като жива, зад ушите му се появиха червени петна, а очите му заблестяха, като че бяха лъснати с меча мас. Ясно бе, че действуват, и то много добре, чудотворните корени на Панакуди, защото, заговорил веднаж, Главният гадател нямаше намерение да спре.

— Отровите ми не успяха — продължи той, — но сега съм намерил такъв удушвач, с такива дълги и меки пръсти, че Панакуди ще умре, без дори да разбере.

— Но защо? — попита Съботин и гърлото му се сви.

— Защото много знае. Прекалено! Не вярва нито в гръмотевиците, нито в небето, макар от време на време да се кълне и в едното, и в другото.

— Знае ли той за тайната преграда на реката? — неочаквано попита Съботин.

— Нищо чудно — отговори Гадателят, без да се замисля, сякаш не говореше на друг, а на себе си. — Макар че и да знае, това за нас не е опасно, защото едно е да знаеш, друго е да я отвориш.

— Интересно как ли се отваря тя? — рече Съботин, погледна как ще подеждуват тези думи и с радост забеляза, че човекът никак не се и замисля, а бърза да каже онова, което бе в главата му, сякаш то му пречеше да диша по-свободно.

— Много интересно се отваря — започна той. Ето — измъкна една кожена кесийка, завързана за врата му с тройно лико, — тайната преграда се отваря ей с това!

Гадателят извади от кесийката три нокътя и му ги показа.

— Белият нокът е орлов и е най-дълъг. Всеки би помислил, че с него се отваря тайната преграда. Да-а, ама не е с него, не е и със средния, който е нокът от сокол, а ето с този, с най-малкия и тъпия, с нокът от най-обикновена гарга... Има една дупчица в камъка, като се докосне тя с този нокът — тъкмо с този, а не с другите — преградата се отваря.

— Гледай ти! — възхити се Съботин.

— И не е само това — разпалено продължи Гадателят. — Ако нокътя се завърти наляво, кулата се наводнява до половината и защитниците вътре могат да се спасят, като се покачат по зъберите й но завърти ли се надясно, наводнява се цялата твърдина и всички вътре се издавят, до един! Това е, ако падне кулата в ръцете на враговете, да се превърне тя в капан! Умно, нали?

— Чудесно! — възхити се пак Съботин. — Чудесно!

— Това го е намислил мой прапрадядо по времето на прапрадядото на сегашния болярин, който има същите тези нокти, ала не знае с кой от трите се отваря тайната преграда. Аз мога всичките да ги издавя като мишки, ако поискам! В ръцете ми са всички-и! — сви юмруци той и добави изведнаж с по-различен глас:

— Ах, колко съм висо-ок! А ти колко си дребно-о-о! Аз мога с едно духване да те издухам, ако поискам, ха-ха-ха! — Очите му се разшириха необикновено. — Аз мога, аз мога да издухам колибите на Трипетли, аз мога, всичко мога-а-а — затананика и запя Гадателят, от което Съботин разбра, че се е нагълтал с много повече грудки, отколкото е трябвало.

# ГЛАВА ПЕТНАДЕСЕТА КОЙ КАКВО МОЖЕ ИЛИ КОЛКО Е ПОЛЕЗНО СУТРЕШНОТО МЛЯКО

Главният гадател започна да скача. Муската на врата му се развърташе от бързите движения и Съботин само гледаше да не падне тя, да не се откъсне от врата му или пък ноктите да се разсипят и загубят. Ето защо той с ужас наблюдаваше как гадателят скача, скача, и пее с цяло гърло:

*„Аз мога, мога, аз всичко мога!  
Аз мога да издухам Трипетли,  
от колибака прах да не остане,  
аз мога облаците да издухам от небето,  
аз мога да издухам цялото кале,  
мога на болярина под опашката да духна,  
тъй че и планината да не може да го спре!  
Аз мога, всичко мога!!!  
Аз със светкавиците мога да си паля огън  
и да си варя на тях  
чорба от грах!  
На гръмотевицата мога да се скарам,  
да направя старейшините на пух и прах!  
Аз мога, аз мога, аз всичко мога,  
докато тези нокти са в ръцете ми,  
докато има страх, докато има стра-ах!“*



— Разбрах, че можеш, но моля ти се, спри! — завика Съботин. — И си почини. Защото ще се изпоттиш, а след това ще настинеш, и кой тогава ще наводнява кулата, ако това потрябва! Кой? Ако ти, о-о, нека ме прости небето, речеш внезапно да умреш? Кой тогава ще спасява кулата на Трипетли?

— Да, наистина — спря да скача Гадателят, облян в пот.

— Каж ми бързо как се стига до тайната преграда? — попита Съботин вече без заобикалки, като забелязваше с тревога, че оня все повече пребледнява и пъхти.

— Минава се през деветте зали на на дългия вход, само че не тъй, с открито лице, а с маската, ето онази там — кимна Гадателят към ъгъла, където, закачена на особен кол, висеше свещената маска, направена от кокал и кожа, с глиганови зъби и биволски очи. — С тази маска на главата — продължи задъхано той — вратите ще ти се отворят една след друга, докато минеш и през деветте. След това се слиза толкова стъпала надолу, колкото пръсти имаш на ръката, после се качваш толкова стъпала нагоре, колкото пръсти имаш на двете си ръце и единия си крак, и проникваш в свода, който ще те заведе при тайната преграда. Тя има в средата дупка колкото бълха, в нея трябва да се въвре нокътя от гаргата и да се направи каквото...

Той не успя да довърши. Вратата внезапно се отвори и се появиха двама стражи.

— Пратеници на болярина! — поклони се единият.

— Главни гадателю, вика те Калота! — поклони се и вторият.

Стражите бяха възбудени. Отвън долитаха крамолни викове и смехове. Съботин потръпна, като видя как кесийката с ноктите седи открито на гърдите на Гадателя и той се не сеца да я скрие. Идваше му да, скочи, да я откъсне от врата му, ала беше късно...

— Закъсал е Калота с главата и му трябва моята глава!

Тъй рече Гадателят и тръгна подир стражите, а Съботин, съобразил, че да се връща сам не бива — пое след тях. „Ще чакам — зарече се той, — че да видим какво ще стане!“

Качулатият вече го нямаше отвън. По коридорите вървяха слуги с вирнати глави, светнали очи и шумно се разправяха за нещо.

През много врати минаха Главният гадател и придружителите му, докато най-сетне спряха пред една, обкована със злато. Стражите я

разтвориха, пропуснаха вътре магьосника, а те застанаха отпред разкрасени, с кръстосани копия. Съботин, ще не ще, трябваше да чака.

— Ти какво, бе? — забеляза го най-сетне единият, който, изглежда, не беше пил мляко и нямаше настроение.

— Аз съм с Главния гадател — излъга Съботин, като се правеше на равнодушен, и се почеса по горната устна, защото започваше да го сърби.

Стражът се канеше да каже още нещо, но в туй време тихите гласове зад вратата изведнаж се извисиха и Съботинчо ясно чу думите на Калота:

— Как смееш да ми говориш ти подобно нещо! Ти си луд! Ти си луд!

— А ти си глупав като тъпан! — викаше в отговор магьосникът. — Аз трябваше отдавна да те гътна от престола, за да настъпи спокойствие в Трипетли! Старейшините се бяха съгласили, ама този пъзлю, началникът на стражата, не посмя... Какво ме гледаш? — продължаваше да вика той. — Я си прибери очите да не отхвърчат и не се пули такъв, че ставаш още по-глупав, макар че по-глупаво нещо от тебе и небето дори — нека да е вечно — не може да измисли.

— Тъй значи, а?! — извика или по-право изхърка Калота. — Аз съм държал в пазвата си, тука до сърцето, змия! Една змия!!!

— Първо на първо ти нямаш сърце! — заговори бързо-бързо Главният гадател, сякаш предчувствуваше, че не ще има време да каже всичко, каквото му се искаше. — Ти нямаш сърце! — повтори той. — Ако да имаше, нямаше да удушиш брат си, за да седнеш ти в неговата кула! Нямаше да блъснеш жена му във вира, когато си переше халищата на реката, и да я натискаш с ботуша, докато се напълни корема ѝ с вода!

— Спри, че те убих! — задъхваше се боляринът. — Спри, че те убих! Дървеницо ненаситна, дете те посребрих и позлатих!

— Златото ли? — викна Гадателят. — Златото, което ти парче по парче ограби от...

Един неочакван звук, нещо като „хррра-асс“ прекъсна думите му и той шумно се строполи. Миг след това някой ритна обкованата със злато врата, тя се разтвори и Съботин видя Калота, обезумял, с кървав меч, а пред него сгърчен на пода — Главният гадател на Трипетли!

Няколко воини и слуги, които минаваха по коридора, спряха. И видели какво е станало, започнаха да си говорят:

— Не си поплюва нашият болярин — рече един от слугите.

— Малко по малко той ще ни изтрепе всичките! — забеляза някакъв войник.

— Нали кучетата трябва да се хранят, а те най-много обичат човешко месо! — обади се друг.



— Вие сте бесни! Чувате ли се какво приказвате? — смъмра ги слуга с порязано ухо, който също не беше пил мляко и затова, като викаше „о-о, небе, о-о, небе!“ — отдалечи се с бързи крачки от непредпазливите войници и слуги.

В това време Калота, види се, беше дошъл на себе си и като сложи меч в ножницата, заповяда:

— Доведете ми старейшините! Всичките!

Един от стражите се затича, а боляринът, съгледал спрелите се в преддверието войници и слуги — пристъпи към тях:

— Вие, дървеници, какво се трупате тука? Чупете си главите! Хайде!

— По-полека, не викай толкоз! — сопна се един войник с белег на челото. — Че ако не бяхме ние, дървениците, след битката в Криво бърдо, ти щеше да си пленник.

— Какво говориш? Какво-о? — пристъпи Калота, но оня нито се стъписа, нито трепна.

— Говоря истината като истински войник!

— А не водих ли аз войниците на Криво бърдо? Не бях ли най-напред?

— Беше, докато кривобърденци бягаха, а щом засадата ни връхлетя, не хукна ли ти с коня? Не се ли скри? Не те ли аз открих под купата сено?

— Ха-ха-ха! — засмяха се другите.

— Мълчи! Вонящо семе! И ми кажете всички ли сте полудели или...

Силни удари заглушиха думите му, звек на мечове се разнесе в съседния коридор, преплетен с разярени гласове:

— Аз ли съм крадец, бе? Аз ли? — викаше някой с грозен глас.

— Ти! Ти! Ти открадна нанизите на жена му, после и него закла, и най-сетне гроба му разрови, за да му вземеш колана с желязната тока!

— Ей, глупаци — развика се Калота. — Бясно куче ли ви е хапало, та сте се разлудели?

— А тебе хапели те нещо, та се месиш?! — долетя сърдитият дързостен глас и крамолата продължи със същата сила.

— Вие стрелците сте негодници! — викаше първият глас. — Вие се тулите в шумата, докато ние се блъскаме с мечове и си проливаме

кръвта.

— А вие мечоносците сте плячкаджии и подлеци! — гърмеше вторият. — Докато ние ви закриляме с лъковете, вие колите жените и ограбвате колибите и разравяте гробовете!

— Вие...

— Не ние — вие!

— Няма ли някой да сложи ред в тоя замък? — затропа Калота с ножницата на меча в каменните плочи. Ала това не сепна никого; заекналите мечове подсказваха, че разправата продължава вече с оръжие.

— Де са капитаните? — продължаваше да хлопа Калота. — Де са капитаните?

— Сбиха се и те на двора — отговори един слуга, който идваше по коридора с бъкел вино на рамо.

Докато Калота се разправяше ту със слугите, ту със сбилите се войници, Съботин предпазливо приближи до златокованата врата с намерение да се промъкне вътре и да вземе кожената кесийка от мъртвия Гадател, ала трезвият страж седеше отпред като пън.

Момчето се чудеше какво да стори, когато самият Калота му, дойде на помощ. Доловил, че в кулата става нещо необикновено и страшно, той нареди на стражника да извика началника на стражата и тъй, без да подозира, разчисти пътя на Съботина към собствените си покои.

Щом се намери вътре, Съботин притича до сгърчения на пода Гадател, ала едва посегнал към шията му, една от вратите се отвори и в стаята влезе самата болярка, с кана в ръка.

Момчето се шмугна под каменната маса и там, скрито от дебелията сърмена покривка, с разтупкано сърце зачака какво има да се случва по-нататък.

Болярката вместо да остави каната и да излезе, като разбра, че Калота не е в стаята, тръгна да го търси и се препъна в Главния гадател.

— О-о! Какво е това? — Тя се върна назад, спря зад масата и продължи да шепти: — О-о, небе! О-о, гръмотевици небесни!

В същия миг долетяха стъпки и на вратата, следван от старейшините, се появи Калота. Съботин видя под масата само едни ботуши, но веднага ги разпозна.

— Какво правиш ти? — изпречи се болярката пред своя мъж. — Започнал работа, без да си е взел сутрешното мляко.

— После ще го пия! Остави го и си върви! — опита се да я отпрати боляринът, но жената не отстъпи:

— Ще го изпиеш и тогава... Ето! Изпий го и ще си отида!

— Каква жена! — изохка Калота, а клокотът от шумни глътки оповести, че господарят на Трипетли закусва.

„Какво ли ще стане сега?“ — помисли си Съботин и наостри уши, но веднага разбра, че това не е нужно, защото думите, които последваха, бяха изречени гръмогласно.

— Ама че си грозна!

Настъпи кратка тишина, а после в каменната зала се понесе кикот: смееха се с пълно гърло старейшините.

— Ти се шегуваш, болярино, ала шегата ти е лоша! — продума болярката и добави с леден глас. — Имаш време да се поправиш!

— Да, наистина ще се поправа — рече Калота, — ще поправа младежката си грешка — връщам те на баща ти, болярина от Горни брод.

— Какво ще правя аз, след толкова години, при баща ми? Ти чуваш ли се какво говориш? — кипеше болярката, но все още намираще сили да се въздържа.

— Аз ще го науча какво ще прави! — кънтеше гласът на Калота, глас някак си успокоен и подмладен. — Ще го науча: при нападение на враговете да те показва от върха на кулата. Така ще ги подплашва и пропъжда, без да пролива кръвта на своите войници и да хаби стрели! Ха-ха-ха! — кискаше се Калота, доволен от своето необикновено остроумие.

— Хе-хе-хе-хе! — заливаха се от смях и старейшините и се превиваха така, че вчесаните и намазани с меча мас Тръткови коси се ройнаха чак до земята.

— Ще ми платиш! — изсъска болярката, готова да припадне. — Тт-тулум!

— Друго да кажеш? — попита все така весело Калота. — Искам да кажа, преди да те хвърля на кучетата?!

— Но това означава война с болярина на Горни брод, а ламята е пред сами вратите ни! — намеси се Трътко.

— Мълчи ти, изменнико! — кресна неочаквано Калота. — Мълчи, защото...

— Хайде, изкажи се по-ясно де! Не го усуквай като Главний гадател!

Тези смели думи идваха от самия Трътко! Само той казваше „главний“ вместо „главния“, но бяха изречени с тъй твърд и непреклонен глас, че Съботин едва го разпозна.

— И още питаш! Защото сте изменници! Каза ми Главния гадател как сте се готвели да ме „гътнете“ и да ме замените с друг! Така ли е?

— Точно така е! — дружно потвърдиха старците.

— Това е първата истина, изречена от устата на Главния гадател! — добави Кутура.

— Първата и последната! — въздъхна облекчено Варадин, прекрачи трупа му и се изправи пред Калота.

— Друго нещо има ли да питаш? — рязко прозвуча въпросът. — Може би се чудиш защо? Защо сме искали да те „гътнеме“, както ти правилно се изрази? — продължи словоохотливо той и се премести тъй близо до масата, че едва не настъпи Съботин. — Защото — все понатъртено редеше кроткия уж Варадин — болярството ти ни е стигнало до гушата! Защото на всяка глупост ти искаш да се казва само „да“ и ние, страхливците, казваме. Червата си повръщаме, но казваме, защото всеки знае, че две „не“-та означават тъмница, а три „не“-та означават смърт. Защото ти, проклетнико, не мислиш за нас, а само за себе си.

— И какво от това? — попита Калота на свой ред.

— Това, че цялото болярство оголя и обося и ние заедно с него!

— И вие, кърлежи! Защото няма откъде да скубете, нали? Познах ли? — ехидно го пресече Калота. — Кърлеж с кърлежа, нали познах? — нападна той на свой ред.

— Ако ние сме кърлежи, което е истината — заговори разгневено Трътко, — то ти си, знаеш ли какво? — Лакома свинска зурла!

— Цирей в броня!

— Цирей с косъм и тогава в броня!

— Триста циреи с косми! — закрещяха старците един след друг и три чифта нозе едновременно подскочиха към подкованите със



сребърни налчета болярски ботуши.

— Олеле! Мъжа ми! Ле-ле-е! Стража-а! — запищя болярката, която пред семейната опасност беше забравила грубостта на своя съпруг.

Едно гърне, долетяло кой знае откъде, профуча, падна пред болярина и се разби на а хиляди парчета. Звекнаха мечове — старците, види се, пристъпваха от заплахи към дела, а виковете продължаваха:

— Кърлежи-и!

— Свинска зурла! Тъпа на това отгоре!

— Цирей с косъм!

— Стража-а-а! — ревна по едно време и Калота и хукна около масата, последван от трите чифта старейшински ботуши.

Съботин разбра, че сега времето да излезе, за да грабне кесийката от врата на Главния гадател, и зачака сгоден миг да се шумугне между краката на бягащите, но те тичаха все по-бързо и момчето не сварваше да подаде глава. Тъй преминаха минути, а после шумна тропотевица показа, че идат хора, и в болярската стая нахлу тумба въоръжени войннци начело с началника на стражата.

— Обезглавете ги-и! — нададе радостен вик Калота. — Не, не, почакайте! Ранете ги само, защото ми се ще да ги помъча.

Старейшински и войнишки ботуши се размесиха, мечове срещнаха мечове и се чуха думите на Трътко:

— Старци-и! Нап...

Той сигурно искаше да извика „напред“, но в същия миг силен рев на ламята го заглуши.

Калота изкрещя:

— Нека някои да заведе момичето! Ламята е гладна.

Един войник хукна навън.

Съботин разбра, че заповедта ще бъде наистина изпълнена и изтръпна. Време за чакане нямаше. На туй отгоре гъделът ставаше все по-непоносим. Той вдигна ръце, за да се почеше, и напипа под носа си гъсталак от остри косми! Бяха му изникнали мустаците!

Какво сладостно чувство изпита Съботин: да гладиш мустак, и то не чужд, а собствен, рунтав и дълъг мустак! Но сега не можеше да им се порадва докрай — трябваше да се действа, и то бързо!

Той се протегна навън и примъкна едно изтървано войнишко наметало. При дългите мустаци, които усещаше, че има, и както бе

загърнат с наметалото, вече можеше да приближи до Главния гадател спокоен, че не ще го разпознае стражата.

Без да обръща внимание на краката, които го настъпваха и препъваха, на виковете и ругатните, които се сипеха, и на крясъците на Калота, който насъскваше войниците против старейшините, Съботин стигна до Гадателя и трескаво затърси кожената кесийка с орловите нокти. Пречупено копие го блъсна по врата, ала той не усети. Крак го ритна в хълбока, но той и от това не трепна, докато най-сетне намери кесийката и тъкмо да я изтегли, някой ревна в ухото му:

— Хей ти, мустакичо, какво работиш?

Беше началникът на стражата — запотен и зачервен, с боздуган в ръка.

— Разчиствам полесражението да се не препъваме! — отговори Съботин сопнато ги кратко, по войнишки.

— Влачи! — кимна оня и замахна да удари Кутура, а Съботин помъкна Гадателя навън от каменната вала. Щом се намери в ходника, той издърпа кесийката. В този миг началникът на стражата се показа на вратата:

— Ти го претърси май! — рече той и прекрачи към Съботина. — Я давай каквото си намерил.

— Сега! — Съботин бръкна в торбата. Това беше последното, което стражът видя. В очите му като че плисна жар, той ослепа и цялото му лице поаленя от лютия червен пипер.

— О-о! — хлъцна той и пусна боздугана, а Съботин с бързи стъпки се понесе към страхотиите на деветте зали.

Въглищарчето вървеше бързо, а му се струваше, че едва лази, защото каменните коридори зад него кънтяха от виковете на ослепения страж:

— Хванете го! Хванете го-о!

И въпреки това момчето не искаше да тича.

— Тичай бре! — щеше да му каже Панакуди, ако беше го видял отнякъде. Ала Панакуди беше в този миг далече, а умното момче знаеше добре, че тичането сега ще го издаде. Той беше премислил не само това, но и много други неща, докато напредваше с драгоценната кесийка в ръка. Отначало бе смятал да се промъкне в светилището на магьосника, да вземе от там маската и под нейно покровителство да мине през деветте зали. Но вестта за смъртта на гадателя вероятно се

беше разнесла из подземията и пазачите сигурно щяха да се усъмнят в носителя на свещената маска.

Ето защо Съботин реши да върви с открито лице, да се надява само на пипера в торбата и — за всеки случай — на скритото в ръкава му и хубаво намазано със сок от коприва желязно шило. И все пак ако войниците, които тичаха по петите му, бяха неколцина?... Как ще успее всичките да ослепи. Да бяха тука и Чаталата брада, и Пърчови гащи, и Панакуди, и всеки да имаше в ръката си пипер — тогава лесно! Но Съботинчо беше сам.

Така си мислеше момчето и вместо да забърза, все повече забавяше крачка, докато ясно различи пъхтенето на следващите го войници. Още малко и щяха да го връхлетят! Той се притули в една от чупките на ходника, а войниците, без да го видят — изтичаха напред. Тогава, бързо като тях, подире им се понесе и Съботин.

— Ах, този крадец! Тая гнида! Кожицата му ще одерем и със слама ще я напълним! Само да го настигнем! — викаше нашият хитрец.

— Само да го стигнем! — ръмжаха и другите и не се и обръщаха, защото никой не знаеше колко са се спуснали да гонят престъпника.

Докато тичаше, Съботин забеляза, че в кулата е настанала страшна бъркотия: врати се отваряха и затваряха с трясък, слугите се бяха хванали гуша за гуша и се деряха с нокти, а в страничните ходници стрелци и мечоносци продължаваха да се бият и да се наричат „страхливци“ и „грабители“.

Като приближиха дългия вход, Съботин посочи напред и завика:

— Ей тука се промъкна, тука-а!

Стражи с кръстосани копия седяха на входа, ала преследвачите с два удара на меч ги прекатуриха и нахълтаха вътре.

В същото време нов рев разтърси каменния проход. Войниците спряха и се спогледаха: реवेशе гладната ламя. С такава сила реवेशе тя и сякаш толкова отблизо, че закачените по стените алебарди зазвънтяха.

Съботин смъкна една алебарда, издигна я над главата си и извика:

— Отмъщението ни зове! Напред!

След него се понесоха и другите. Пътят ги водеше към първата зала, най-страшната и най-зловещата — „Залата на екзекуциите“, или още — „Кучешката зала“.

## ГЛАВА ШЕСТНАДЕСЕТА СМЪРТТА ДЕБНЕ ДЖОНДА

Вече казахме, че ламята ревна повторно тъкмо когато Съботин и преследвачите му нахлуха в „Залата на екзекуциите“.

Защо ревна ламята?

Защото беше гладна. А беше гладна, защото говедаринът, който вчера бе закарал телетата, ѝ бе оставил само едното, а другите две бе отмъкнал в гората. Там ги бе заклал и бе опекар за себе си.

— И без туй няма живот, ами поне да се наям с телешко! — рекъл си бе говедаринът и така беше попречил на ламята да се нахрани.

Рева на ламята, както знаем, чу и Калота и нареди да поднесат на чудовището определената му жертва.

Всичко щеше да бъде изпълнено бързо и точно, но капитанът на стрелците, който трябваше да издаде заповедта, беше закусил с мляко и сега бяха се хванали гуша за гуша с капитана на мечоносците, с когото бяха в отколешна вражда заради първото капитанство във войската.

А стражникът, пратен от Калота, напразно се щураше на купата и викаше:

— Капитанът на стрелците-е-е-е! Капитанът на стрелците-е-е-е! Търси се капитанът на стрелците-е-е!

В това време Джонда чакаше на мегдана пред кулата. Златните ѝ коси бяха разресани на път, тънката ѝ снага беше облечена в бяла ленена рубя, нашарена с жълти и червени върви като на болярска щерка. Дълги мигли закриваха очите ѝ, та не можеше да се види дали се вълнува или не, но ако се съди по движението на гърдите ѝ, които равномерно се издигаха и снишаваха, тя спокойно чакаше сиротинската своя съдба.

— Мъчно ли ти е, Джонда? — жалеха я колибарките.

— Не! — отговаряше Джонда. — При такива мъже — по̀ е добре човек да си умре!

Около Джонда пазеха Стелуд и Бранко, а на две копия от тях седяха колибарите от Трипетли с погледи, забити в земята.

Там беше и Панакуди. Само че гледаше не в земята, а в кулата и от време на време хапеше мустак — верен знак, че се тревожи. И имаше за какво: от Съботина не идваше вест. Вярно, прозорчето на болярина беше затворено и Калота не се бе показал, както обикновено; по зъберите стражите се разхождаха неспокойно, а Голямата порта все още не се отваряше, макар слънцето отдавна да беше изгряло.

Това все пак подсказваше, че в кулата не всичко е в ред. Но тъй или инак, тя седеше цяла, висока, непристъпна, побила зъбери в небето! Кой би дръзнал да повярва, че тази грамадина ще може някак да се срути или наводни? Дори и да проникнеше до тайната преграда, как щеше Съботин да я отвори? По-вероятно беше момчето да загине; а хубавата Джонда — и тя.

Панакуди въздъхна тежко и си попипа пояса. Да, маста беше там. Защото старецът се беше въоръжил да спасява момата, ако Съботин пропаднеше в кулата. И добре го беше намислил. Ще поиска да се прости с Джонда. Ще я поглади по косите и без никой да разбере — ще я намаже. А всеки знае, че поровата мас тъй страховито вони, щото дори прегладнели вълци странят от поровите дупки, а камо ли глезената ламя! Ето, това беше намислил Панакуди, ако Съботинчо загинеше.

Докато старецът мислеше, ламята пак изрева и тези резове — по-силни от предишните — показваха, че се е измъкнала от пещерата и е поела към Трипетли.

Едни от колибарите се юрнаха към близките скали, други затичаха към гората, само стражите страхливо поглеждаха към Главната порта и чакаха знака, но тя не се отваряше.

А Панакуди стискаше поровата мас и повтаряше наум едно и също: „О-о-о, небе! О-о-о, гръмотевици небесни, помогнете на доброто, умното момче! Запазете го за Трипетли, ако имате мъничко милост към тези нещастни двукраки, наречени хора! Спасете го, сили небесни! — продължаваше да шепне Панакуди. — Вдървете врата му, да не могат палачите да го отсекаат! Сложете му кокал в корема, за да не могат копията им да го промушат! Сторете го като сърната пъргав и като глигана твърдоглав, за да избегне всичките опасности! О-о-о-о, сторете го, и три тлъсти овни ще бъдат ваши!“

Тъй се молеше Панакуди, докато ламята лазеше към Трипетли и не спираше да реве; докато стражите нетърпеливо поглеждаха към Главната порта и чакаха уречения знак; а Съботин продължаваше да лети към „Кучешката зала“ с развято войнишко наметало и с алебарда в ръка.

## ГЛАВА СЕДЕМНАДЕСЕТА С АЛЕБАРДА В РЪКАТА ПО-НАТАТЪК...

Когато петимата войници нахълтаха вътре, кучкарите — здравеняци, въоръжени с железни куки и топузи — пиеха вино. Като видяха непознатите, те скочиха да ги спрат.

— Дръпнете се! Престъпник гоним! — извикаха войниците. — Махнете се от пътя ни!

А „пътят“ беше тясно дървено мостче, което прекосяваше „Кучешката зала“. То бе достатъчно високо, за да не могат кучетата дори като подскочат, да ухапят минувачите. Но затова пък, в безсилната си ярост те бяха прегризали дървените му подпори и когато по него се движеха повече от двама, то силно се люлееше.

Такъв беше „пътят“, през който войниците напиреха да минат, а кучкарите ги задържаха и им крещяха с всичка сила:

— Кажете тайната дума или назад!

— Може ли кучкари да преграждат пътя на благородните болярски войници, когато те са по петите на един престъпник?! — извика Съботин и стовари алебардата си върху главата на един от кучкарите.

Другарите на кучкаря не останаха длъжни и ръгнаха с куките един войник. Войниците отстъпиха, но само за малко. Насочили копия, те отново се втурнаха и стигнаха до средата на мостчето. През това време то отчаяно се клатеше, ала войниците продължаваха да напират.

От блъсканицата подпорите силно взеха да пукат. Съботин разбра, че ако мостчето падне, дори и червеният пипер не може да го спаси!

„О-о, небеса, май ще трябва да се мре!“ — помисли момчето, обърна очи нагоре и видя, че от тавана, точно над главата му, се спуска дебело въже, на края с кука. Това беше „въжето на стоте смърти“, защото на куката на това същото въже палачите на Калота окачваха определените за мъки жертви. Нещастниците се люлееха, кучешката



глутница се зъбеше под тях на педя разстояние и те преживяваха смъртта не веднаж, а сто и повече пъти.

Съботин не знаеше това, но мигом се досети, че тъкмо туй въже може да го спаси. Той подскочи и го хвана точно когато, сломено под тежестта на борещите се, мостчето затрепера и се срути!

По крясъците и ръмженето Съботин разбра, че под него става нещо страшно. Но и той самият, увиснал безпомощно на куката, се кандилкаше наляво и надясно над раззъбените кучешки уста.

Свирепите кучета, приучени да тичат след въжето, подскачаха нагоре, опитвайки се да захаят Съботина. И ето — един едър пес здраво го ухапа за цървула и увисна на крака му. Кой знае какво щеше да се случи, ако вървите му не бяха се скъсали. Цървулът спаси Съботин, но той вече се люлееше така силно, че насмалко да се блъсне в стената! И тогава, в този страшен миг, умът на момчето отново му помогна! Съботин разбра, че ако се залюлее още по-силно, би могъл да отскочи на отвъдната страна!

Така и стори! Заклати се, пусна се от въжето и смело скочи върху стъпалата на следващата, тъй наречената „Змийска зала“.

Без дори да се обърне, Съботин затича нагоре и застана пред вратата.

— Пратеник на болярина! Отвори! — извика той, като се мъчеше да говори по-дебело, и заудря вратата с юмрук.

Крилото се открехна бавно и през процепа се подаде главата на дебеловратия пазач:

— Знакът! — рече той.

— Ето го! — Съботин пак бръкна в торбата и докато оня разбере какво става, запрати в лицето му пълна шепа от лютивия пипер. Пазачът извика „О-о!“, но само веднаж, а не два пъти както началникът на стражата. Пък и нямаше време за повече, защото Съботин го блъсна с тъпото на собствената му алебарда и той се намери възник до широко разтворената порта.

Момчето бързо со прекрачи и затича. Но, както го беше научил Панакуди, не вървеше направо, а метнал наметалото на пазача върху алебардата, тръгна с това чучело напред. Само няколко крачки му стигаха, за да разбере защо залата се нарича „Змийска“: отвсякъде долиташе тихо, зловещо съскане. Съботин се закова на място: две змии, изникнали като от пода, стрелнаха с тихо съскане отровните си

езичета в наметалото. Той пак бръкна в торбата, но змиите се скриха тъй бързо, както се бяха появили. Да ги чака, за да се преборва с тях — нямаше време. Значи, трябваше отново да ги подмамва с чучелото. Но щеше ли пиперът да ги улучи от толкова далече? Имат ли змиите клепки или нямат и ако нямат, щеше ли пиперът да ги ослепи?

„Имат ли клепки, нямат ли?“ — ето това уж никакво въпросче се изправи на пътя на Съботина, заедно с двете потулени в цепките на пода, змии. „Най-добре е — реши той — да ги убия с алебардата, защото тя има дълга дръжка.“ И като смъкна наметалото от алебардата, пригответи се да тръгне напред. В тоя миг една врата с трясък се отвори, подаде се слуга с уплашено лице и викна:

— Кулата, кулата гори-и! Всички след мене да гасят!

— А змиите? Как да мина? — попита Съботин.

— Ами звънчето, нали ти е в пазвата? — вестителят си мислеше, че говори с надзирателя.

Два скока назад върнаха момчето при поваления и все още замаян от ударите надзирател. За да бръкне в пазвата му и да раздрънка звънчето, което намери там, му трябваша секунди. Сега вече бързо и смело той тръгна през „Змийската зала“. Не се чу съскане, змия не се показва и Съботин се намери на другия край. Тук той спря и се замисли: имаше ли защо да продължава напред, ако кулата наистина гори? — Едно наводнение би могло дори да я спаси! Да! В такъв случай нямаше защо да се отваря тайната преграда. По-добре беше да се увери сам какво става. Така реши Съботин, хукна след оня, който го извика да гаси, и веднага разбра колко умно е постъпил. Коридорите в подземията бяха тъй забъркани и оплетени, че ако опитен човек не тичаше пред него, момчето едва ли би могло да се оправи само. В същото време от страничните коридори започнаха да се стичат, като че извираха, все повече хора: едни бяха бледи и примигваха на светлината като бухали, други съвсем голи, трети пък — отрупани с кожи. Между тях имаше слепи и други — с ококорени очи и подути от безсъницата клепки. Повечето носеха мечове, но някои бяха въоръжени с тризъбци, с примки и прашки, с ножици и ножове и дори с игли. Върволицата на тези подземни стражи — мъчители, отровители, надзиратели и всякакви други слуги, ставаше все по-шумна и все по-разтревожена. По изплашените им лица Съботин разбра, че те не тичаха да гасят

пожара, а просто бягаха от подземието, за да не останат долу, затрупани под тежките развалини.

Кой беше запалил този пожар? Или имаше и тука някаква измама? Въпросите се блъскаха в главата му, докато тичаше след тъмничарите из полумрачните, осветявани с факли коридори.

Полумракът изведнаж оредя: Съботин се озова заедно с всички, които тичаха пред него и след него в големия двор на кулата.

## ГЛАВА ОСЕМНАДЕСЕТА ОТМЪЩЕНИЕТО ИДВА

Първото, което Съботин видя...

По-право той видя едновременно няколко неща и всяко от тях стигаше, за да се изправи косата на главата му. Преди всичко ушите му оглуши нечуван вой и ужасен трясък. Воят идваше от сто кучешки гърла, а трясъкът — от съборени стени. Кръвожадните болярски кучета тичаха из двора и хапеха когото завърнат. Някои от войниците и слугите бягаха, други посрещаха озверените псета с копия и мечове. Заедно с това пламъците вече облизваха двореца на болярина и гредите една след друга падаха с трясък, сред облаци от пламък и дим. Ни имаше слуги и войници, които вместо да гасят, биеха се едни с други, главно — стрелците с мечоносците, гонеха се все още по стълбите и коридорите, промушваха се с копията и не преставаха да се хулят с едни и същи викове:

— Вие стрелците сте негодници!

— Вие пък мечоносците — похитители и плячкаджии!

А кучетата продължаваха да гонят и да хапят.

Съботин се опита да си обясни какво търсеха тия кучета на двора. А работата беше проста: когато кучкарите и войниците паднаха заедно с моста, един от кучкарите, който си беше надянал под коженото наметало броня, успя да се довлече до вратата на кучкарницата и да я отвори. Тогава кучетата с лай и ръмжене се спуснаха към двора.

И случи се, пръв Калота да заплати за своята жестокост. Щом воят долетя до ушите му, той се наведе през прозореца да види какво става. Това бе сгоден миг за огорчената болярка: с неочаквана сила тя го ритна отзад и боляринът полетя към устата на озъбените псета. Кучетата се спуснаха и го повлякоха.

— Спрете ги-и-и-и, спрете ги-и-и-и! — закрещя Калота.

Но никой не чу предсмъртните му викове. Ето, това се бе случило, докато Съботин беше в „Змийската зала“. А когато той се

появи на двора, от Калота беше останала само едната очукана позлатена броня.

Съботин нямаше време да се радва, нито да тъгува. Кучетата можеха да го връхлетят всяка минута, а той не биваше да умре, преди да е спасил Джонда от устата на сурата ламя.

Първата мисъл на въглищарчето беше да напусне кулата през Главната порта, но когато се огледа, то видя, че и Главната, и двете странични порти са затворени. Единствен Калота можеше да заповяда те да се отворят, а Калота беше вече мъртъв. Както и да го мислеше, Съботин разбра, че единственият изход бе да се прехвърли през високите стени. Но как? Все ще измисля нещо, каза си той и хукна по тесните каменни стъпала. Още при първите скокове му стана ясно, че това няма да е лесно: едни войници слизаха надолу, други се качваха нагоре, трети, вкопчени в бой, се търкаляха по стълбите, а четвърти се биеха по коридорите. Все пак въглищарският син, пъргав като невестулка, съумяваше да се провере и успя да се промъкне до върха на стената. Стори му се, че най-после ужасът се е свършил. Той се огледа за някакво въже и в този миг двама стрелци тръгнаха подире му. Копие профуча край ухото му и го поряза, другото проби ръкава, а третото едва не се заби в прасеца на голия му крак. Лицата на преследвачите му бяха зачервени, очите светеха както очите на Главния гадател, когато пееше своята предсмъртна песен, както на Трътко, когато викаше: „Старци-и-и! Напред!“

Единственото спасение беше в пипера. И Съботин пак си послужи с него. Чуха се няколко „олеле“-та, едно дебело „о-о!“, а след това ругатните заваляха като дъжд.

— Гръмове небесни, какво ни попари?

— О-о, небе, отидоха очите ми! — викаха стрелците и се триеха, а в това време Съботин се беше вече покатерил на ръба.

Първото, което видя отвъд, долу, бяха Стелуд и Бранко, които водеха Джонда. Ламята не се виждаше, но прахулякът, издухван при всеки рев, отбелязваше точното ѝ място — зад едни скали. Подир стражите — подтичваше Панакуди, а те се опитваха да го пропъдят с копията си. Зад Панакуди вървяха Чаталата брада и Пърчови гащи с по една дебела сопа в ръцете, но види се още не бяха събрали смелост да нападнат двамата въоръжени пазачи, които продължаваха да мъкнат Джонда по-нататък.

— Заповед на болярина Калота! Спрете! — изрева Съботин и сам се зачуди откъде излезе тоя силен глас.

Стелуд чу виковете, обърна се и като забеляза изправен на стената мустакат човек с алебарда в ръка, побутна Бранко.

— Заповед на болярина! Спрете! — ревна Съботин отново.

Стражите спряха. Съботин погледна надолу, за да види къде да скочи. И едва сега за беляза, че височината беше ужасна. При това щеше да скочи в защитния ров, да се забие във водата, а още по-вероятно — в дебелината тиня.

Загубил надежда, той напразно се оглеждаше за въже. Край него имаше само котли с катран, а до тях — вързопи суха слама за сгорещяване на катрана. Някои от вързопите бяха развързани, вероятно от стрелците, когато се бяха опитвали да изсипят горящ катран върху мечоносците и така бяха подпалили двореца.

Да, нямаше въже, нито стълба, само тая суха слама — огромни свитки — суха слама, опетлана в конопени върви, които в Трипетли наричаха „вървилници“. Нищо друго. А там долу стражите очаквателно поглеждаха към него и вече се канеха да поведат Джонда нататък. И тогава Съботин се сети: ето с какво ще полети той от върха на кулата към бойния ров, пълен със зеления вода! Със сламата! Вървилникът щеше да изплава над водата и да го спаси. На Съботина оставаше само здраво да го прегърне.

Стана това, което той премисли отнапред: вързопът удари зеления вода и се заби надолу, но леката слама бързо изплава и преди „пратеникът на Калота“ да се е нагълтал с вода, той се намери на повърхността.

Радостни възгласи на колибарите поздравиха тоя скок и неколцина се втурнаха да го посрещнат. Те му подадоха кривак и като се хвана за него, Съботин изскочи на брега и затича към Джонда.

— Отвържете момата! — извика той.

— Тайната дума на Калота и — тогава! — рече Бранко и се улови за меча.

За четвърти път през този ден Съботин бръкна в торбичката с пипера, но напипа не пипер, а каша!

— Боляринът е мъртъв! — извика Съботин. — Ако тази дума не ви стига, ще се разкайвате!

Без да отговори, Бранко измъкна меча, а Стелуд насочи копието в ребрата на Съботина, когато една колибарска сопа изсвири във въздуха и копието хлопна на калдъръма. Друга сопа се стовари изотзад върху шлема на Бранко.

— Отведете момичето назад! — нареди Съботин.

Четирима колибари веднага се спуснаха да отведат Джонда, като се мъчеха да и развържат вървите.

Разбрала сякаш, че жертвата ѝ се изплъзва, ламята силно изрева и глухо тътрузене показа, че гладното чудовище се приближава.

— Бягайте! — извика някой.

— Вървете да отбиете реката! — заповяда Съботин. — А другото оставете на мене!

— Кой си ти? — попитаха двама-трима, като се взираха в мустакатия непознат.

— Това е пратеник на небесата! — рече Панакуди и като се спусна уж да прегърне Съботина, успя да му прошепне: — Казвай, че си пратеник на небесата, по-лесно да ти се подчиняват, че няма време за губене!

— А пък от тебе чакам едно магаре идва чувала суха прахан. Само че бързо-о! — рече Съботин.

— Чаталата брадо, какво дремеш? Доведи бързо магарето с праханта! — ревна Панакуди. — Пърчови гащи — към реката! Отбивайте реката, както ви е казал „пратеникът на небето“! — продължаваше да нарежда старецът с глас подмладен и силен. — Хайде, че ламята идва! Бързо-о!

Този път нямаше лъжа. Нещо заскрибуца, заскърца и заскриптя, като че триста вериги се влачеха! Показа се гърбът на ламята, извит като могила, покрит в лъскави, дебели люспи, които тракаха една о друга и ужасно скриптяха.

Едни колибари тичаха към реката начело с Пърчови гащи, за да я отбият. Другите бяха отстъпили назад и гледаха какво ще стане; само Панакуди, запазил цялото си спокойствие, продължаваше да вика:

— Скоро, Чаталата брадо, скоро-о! Доведи магарето!

Чаталата брада с все сили дърпаше едно магаре, натоварено с два чувала, но проклетото магаре се теглеше, а през това време Съботин и ламята се гледаха и нито чудовището мърдаше напред, нито Съботин отстъпваше назад. Ламята ревна още веднаж, гърбът ѝ се задвижи

насам-натам и към небето полетяха камъни и пръст. Както биците, преди да се спуснат в борба, реват и ровят земята с крака, така и ламята ревеше и ровеше, за да спласи своите противници. Дали се боеше да нападне толкова хора, събрани на едно, или пък вонята, която се носеше от Панакуди, я спираше — това не беше важно. Важното за „пратеника на небето“ бе, че Чаталата брада спечели време, доведе най-сетне магарето и тикна оглавника в ръката на Съботина.

— Тръгваме, дядо! Пали! — рече Съботина на Панакуди.

Предвидливият Панакуди беше си вече приготвил кремъка, джасна в него кривия чакмак и праханта се подпали. Въглищарчето грабна огънчето и го мушна в единия, след това — в другия чувал.

А ламята, сякаш не виждаше нищо друго, освен тлъстото магаре, доволно изрева, когато то, водено от Съботина и подкарвано от Панакуди, тръгна към разтворената ѝ уста.

Изведнаж едно стократно „ах!“ на разочарование и страх се разнесе над Трипетли. Ламята вдигна глава, подуши въздуха и като разтърси шия, ядовитото се дръпна и зарева.

Съботин и Панакуди се спогледнаха.

— Ти ли се развоня така, бе дядо? — попита Съботин, като стисна нос и се подпря на врата на магарето, за да не припадне.

— Слънцето ме напече! Затова! — ухили се Панакуди победоносно. — Искях да опитам мога ли прогони ламята само с воня и — ето че можело! Ако имах повече порова мас, аз можеше да видя на ламята сметката само с воня!... Ето, виж!

Панакуди понечи да мине пред магарето, но Съботин го дръпна:

— В името на слънцето, връщай се, дядо! — замоли се той. — Връщай се, иначе всичко е загубено.

— Видя ли? — тихо се закиска Панакуди. — Та ние можем да прогоним ламята само с воня! Ама ще ни трябват поне триста пори!

— Връщай се, дядо, иначе всичко е загубено! — продължаваше да моли Съботин, помирисал заедно с поровата миризма и миризмата на разгорялата се в чувалите прахан. — Бягай веднага! Бягай назад!

Панакуди макар и неохотно, тръгна, а ламята отново подаде глава. Люспите ѝ отново застъргаха камънака и мощният ѝ гръб отново се изви пред слисаните погледи на колибарите.





Съботин потегли магарето, но то, забило крака в земята, не желаше да мръдне. Очевидно, колкото и глупаво да беше, дългоухото не искаше доброволно да влезе в устата на ламята. А времето минаваше, димът от подпалената прахан ставаше все по-гъст и подсказваше, че трябва да се бърза. Тогава Съботин придърпа магарето към едно дърво — завърза го за дънера с оглавника и се оттегли заднешком.

— Бягайте, че плашите ламята! — извика Панакуди към колибарите, разбрал какво ще стане, ако чудовището се забави да глътне магарето с подпалените два чувала. — Бягайте и блейте, дяволите да ви вземат! — продължаваше да вика той. — Опитайте се да я подмамите!

Няколко души блейнаха, други ревнаха като говеда, а в същото време изрева и вързаното клепоухо. Това, изглежда, раздразни ламята, та подскочи напред и нещастното магаре най-сетне изчезна в грозно разтворената ѝ уста.

— Слава на небето! — чуха се в настъпилата тишина думите на Панакуди. — На ти сега една мома! — звънтеше неговият глас и всички видяха как старецът изведнаж приклепна и заигра „колибарското“. Той размахваше ръце, подскачаше, ставаше и тананикаше в ритъма на старата игра:

*Слава на небето!  
Слава и на гръмотевиците!  
Но такава сила, каквато се пада на момчето,  
няма втора на света.  
Да се досети то ламята да подпали с прахан!  
О-о, небе, каква глава!  
Да скочи то от върха на кулата!  
О-о, гръмотевици небесни, какво сърце!  
Да прекоси подземията страшни на Калота  
и да се върне,  
без косъм от главата му да падне,  
за да напъха в корема на ламята  
два чувала жар от най-добрата!  
От най-добрата!*

## *От най-добрата!!!*

Така пееше Панакуди и тупаше крака, но никой не гледаше в него, а в ламята. Тя, щом нагълта магарето, се облиза, повлече се назад и скриптенето на коравите ѝ люспи подсказа на колибарите, че ситото чудовище се е отправило към пещерата.

Настъпи тишина, но за кратко. Стърженето на железни вериги откъм кулата оповести, че някой се опитва да спусне висящия мост към Трипетли. Може би някой, който не беше пил от болярското мляко и не искаше да умре, се опитваше да избяга навън.

Разбрал какво означава това, Съботин хукна към Главната порта, като се мъчеше да увлече със себе си и колибарите.

— Давайте греди да залостим вратата, инак кучетата ще ви разкъсат по-бързо от ламята — викаше момчето. — Дайте греди, инак в Трипетли няма да остане жива душа!

Колибарите се спуснаха да влачат греди и да подпират моста. В тази минута страшни удари разтърсиха земята.

Сметнали, че небето се е разцепило, селяните паднаха ничком. Само Съботин остана прав. И Панакуди. Той се вслуша в ужасния грохот и лицето му изведнаж светна.

— Започва-а-а-а!

Така рече Панакуди и без да обръща внимание на куция си крак, покатери се бързо върху една от съседните скали и впери очи в пещерата.

Зарязал гредите, Съботин го последва, и не сбърка, защото гледката, която се откриваше от високата скала, можеше да се види на хилядо години веднаж: една ламя, сура ламя, навярно последната ламя на този свят, гореше извътре, мяташе се и умираше в страшни мъки. Че наистина гореше, се разбираше по дима, който излизаше от устата и ноздрите на трите ѝ глави — пушек тъмносин, примесен с жълтозелени пламъци, които чудовището издухваше напред и подпалваше де каквито храсти и дървета имаше наоколо. Заедно с това ламята се мяташе насам-нататък по дерето, но като не намираще ни капка вода, удряше с опашката си, а огънят около нея все повече се разпалваше. Ето, затова изпрати Съботин Пърчови гаци да отбие реката. Ламята се мъчеше да пропълзи по склона, подпалваше нови

храсти и дървета, търкулваше се обратно и биеше ли, биеше с опашката. Биеше с такава сила, че цялата подскачаше във въздуха и с грохот се стоварваше отново върху каменното дъно на дерето. От силните удари и ужасните предсмъртни резове земята се тресеше. Цели скали се клатеха, събаряха се и като летяха надолу, удряха се в нея и отваряха цели дупки в туловището на чудовището.

Най-сетне, подушила вода, ламята се отправи със страшен рев нагоре по дерето. Тя не пълзеше, а подскачаше и разбиваше с опашката си камъни и скали. Колибарите се разбягаха. Панакуди престана да се смее. Ако побеснялата и подпалена ламя преминеше през Трипетли, огненото ѝ дихание щеше да подпали всичките колиби.

— О-о, небе! — зашепна Панакуди — О-о, небе!

Разбира се, нито небето, нито хората чуваха неговите думи, защото ламята продължаваше да се хвърля, да трещи и да гърми, докато най-сетне приближи до кулата. Водата в бойния ров, макар и блатна, зеленясала, я чакаше! Но тя така се мятеше, че стената на обгорената отвътре стара кула се заклати, наклони се, полетя надолу и ровът с водата се изгуби под грамадата от стари камъни.

В същото време с един отчаян скок чудовището подрипна, стовари се със страшна сила на земята, пръсна се и се разлетя на хиляди парчета!

А колибарите, изпокрити под навеси, камъни и дървета, гледаха занемели и смаяни.

Дълго време от небето валяха люспи, камъни и пръст. Най-сетне, каквото имаше ща пада — падна. И тогава над развалините се понесе радостен и силен вик:

— Свърши се-е-е-е-е! Да ни е честита свободата-а-а-а!

\* \* \*

Радостта нямаше край! Всички, които се страхуваха от ламята, от болярина, от старейшините и от Главния гадател — всички си отдъгнаха. Онези, дето имаха гайди, свирки и кавали — надуха ги, тези, дето не можеха да свирят — запяха и завикаха. А които не можеха нито да пеят, нито да свирят — грабнаха кой стара кратуна, кой ведро и започнаха да ги разхлопват и чукат.

Вдигна се такава веселба и врява, че никой никого не можеше да чуе. Само Панакуди се щураше сред множеството и търсеше „пратеника на небето“. А него никакъв го нямаше.

## ГЛАВА ДЕВЕТНАДЕСЕТА СЛЪНЦЕ НАД ТРИПЕТЛИ

Но къде беше той? При Джонда?

Не! Искаше да отиде при девойката, ала да отиде и само да я гледа, щеше да бъде и странно, и смешно. Изправило се едно момче мустакато и гледа. С дълги мустаци, а без брада и с червени пъпки — две на брадата и една на челото. С червеникава коса — несресана, с наметало, с един цървул, а краката му целите в драскотини и в рани. И какво да й каже на Джонда: „Ето ме, аз съм пратеника на небето!“ Не! Трябваше или да си намери друг цървул, за да станат два, или да отиде бос и с двата крака, но тогава — продължаваше да мисли Съботин — трябва да хвърли наметалото, защото войнишко наметало върви с ботуши, а не с боси крака, пък и ризата му беше така измачкана и опръскана с кал и кръв! Как да се яви пред момичето с такава мръсна и непрана, на това отгоре — момчешка риза...

Ето какво си мислеше Съботин, докато последните, най-ситните камъчета падаха от небето. А когато камъните спряха да ваят и колибарите се спуснаха с викове и песни към мегдана, той беше взел своето решение: „Няма да се явявам на Джонда!“ Беше най-добре да се умие и да се огледа във водата, а че после да реши какво да прави.

И тъй, като прескачаше димящи греди, кокали, нокти, камъни, Съботин се спусна към буковото изворче на Трипетли. То беше най-бистрото и в него можеше да се огледа най-добре.

Щом се наведе над водата, едно мустакато лице изплава срещу него. Съботин изведнаж се дръпна и се вторачи: „Как можа да измисли Панакуди такава дивотия: черни мустаци, къдриви, на червеникава коса! Как можа-а!“ А на туй отгоре беше ги така извил, че под тях ясно се виждаха червеникавите пъпки. Съботин се опита да ги свие надолу, но мустаците бяха истински, с дебели косми. Свива ли се такъв мустак? Момчето го намокри и ги опъна надолу, но пъргавите косми пак заеха старото си място. Гъста червенина изби по лицето на ергенчето:

— Как можа дядо Панакуди да ме подреди така? Как можа? — извика то и забравило страшната жажда, която го измъчваше, рече да стане.

В това време до мустакатото лице в огледалото на извора затрептя лицето на Панакуди.

— Какво правиш тука? — попита той, запъхтян от бързото ходене.

— Пия вода — излъга Съботин.

— А защо си толкова червен и кисел? — отново попита старецът, като се вглеждаше в лицето му и се мъчеше сам да проумее.

— Може ли такива мустаци бе, дядо? — викна Съботин или по-добре изпъшка. — Толкова черни и наперени?

— Като не искаш да бъдат черни, ще ги оперем в отвара от орехова шума и ще ги направим червеникави като, козината на главата ти. А като не ги искаш наперени, само да ги мазна с бълша мас и ще ги свиваш накъдето си щеш! Ако това е всичко, което те ядосва, напий се вода и да вървим, че Джоида иска да види юнака, който я спаси...

— С тия ли боси крака?

— Моите, ергенските ботуши те очакват в колибата, непипнати, от щавена, кожа, поръбени с червено и със звънчета. Тъкмо си ги бях направил, Калота забрани колибариге да ходят с ботуши и тъй се случи, че аз никога не ги обух.

— Ах, дядо! — опита се Съботин да благодари, но старецът го спря.

— Освен това болярчето от Глиганица заедно с трите златици, дето ми даде за мустаците, подари ми и един кафтан от камилска вълна, с колан, та аз и него ще ти дам, защото тази дреха по-добре на тебе ще ти легне.

— Ах — понечи момчето да говори, но старецът отново го прекъсна.

— После ще благодариш, а сега искам да прегърна тази умна глава, защото тя ни отърва не от една, а от две лами!

— Нека да вървим, дядо! Да вървим, че хората ни чакат! — опита се Съботин да се измъкне от дългата прегръдка на Панакуди. — Нека да не караме колибарите да ни чакат...

— И на тебе май трябва да ти дам една грудка — захили се Панакуди и заклати побелялата си глава. — Тогава няма за Джонда да

мислиш, а да казваш „колибарите“, разбра ли?

— Разбрах! — рече Съботин и се замисли.

— А защо се замисли? — попита Панакуди, като гледаше момчето право в очите, и скрито се усмихваше в гънките на бръчката си брада.

— Мисля за твоите грудки — отговори Съботин. — Дали ще стигнат, за да говорят всички хора отсега нататък истината?

— Щом няма кула и болярин, кучета, палачи и слуги — хората винаги ще говорят истината, тъй че не ще има нужда от моите грудки, момчето ми. А сега да вървим, че момичето те чака — добави Панакуди и като събра пешовете на дългата си антерия, хвана с другата ръка Съботина и двамата — доволни и щастливи — заслизаха към потъналото в слънце, викове и песни Трипетли.



# ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

**МОЯТА БИБЛИОТЕКА**



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.